

KARIN BRODIN

JÄMSTÄLLD GESTALTNING

Analys och design för Sibbarps aktivitetsyta

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Självständigt arbete • 30 hp
Landskapsarkitekturprogrammet
Alnarp 2016

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

”Jämställd gestaltning – analys och design för Sibbarps aktivitetsyta”

”Designing for gender equality – analysis and design for Sibbarps outdoor activity area”

Författare: Karin Brodin

Handledare: *Marie Larsson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning*
Examinator: *Maria Kylin, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning*
Biträdande examinator: *Gunnar Cerwén, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning*

Omfattning: *30 hp*
Nivå och fördjupning: *A2E*
Kurstitel: *Master Project in Landscape Architecture*
Kurskod: *EX0775*
Program: *Landskapsarkitektprogrammet*
Ämne: *Landskapsarkitektur*
Utgivningsort: *Alnarp*
Utgivningsår: *2016*
Elektronisk publicering: *<https://stud.epsilon.slu.se>*

Nyckelord: aktivitetsyta, genus, jämställd design, jämställd gestaltning, jämställd planering, kulturgeografi, landskapsarkitektur, performativitet, performativt stadsliv, stadsplanering

Key words: cultural geography, design, equality, gender equality, gender studies, intersectionality, landscape architectre, outdoor activities, performativity, urban planning

Sammandrag

De senaste åren har allt fler börjat intressera sig för jämställdhetsfrågor inom stadsplanering och medborgardialoger. Något som fått särskild uppmärksamhet i Malmö är bristen på jämställda aktivitetsytor, där killar och tjejer på lika villkor kan engagera sig i fysisk aktivitet. Som komplement till de processer som ofta syftar till att inkludera brukare och uppmuntra engagerade grupper att använda platserna strävar den här uppsatsen efter att undersöka de rumsliga sammanhangen och dess kopplingar till den mänskliga kroppens existens i den offentliga miljön. Målet är att utröna riktlinjer för gestaltningen och den fysiska utformningen av rummet, på ett sätt som kan främja ett jämställt användande.

Arbetet utgår ifrån en skejtramp på strandområdet Sibbarp i Malmö. Gatukontoret planerar att göra en utvecklingsplan för hur Sibbarps ska förändras och bevaras i framtiden och som en del i det arbetet ska skejtrampen byggas ut med klätternät och utegym. För att möjliggöra att platsen används på ett jämställt sätt undersöker uppsatsen vilka fysiska förutsättningar som platsen kräver. Genom kulturgeografi och genusvetenskap ges en introduktion till hur plats och rum är kopplat till kroppen, dess agerande och bakomliggande sociala strukturer. Den byggda miljön relaterar hela tiden till människors erfarenheter och könsroller och vice versa. Till följd av hur det sociala könet, genus, skapas får män och kvinnor olika förutsättningar och möjligheter att tillgodogöra sig staden och många gånger är det kvinnor som missgynnas. I uppsatsen ges exempel på hur kvinnor begränsas att röra sig fritt på grund av rädsla för överfall, hur tjejer i mindre utsträckning är fysiskt aktiva till följd av att de inte uppfostrats att ta sig an det offentliga rummet, hur större delen av bidragspengarna går till sporter som främst utövas av killar och hur de traditionellt kvinnliga områdena, som social reproduktion och hemmiljö, negligeras i planeringen. Med kunskap och förståelse för hur de sociala strukturerna även påverkar den fysiska miljön studeras den förändringskraft som ligger i performativitet och performativt stadsliv. Det innebär att genus och könsroller skapas i vårt agerande men planering och gestaltning kan bidra till uppluckrandet av förtryckande könsroller genom att möjliggöra för ett annat agerande i den byggda miljön.

Litteraturstudier, platsanalyser, workshops och diskussioner med Gatukontoret resulterar i ett gestaltungsförslag baserat på ett flertal gestaltungsprinciper som uppenbarats under litteraturstudien. Till stor del bygger förslaget på att bredda användandet av platsen, både sett till fysiska men även sociala aktiviteter. Det innebär att ge plats för sådana aktiviteter som främst attraherar tjejer, som ett komplement till den mansdominerade skejtytan. Det innebär också att skapa neutrala miljöer, utan något tydligt kön eller genus. I den rumsliga fördelningen läggs flera nivåer av interaktion och exponering till, för att ge användarna möjlighet att vara både synliga och anonyma.

Abstract

In the last few years both professionals and students have become increasingly interested in discussing gender equality within urban planning and public participation. Special attention has been given to the lack of public spaces suited for physical activities for both genders. Processes and strategies within this field often aims to include different user groups in the planning process and to encourage discriminated groups to use the public space. As a compliment to these studies, this essay aims to investigate the spatial context and its linkage to the human body and its existence in the public spaces. The goal is to discover guidelines for designing physical spaces, in this case a site named Sibbarp, in a way that enhances a gender equal usage.

The work starts with a skate ramp situated on the beach of Sibbarp in Malmö. Gatukontoret (the Department of City Planning) is making a development plan for the areas future and possible developments and as a part of that process the skate ramp will eventually be expanded with a net for climbing and an outdoor gym. This essay will explore how the spatial design can be done so that it encourages the space to be used in a more gender equal way.

A literature study in the fields of cultural geography and gender studies will give an introduction to how public spaces and social structures are affecting the body and its actions. The built environment constantly relates to people's experiences and gender and vice versa. Based on the social construction of gender norms, men and women have different possibilities to use public spaces and the activities it offers. Most often it is women who disadvantages from this.

In this essay examples are given of how the fear of assault limits women's mobility in the public space, how girl's upbringing make them less likely to use facilities in the public spaces, how budgets are distributed to sport activities with mostly male participants, and how the traditionally female activities, like nursing and home based care, is neglected in city planning.

With awareness and understanding of how social structures affects the physical environment studies of performativity and performative city life are used to formulate a power of change. In other words gender is produced by the way we act and renewed city planning can help encourage an active life with changes in oppressing gender norms.

Literature studies, space analysis, workshops and discussions with Gatukontoret (the Department of City Planning) results in a design proposal based on several principles manifested during the literature study. Mainly, the proposal suggests widening the given activities in the space, including both physical and social activities. This means making enough space for activities typically dominated by females in addition to the skate park. This also means creating neutral environments with no suggestion of sex or gender. By adding multiple levels of interactions and exposure in the spatial space we give the users the possibility to use the space, both visible and anonymous.

Tack!

Stort tack till Emma Dohrmann och Caroline Larsson på Gatukontoret på Malmö stad för samarbete och diskussioner under uppsatsens gång.

Och tack till Agneta Sallhed Canneroth på Gatukontoret som nappade på uppsatsidén och lät mig sitta och jobba hos er.

Tack till min handledare Marie Larsson på SLU Alnarp för kloka kommentarer och betryggande vägledning.

Tack till Niklas Hegfalk för genomläsning och engagemang.

Innehållsförteckning

SAMMANDRAG	3
ABSTRACT	4
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	6

1. INLEDNING	
1.1 Bakgrund	11
1.2 Syfte	13
1.3 Frågeställning	13
1.4 Metod	14
1.5 Avgränsning	16
1.6 Projektets process	17
1.7 Begreppsförklaringar	18
Jämställdhet, Jämlikhet, Intersektionalitet, Kön, Patriarkat, Genus, Performativitet, Normer, Gestaltungsprinciper	
1.8 Ställningstaganden	20
Genusperspektiv, Kulturgeografi	
2. TEORI	22
2.1 <i>SÅ PÅVERKAS JÄMSTÄLLEDET AV DEN BYGGDA MILJÖN</i>	22
2.1.1 Kopplingen mellan sociala strukturer och byggd miljö	22
2.1.2 Genussystemet ger förståelse för hur könsskillnader skapas och upprätthålls	23
2.1.3 Social reproduktion och obetalt arbete försummas i det offentliga rummet	23
2.1.4 Oro för våld begränsar kvinnors rörelseutrymme	24
2.1.5 Snedfördelning i fysisk aktivitet och bidrag	26
2.1.6 Vikten av jämställd planering i alla skalor	27
<i>Sammanfattning</i>	28
2.2 <i>STRUKTURER OCH MÖJLIG FÖRÄNDRING I OFFENTLIGA RUM</i>	29
2.2.1 Performativitet och performativt stadsliv	29
2.2.2 Skillnader i rörelse grundläggs tidigt	30
2.2.3 Skapandet av den manliga självbilden blir norm för den aktiva staden	30
2.2.4 Genuskodade rum och dess inverkan	32
2.2.5 Appropriering som förändringskraft	33
2.2.6 Kvantitativ jämställdhet gynnar alla	35
<i>Sammanfattning</i>	35
Positionering inför kommande avsnitt	36
2.3 <i>MEDBORGARDIALOG SOM METOD</i>	38

2.3.1	Delaktighet stärker platsägandeskap	38
2.3.2	Belys kvinnors erfarenheter	38
2.3.3	Kommunikativ delaktighet	39
2.3.4	Exempel på dialogmetoder	40
2.3.5	Betydelsen av jämställd aktivering efteråt	41
2.3.6	Planera utifrån erfarenhet, inte behov	41
	Sammanfattning	42
2.4	GESTALTNING SOM METOD	43
2.4.1	Sociala och fysiska aktiviteter bör få lika stor plats	43
2.4.2	Genus i färg och form	43
2.4.3	Tillåtande lekmiljöer	44
2.4.4	Strategier för trygghet gör platsen tillgänglig	44
	Befolkad plats, Omgivning, Orienterbarhet, Överblick, Skötsel	
2.4.5	Ökad trygghet genom ljussättning	46
	Generella riktlinjer ur Alingsås ljusguide, Belysning som förstärker orienterbarhet Belysning som förstärker trygghet	
2.4.6	Ökad trygghet i relation till vegetation	48
	Strategier för trygghet och vegetation	
2.4.7	On stage/off stage/back stage	52
2.4.8	Jämställd fritidsgård	52
	Sammanfattning av Funkabos strategier	
2.4.9	Jan Gehl's idéer för ett aktivt rum	55
	Sammanfattning	57
2.5	GESTALTNINGSPRINCIPER	58
3.	GESTALTNINGSDEL	61
3.1	PLATSPRESENTATION	61
3.1.1	Den lugna stranden	61
3.1.2	Lynchanalys	62
3.1.3	Ljusanalys	64
3.1.4	Lynchanalys, platsen	66
3.1.5	Ljusanalys, platsen	68
3.2	BESKRIVNING AV UPPGIFTEN	71
3.2.1	Bakgrund	71
3.2.2	Två varianter	72
3.2.3	Platsen, egna observationer	73
3.2.4	SWOT-analys	73
3.2.5	Platsbesök	74
3.2.6	Skejtrampen, egna observationer	75
3.2.7	Platsbesök, skejtrampen	76
3.3	SKISSPROCESSEN	77

3.3.1	Skissen som verktyg	.77
3.3.2	Första utkastet	.78
3.3.3	Utkast, workshop 1	.79
3.3.4	Andra utkastet	.80
3.5	<i>GESTALTNINGSFÖRSLAGET</i>	.81
3.5.1	Förslagets huvudlinjer	.82
3.5.2	Förslag 1- det realistiska	.84
3.5.3	Förslag 2- det visionära	.86
3.6	<i>KARAKTÄRSBESKRIVNINGAR</i>	.88
3.6.1	Lunden som välkomnar	.88
3.6.2	Perenner som mjukar upp	.89
3.6.3	Sanddynor med havskänsla	.90
3.6.4	Torg som mötesplats	.91
3.6.5	Aktiviteter av olika sort	.92
3.7	<i>FUNKTIONSBESKRIVNINGAR</i>	.93
3.7.1	Aktivitetsutbud	.93
3.7.2	Fördjupat uppehåll	.93
3.7.3	Uppehållande möjligheter	.93
3.7.4	Interaktion och aktivitet	.94
3.7.5	Social reproduktion	.94
3.7.6	Trygghet	.94
3.8	<i>WORKSHOP</i>	.95
3.8.1	Workshop med potentiella brukare	.95
3.8.2	Sammanställning från workshop	.96
4.	DISKUSSION	101
5.	REFERENSLISTA	108
6.	BILAGOR	115

Inledning

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Nationellt jämställdhetsarbete

Att arbeta med jämställdhetsperspektiv inom planering är något som åligger alla kommuner och tjänstemän. I Regeringens (2015) nationella jämställdhetsmål finns följande fyra punkter:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva medborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om utbildning och betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. (Regeringen, 2015)

Dessutom kan man i Plan- och byggplagens inledande kapitel läsa att lagen syftar till att:

”[...] med hänsyn till den enskilda människans frihet, främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för människorna i dagens samhälle och för kommande generationer”. (Sveriges Riksdag, 2010)

Att planera för jämställdhet innebär att möjliggöra för människor att leva jämställda liv menar Larsson och Jalakas (2008). Planering i sig självt kan inte förändra löneskillnader eller arbetslöshet men däremot möjliggöra och förenkla förutsättningarna för att människor vara delaktiga i både arbetsmarknaden och hemarbetet på lika villkor. Den rumsliga utformningen kan binda samman de

olika sfärer som män och kvinnor traditionellt sätt rör sig i och ge dem jämbördigt värde (Larsson & Jalakas, 2008).

När Ungdomsstyrelsen (2013) gjorde en kartläggning av spontanidrottsplatser i Stockholm framkom att killar står för 80 % av besöken, i åldersgruppen 7-19 år. Den totala andelen besökare är till 74 % killar och 26 % tjejer. De enda ytor där det är jämn fördelning mellan könen är platser utformade för lek. Ser man vidare på hur fördelningen av aktivitetsstöd ser ut så delas 60 % av finansiella medel ut till föreningar och idrotter som främst domineras av killar (Ungdomsstyrelsen, 2013).

Det är alltså en ojämn fördelning i representation och fysiska ytor att vara på. Genom att planera annorlunda kan man möjliggöra för fler att aktivera sig på olika sätt och därmed bidra till att luckra upp ojämsställda strukturer. En del brukar invända att man inte kan påverka jämställdhet genom byggd miljö men som Larsson och Jalakas (2008) menade i referensen ovan så handlar det om att skapa förutsättningar för ett jämställt liv. Som planerare bidrar man med den fysiska miljön och dess påverkanskraft. Vill man till exempel att folk ska cykla måste det finnas cykelbanor, vill man att fler ska aktivera sig utomhus måste det finnas ett utbud och en miljö som tilltalar.

Malmö stads arbete

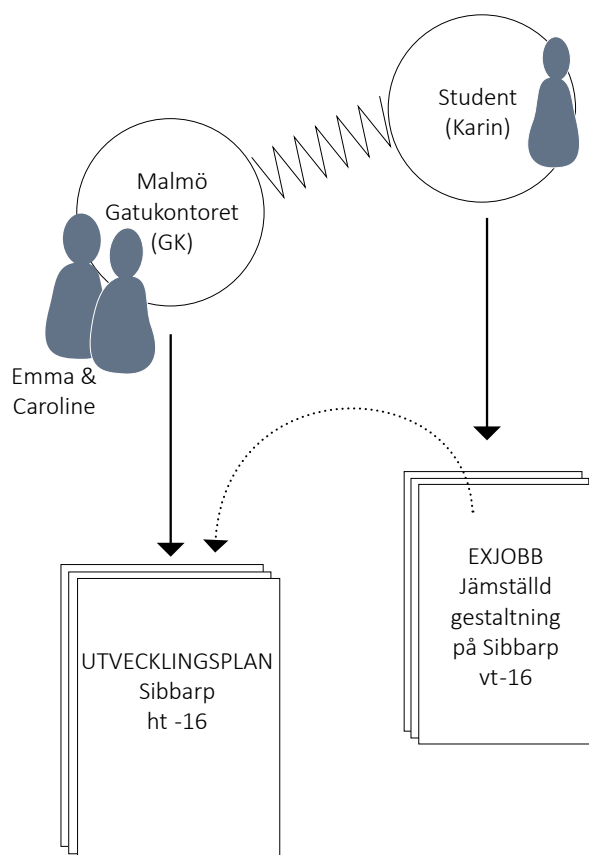
Under 2015 presenterade Gatukontoret i Malmö Stad (2015) sitt strategiska dokument *Program för aktiva mötesplatser*. Programmet utgår ifrån uppgifter om att allt fler blir fysiskt inaktiva redan i unga år och att besökarna på spontantidrottsplatser till största delen är redan föreningsaktiva killar (Malmö Stad, 2015). För att främja en bättre folkhälsa strävar programmet efter att hitta strategier som till stor del bygger på medvetenhet om jämställdhet. Framtidens fysiska mötesplatser ska utformas enligt programmets strategier, bland annat med ett ökat och mer varierat utbud av aktiviteter och en fysisk och mental

lättillgänglighet som gör att alla, oavsett kön, känner sig välkomna till aktivitetsytorna (Malmö stad, 2015).

En plats som i dagsläget till stor del domineras av killar är skaterampen i Sibbarp vid Malmös södra kust. Siffror ifrån Riksidrottsförbundet (2014) visar att endast 10 % av de aktiva medlemmarna i skateboardförbundet i Sverige är tjejer. Eftersom inga exakta uppgifter finns om könsfördelningen på Sibbarps skejtyta ligger Riksidrottsförbundets siffror till grund för uppsatsens analys även där. Skaterampen och stranden är en populär rekreationsplats under stora delar av året. Intill skaterampen finns en nybyggd, säsongöppen kiosk och toaletter men i övrigt består ytan av gräsmatta och ett temporärt sandupplag. Gatukontoret i Malmö har genom Caroline Larsson och Emma Dohrmann påbörjat en utvecklingsplan för hela Sibbarps strandområde och de ska bland annat undersöka tillgänglighet, återplantering av träd och behov av angöring för näringsidkare. I samband med utvecklingen planeras ett nytt klätternät och ett utegym att byggas i anslutning till skejtrampen. Eftersom jag ville ha ett praktiskt exempel att applicera mitt examensarbete på föreslog jag att jag skulle arbeta med gestaltningen av Sibbarps aktivitetsyta. Mitt examensarbete går ut på att göra ett gestaltningsförslag för platsen, med målet att främja jämställdhet. I slutändan kan resultaten och analyserna från examensarbetet utgöra en fingervisning för Gatukontorets fortsatta arbetet med utvecklingsplanen (Fig. 1).

Personlig bakgrund

Intresset för jämställdhetsfrågor har jag haft i många år och under utbildningen till landskapsarkitekt började jag uppmärksamma bristen på genusperspektiv och jämställdhetsarbete i undervisningen. Det ledde till att jag startade gruppen *No Man's Land* och arrangerade en studiecirkel för studenter inom stadsplanering på Malmö Högskola, arkitektprogrammet i Lund och

Figur 1 visar arbetsupplägget för uppsatsen och samarbetet med Gatukontoret.

landskapsarkitekter från Alnarp. Därefter växte arbetet och idag driver jag *No Man's Land* som ett företag vid sidan av studierna med olika uppdrag hos företag och organisationer som vill ha rådgivning och utbildning inom jämställdhet och stadsplanering.

Min kunskap inom jämställdhet fick jag också fördjupa och testa att applicera på ett av projekten som jag och Emma Dohrmann arbetade med under min tid som praktikant på Gatukontoret hösten 2015. Med stöd från Boverket drev Miljöförvaltningen projektet *Jämställda platser i Malmö* med

syfte att bygga om en basketplan i Nydala till en jämställd aktivitetsyta. Emmas och min uppgift var att omsätta de idéer som kom in från medborgardialoger, till en gestaltad plats. Under arbetet och diskussionerna med involverade ungdomar väcktes mycket tankar om den fysiska miljön och rumsliga utformningen. Det blev tydligt att även små detaljer i platsen kunde vara avgörande för vilken känsla som förmedlades och hur det påverkar platsens användande. Bland åsikterna lyftes till exempel behovet av sittplatser med överblick på platsen fast utan att själv känna sig uttittad, att kunna syssla med aktiviteter där alla kunde delta och att känna sig trygg trots den mörka skogsdungen intill.

Genom åren har jag förstått att många tycker att frågor om jämställdhet är viktiga och gärna vill arbeta med dem men hämmas av en osäkerhet kring hur teorier och statistisk faktiskt ska kunna omställas i en byggd miljö. Hittills har även jag hämtat mycket av min kunskap om genus och jämställdhet ifrån genusvetenskap och forskning inom planering men under arbetet med Nydalas aktivitetsyta blev jag intresserad om detaljerna i gestaltningen och ännu mer övertygad om att det går att planera för jämställdhet, bara man vet hur. I det här examensarbetet vill jag därför undersöka vilka rumsliga detaljer som kan bidra till ett jämställt användande av allmänna platser.

1.2 Syfte

Det offentliga rummet är inte en neutral plats utan en plats där samhällets alla normer och diskurser ombildas till en fysisk form. Målet med uppsatsen är att undersöka hur patriarkala strukturer påverkar kvinnors möjligheter att delta i det offentliga rummet. (Innebörden av patriarkal beskriv i begreppsförklaringarna längre fram). Genom att undersöka teorier och identifiera principer för gestaltning resulterar arbetet i ett skissprocess där Sibbarps aktivitetsyta gestaltas. Uppsatsen strävar efter att undersöka hur jämställdhet kan främjas genom en mer inkluderande och genomtänkt gestaltning på Sibbarp. Syftet är att visa att den byggda miljön påverkar människor och att dess utformning i det långa loppet kan förändra strukturer i samhället. Särskilt fokus ligger på den gestaltande delen men vidare studeras även metoder för medborgardialoger. Avsikten är att uppsatsen ska leda till ökad förståelse för betydelsen av jämställdhetsfrågor bland landskapsarkitekter och planerare.

1.3 Frågeställning

För att uppfylla på syftet har frågeställningen formulerats på ett sätt som möjliggör en bred analys som sedan kan smaldas av och anpassas till Sibbarp. Följande mening är vägledande för arbetets gång:

Hur kan gestaltningen se ut för att främja jämställt användande på Sibbarp?

1.4 Metod

Inledningsvis görs en litteraturstudie där framför allt kulturgeografi används för att undersöka människans upplevelser av rum och offentliga platser och hennes förutsättningar att tillgodogöra sig densamma. Därtill ansluts genusvetenskap, för att belysa hur socialt kön påverkar män och kvinnors användande av staden. Genom en kartläggning över kritiska områden som finns i samhället idag, där kvinnor upplever otrygghet, obehag eller drabbas av en omedveten inskränkning på grund av sociala koder och strukturer, kan dessa upplevelser sedan kopplas till fysiska former och miljöer på Sibbarp i en skiss- och gestaltungsprocess.

Efter litteraturstudie följer en kvalitativ analysprocess. Genom kvalitativa undersökningar kan uppsatsen ge en annan och djupare kunskap än den fragmentiserade kunskap som erhålls vid kvantitativa metoder, menar Patel och Davidsson (2003) i *Forskningsmetodikens grunder*. Det kvalitativa forskningsarbetet bygger på analys och tolkning av verbala och visuella material och utgår ofta ifrån ett textmaterial (Patel och Davidsson, 2003). I det här fallet görs plats-specifika analyser enligt Lynch- och SWOT-modellerna, ljusanalyser, platsbesök, diskussioner och workshop med Emma Dohrmann och Caroline Larsson på Gatukontoret samt en workshop med potentiella användare av platsen. Ett kvalitativt arbete bygger till stor del på löpande analyser, vilket föder idéer om hur arbetet ska fortlöpa (Patel och Davidsson, 2003). I det här arbetet kan till exempel en platsobservation följas av frågor som diskuteras med kollegor på Gatukontoret, för att ge riktning för arbetets fortsättning.

Med stöd i teoridelen sammanställer jag några slutsatser som beskriver hur den fysiska utformningen kan se ut. Detta applicerar jag sedan på Sibbarp i ett skissarbete, som utifrån mina analyser gett mig kunskap om platsens specifika utmaningar och behov.

Lynch-analysen är ett sätt att analysera och förstå en plats

utifrån hur dess olika funktioner och element relaterar till varandra, baserat på fem kategorier som identifieras på platsen. Det fem kategorierna är stråk, knutpunkt, områden, gräns och landmärke (Lynch, 1960). Stråk är de rörelsemönster och förflyttelsevägar som människor väljer, både officiella och inofficiella. Många gånger är andra element kopplade till stråken. Knutpunkt är platser med särskilda funktioner och där olika element ofta möts, som en korsning mellan två stråk eller ett torg. Områden delas in efter liknande karaktär eller funktion och identifierar ofta på den mentala bilden av staden. Gränser markeras mellan två områden eller dess sammanlänkning och visar början och slutet på ett större område av likartad karaktär. Landmärken är föremål och objekt som särskiljer sig i rummet och som är lätta att identifiera. Dessa blir ofta mentala riktmärken för användarna (Lynch, 1960).

SWOT-analysen bygger på en affärsmodell som utformades av ekonomerna Edmund P. Learned, C. Roland Christiansen, Kenneth Andrews, and William D. Guth på 1960-talet. Modellen används för att identifiera och utkristallisera företagets utmaningar och möjligheter (SWOT-analysis, 2016). Enligt rubrikerna Styrkor, Svagheter, Möjligheter och Hot kan företaget, eller som i det här fallet, landskapet, analyseras och förstås för framtida utveckling.

Ljusanalyserna görs enligt den modell som utarbetats i Alingsås stad, tillsammans med White och Jämkomp (Alingsås stad, 2010). Ljusanalyser bygger till stor del på Lynch-analysen men är ett sätt att fördjupa sig i upplevelsen av trygghet och att identifiera kritiska platser och områden som upplevs som otrygga. Genom analysen studeras kategorierna Befolkad plats, Överblick, Ögon, Orienterbarhet och Skötsel, eftersom dessa anses vara extra viktiga för upplevelsen av trygghet (Alingsås stad, 2010). Fördjupad beskrivning av dess innebörd återfinns under kapitelrubriken ”Strategier för trygghet gör platsen tillgänglig” längre fram i uppsatsen.

Platsanalyserna sker på området under tre tillfällen, våren 2016. Platserna har besökts tillsammans med kollegor från Gatukontoret och på egen hand. Under besöken har problem och möjligheter identifierats och diskussioner har förts om hur platsen kan förändras och inte, vilket lett uppsatsarbetet vidare.

Efter analyserna och platsbesöken påbörjades skissprocessen. De slutsatser som gjorts efter analyser och litteraturstudie får en rumslig form i gestaltningen.

Under arbetets gång har två workshop arrangerats. Den första var mer informell med kollegorna Emma Dohrmann och Caroline Larsson, där de tidiga skisserna presenterades och placeringen av ny utrustning diskuterades. Den senare workshopen var tillsammans med tilltänka brukare av platsen, unga tjejer som antingen var aktiva i området eller utövade skate eller roller derby. Utifrån sina egna perspektiv och agendor fick de ge sina kommentarer till gestaltningsförslaget. Det var även ett tillfälle att lyssna in deras åsikter om hur en trygg och välkomnande aktivitetsyta bör se ut.

1.5 Avgränsning

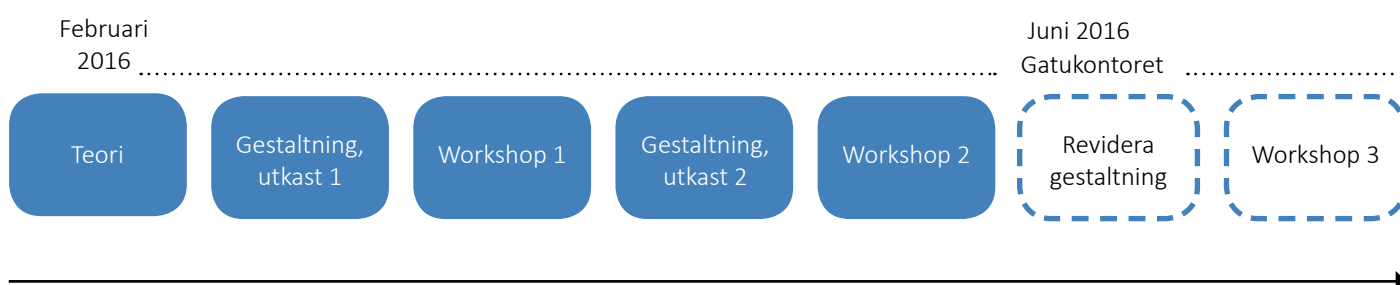
I det här arbetet ligger fokus främst på att studera effekter som uppstår till följd av könsroller och bristande genusperspektiv inom planering samt hur dessa kan upphävas. Här definieras kön utifrån biologiskt kön, alltså de könsorganen en föds med. Avgränsningen till biologiskt kön görs eftersom det är så statistik och litteratur främst kategoriserats och en bredare intersektionell analys, som lyfter exempelvis etnicitet, klass och religion, vore minst lika viktigt men hade krävt mer tid. Det är dock viktigt att påpeka att inte alla känner sig inkluderade i definitionen av kön baserat kategorierna man eller kvinna och många väljer idag att själva definiera sin könsidentitet.

Arbetet kommer att nämna men inte fördjupa sig i de olika delar som bör föranligga en jämställd planering, så som översiktsplan och medborgarialoger. I den här uppsatsen har jag valt att fokusera på den mer platsspecifika gestaltningen men föreställer mig ett scenario där

översiktsplan och medborgarialog vore inkluderade. Trots att dialogprocess omnämns som en viktig del i en jämställd process fördjupar jag mig främst i den gestaltande delen.

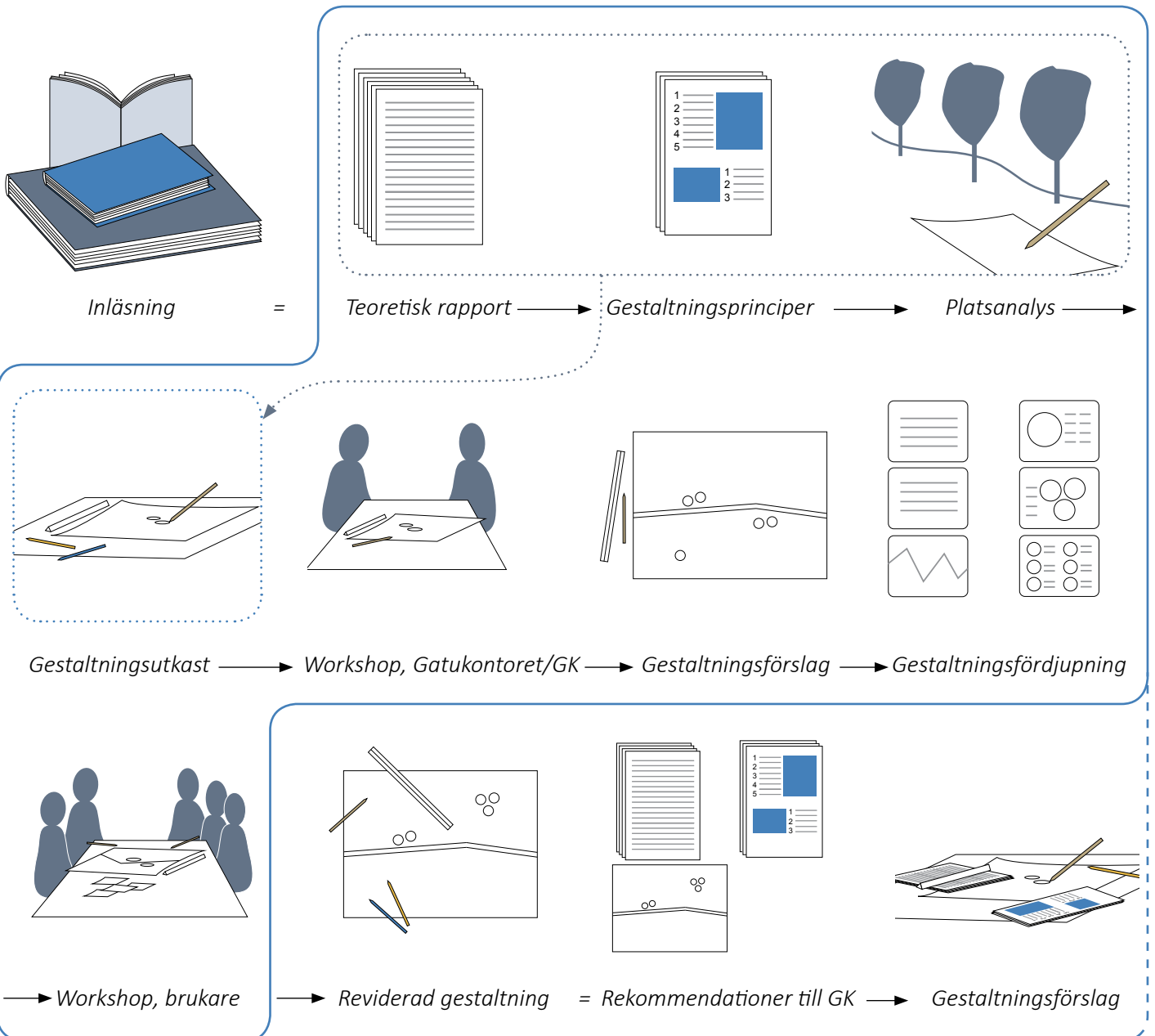
Resultatet i uppsatsen ska inte ses allmängiltigt utan bör förstås som en platsspecifik lösning. Förhoppningen är att uppsatsen ska kunna ge en fingervisning om hur jämställdhetsperspektivet kan appliceras även på andra platser men utgångsläget är att varje plats, som strävar efter förbättrad jämställdhet, kräver sin egen process, planering och gestaltning.

I uppsatsens disposition ingår ett gestaltungsförslag som bör revideras utifrån de kommentarer som kommit in under workshopen med brukare och därefter åter diskuteras med brukare. Det är något som Gatukontoret kan arbeta vidare med i sin process med utvecklingsplanen (Fig. 2).

Figur 2 visar tidslinjen för arbetsprocessen, de blå rutorna är delar som inkluderats inom ramen för kursperioden och de två efterföljande rutorna innehåller förslag till Gatukontorets fortsatta arbete.

1.6 Projektets process

Figuren beskriver projektets olika arbetskedor och vilka delar som återfinns i uppsatsen respektive vad som rekommenderas till Gatukontorets fortsatta arbete.

1.7 Begreppsförklaringar

Jämställdhet

Jämställdhet innebär att alla människor, oberoende av kön, ska ha samma rättigheter och möjligheter, i fråga om bland annat arbete, boendesituation, löner, makt, inflytande, utbildning och intressen (Jämställ.Nu, 2014). Larsson och Jalakas (2008) menar att jämställdhetsarbete i fysisk planering grundar sig på principen att alla ska kunna leva sina liv utan att begränsas av könsroller och stereotypa föreställningar om beteende.

Jämlikhet

Om jämställdhet handlar om lika rättigheter oavsett kön så är jämlikhet ett bredare begrepp som även innefattar fler parametrar som exempelvis religion, etnicitet och klass (Jämställ.Nu, 2014).

Intersektionalitet

Att anta ett intersektionellt perspektiv innebär att man belyser de maktrelationer och över- och underordningar som upprätthålls genom ojämn värdering av bland annat etnicitet, funktionshinder, klass, kön, religion och sexualitet (Stockholms universitet, 2015).

Kön

“Biologiskt kön definieras utifrån inre och yttre könsorgan, könskromosomer och hormonnivåer, alltså utifrån om man har äggstockar, testiklar, snippa, snopp, högst nivåer av östrogen eller testosteron, eller har XX eller XY-kromosomer.” (Ordlista, 2016).

Patriarkat

Docent i genusvetenskap Lena Gemzöe (2002) beskriver i boken *Feminism* patriarkat som ett samhälleligt system

där män dominerar över kvinnor. Maktförhållandet genomsyrar alla områden i samhället vilket gör patriarkatet svårupptäckt. Både män och kvinnor fostras in i patriarkatets ideologi och det blir det ett naturligt förhållningssätt, därmed acceptera båda könen kvinnors underordning. Det patriarkala systemet upprätthålls eftersom män drar fördel av den makt som försakas kvinnor. Patriarkatet verkar inte bara som ideologisk dominans utan använder även andra metoder, där hotet om våld och sexuellt ofredande är en av de yttersta. Kritiker mot definitionen av patriarkat har invänt mot det västerländska utgångsläget i analysen men Gemzöe påpekar att man sedan 70-talet arbetat för en bredare intersektionell analys, där maktstrukturer studeras även i relation till klass och etnicitet (Gemzöe 2002).

Genus

Larsson och Jalakas (2008) skriver att genus är föreställningen om hur kvinnor och män förväntas vara eller bete sig utifrån de kulturella föreställningar vi har om kön. I det biologiska könet finns exempelvis fysiologiska funktioner och skillnader i kvinnor och mäns kroppar medan genus är ett begrepp som förklarar det agerade och socialt nedärva könet och dess beteende, exempelvis att flickor förväntas vilja leka med dockor och kvinnliga chefer inte ska vara hårdnackade. Föreställningar om kön förändras över tid och kontext (Larsson & Jalakas, 2008).

Performativitet

Lena Gemzöe (2002) förklarar hur genusforskaren Judith Butler applicerade begreppet performativitet på agerandet av genus. Gemzöe menar att agera på ett visst sätt är att skapa och manifesteras sitt genus och kön. Det kan vara att som man sitta bredbent och prata högt eller som kvinna att föra sig gracilt eller fnissa försynt. Utan det ständiga skapandet av genus skulle könsrollerna inte heller upprätthållas (Gemzöe, 2002).

Normer

Normer fungerar som ett sätt att kategorisera varandra och vår omvärld, en trygghetsram att värdera och placera andra människor i, skriver Vinthagen och Zavalía (2014). Vidare menar de att normer lär oss gränser och socialt fungerande beteende i samhället. Många gånger är normer gemensamma och uttalade, som reaktionen att säga ifrån om någon slår ett barn eller kör bil alkoholpåverkad. Men normer kan också verka negativt, genom att begränsa människor vars beteende anses avvikande eller skapa obalans i makt och rörelsefrihet. Ju mer våra kroppar och vårt beteende passar in i normerna, desto svårare har vi att skärskåda dem och att inse att normerna alls existerar. Det kan också vara svårt att inse och erkänna vilka normer och privilegier man tillhör (Vinthagen & Zavalía, 2014).

Gestaltningprinciper

I uppsatsen används ordet ”gestaltningprinciper” för att beskriva de tolkningar som gjorts av teori och analyser, omsatta till en rumslig och konkret form i skissprocessen av Sibbarps aktivitetssyta. Principerna ska läsas som platsspecifika för just Sibbarps aktivitetssyta, inte som allmängiltiga. I andra sammanhang kan de brukas som en fingervisning men inte utan fördjupad analys av platsens utmaningar och behov.

1.8 Ställningstaganden

Uppsatsen bygger till stor del på de synsätt som återfinns inom genusforskning och kulturgeografi eftersom dessa teorier angriper både de mänskligt skapade könsstrukturerna respektive de sociala effekterna av det mänskligt skapade rummet. I uppsatsen har jag valt att sammanlänka dessa båda perspektiv med klassiska landskapsanalyser, för att på så sätt kunna förstå rum och plats som något som är kopplat till människan och därmed kön. Det i sin tur ger insikt om den förändringskraft som är inbyggd i den fysiska miljön, vilket är uppsatsens utgångspunkt.

Genusperspektiv

Anita Larsson och Anne Jalakas (2008), arkitekt respektive kulturgeograf, skriver i boken *Jämställdhet nästa!* att genusperspektiv i planering är användbart just för att det synliggör vilka normer som styr processerna och tvingar planerare att skärskåda sina egen roll och bakgrund. Att planera för jämställdhet är en process som sträcker över lång tid och som inte alltid går att formulera på ett enkelt sätt, därför behövs genusperspektivet för att belysa hur ojämställdhet mellan kön uppkommer och kan motverkas i planeringen. Begreppet genus är användbart därför att det signalerar att kön är någonting socialt konstruerat och därmed även föränderligt (Larsson & Jalakas, 2008).

Kulturgeografi

Kulturgeografen Gunnel Forsberg (2003) skriver i boken *Genusforskning inom kulturgeografen – en rumslig utmaning* att kulturgeografen studerar hur rummet och handlingarna i det givna rummet påverkas av hierarkiska och vertikala nätverk i samhället. Genom genusperspektiv på kulturgeografi kan man förstå hur könsbaserade handlingar hänger samman med rum, då platsen sätter ramen för vårt handlande

och samtidigt utgör gränsen för vår grad av frihet. Det betyder att vårt handlande är kopplat till den fysiska plats vi befinner oss på och inte minst de människor som finns runt oss där (Forsberg, 2003).

Teori

2. Teori

2.1 Så påverkas jämställdhet av den byggda miljön

I följande avsnitt presenteras några områden där stadsplanering och jämställdhet har en tydlig koppling till varandra. Som nämndes i inledningen är det inte i första hand en planerares uppgift att förändra exempelvis lönelappet mellan män och kvinnor men däremot att förbättra med den fysiska miljön som bidrar till att bryta skillnaderna. Det här avsnittet ger en introduktion till hur och inom vilka områden strukturerna och den byggda miljön påverkar män och kvinnor olika.

2.1.1 Kopplingen mellan sociala strukturer och byggd miljö

Det kan vara svårt att se förhållandet mellan sociala strukturer och fysiskt byggda platser men faktum är att hur vi planerar och hur människor sedan använder platserna är en direkt följd av de sociala normer och koder som skapat oss. För att skärskåda det här sambandet är genusperspektivet ett bra analysverktyg. Kulturgeografen Gunnel Forsberg (2003) skriver i boken *Genusforskning inom kulturgeografien – en rumslig utmaning* vilken roll planering har och hur dess strukturer påverkar människors möjligheter till ett jämställt liv:

”Planering är en speciell form av maktutövning som får stora konsekvenser för hur vi lever våra liv. Planeringen – präglad av olika traditioner och ideologier – formar vår geografiska kontext och gör miljön platsspecifik. I genusgeografiska planeringssammanhang analyseras de rumsliga konsekvenserna av segregeringen av offentlig och privat, produktion och reproduktion, och på vilket sätt detta isär hållande påverkar kvinnors och mäns vardagliga rutiner.” (Forsberg, 2003, s. 54)

Må så vara att rummet i sig självt inte är ansvarigt för de sociala problemen med det är likväl, som Forsberg (2003) skriver, en medaktör i en konstruktion av ojämsställda livsstilar. Hon förklarar vidare att:

”handlingsmönstren reproduceras och sanktioneras på olika rumsliga skalnivåer. [...] olika rumsliga miljöer frammanar olika former av dominerande maskuliniteter.” (Forsberg, 2003, s. 29)

Ett genusperspektiv på planering och gestaltning innebär alltså att beakta vilka effekter och konsekvenser olika fysiska strukturer får för män och kvinnor. Forsberg (2003) menar att planeringslösningar på olika sätt kan främja eller riskera att motarbeta jämställdhet. Själva syftet med att planera för jämställdhet är att bredda möjligheterna för alla människor, oavsett kön. Larsson och Jalakas förklarar det som att den fysiska miljön bör möjliggöra för alla att kunna leva fria, självständiga liv.

”Målet för jämställdhetsarbetet är att vi skall leva våra liv utan att begränsas av stereotypa föreställningar om vad män och kvinnor skall och bör göra.” (Larsson & Jalakas, 2008, s.43)

Författarna menar att för att planera för jämställdhet används fördelaktigen ett genusperspektiv som analysredskap. Perspektivet synliggör de strukturella skillnaderna mellan män och kvinnor och låter oss förstå vilka mekanismer som styr skapandet av kön och könsroller. Ett genusperspektiv ignorerar inte de biologiska, fysiska skillnaderna mellan könen men i fråga om stadsplanering är det ofta irrelevant, eftersom de flesta skillnader mellan män och kvinnor i stadsmiljö är upplevelsebaserade och baseras på sociala föreställningar om förväntat beteende och lämplighet, snarare än fysiska möjligheter (Larsson & Jalakas, 2008).

I fråga om hur jämställdhetsarbete ska implementeras är det skillnad på kvalitativ och kvantitativ jämställd. Sett till kvantitativa förändringar handlar det om jämn fördelning av kön kontra resurser, inom exempelvis representation och kompetensutveckling. Kvalitativ jämställdhet är resultatet av ett arbete som till större grad utmanar

och ifrågasätter hur kön påverkar rådande normer och strukturer (Larsson & Jalakas, 2008). Genusperspektivet är ett bra sätt att genomskåda vilka strukturer som råder över planeringen och dess verksamheter. Följande mening summerar syftet med jämställd planering:

“ Planeringens [...] uppgift är att hjälpa människor att leva ett jämställt liv.” (Larsson & Jalakas, 2008, s.42)

2.1.2 Genussystemet ger förståelse för hur könsskillnaderna skapas och upprätthålls

Hur människor använder den byggda miljön är alltså en effekt baserat på bland annat kön. För att förstå mer i djupgående hur könsroller påverkar oss är teorier om genusystem en nästintill nödvändig grund för att synliggöra strukturerna.

Begreppet genusystem myntades av Yvonne Hirdman (1990), professor i kvinnohistoria och i genushistoria, som skrev i SOU-rapporten *Demokrati och makt i Sverige* om begreppet genusystem. Systemet bygger på två principer: könen isärhållande och den manliga normens företräde. Som exempel på genusystemets överlägsenhet kan det appliceras på läraryrket, där Hirdman visar på hur löner och status sjunker när kvinnor börjar dominera ett tidigare manligt yrkesfält. Som en följd av könen isärhållande, inom exempelvis yrkesområden, status och familjeroller, korsas sällan de manliga och kvinnliga områdena vilket gör den manliga normen svårupptäckt. Hirdman förklarar vidare att kvinnor också kan besitta makt och få uppskattning, förutsatt att de håller sig inom ramen för förväntat kvinnligt beteende men i relation till männens makt är kvinnornas utrymme sekundärt och rörelsefriheten inskränkt och kontrollerad (Hirdman,1990). Hirdman beskriver det här som ett motsatsförhållande, där makten kan förstås som en rumslig aktivitet och hon förklarar med modellen: ”A begränsar B:s utrymme, A hindrar B:s rörelsefrihet, A tar

plats på B:s bekostnad” (Hirdman, 1990, s. 79). Till följd av detta menar Hirdman att män och kvinnor hela tiden måste anpassa sig till de föreställningar som finns omkring dem, vilket leder till att genusystemet ständigt reproduceras och cementeras. För att motverka genusystemet kan man arbeta för att de två principerna om isärhållande och den manliga normen kan brytas. I historien finns exempel på kvinnor som protesterat och tvingat sig in på manliga områden. Dessvärre har kvinnors protester många gånger inte resulterat i ett erkännande av den egna sfären utan endast ett godkännande att äntra den manliga arenan. Detta har utvecklat och breddat de manliga platserna och produktionen medan de platser som traditionellt kopplats till kvinnor, hemmet och reproduktion, lämnades och bokstavligen krympte i utrymme och status (Hirdman, 1990).

Genom att applicera Hirdmans teorier på planeringsfrågor blir det tydligt att jämställd planering handlar om att bekräfta och synliggöra de traditionellt kvinnliga områdena och erfarenheterna och ge dem likvärdigt utrymme i staden och dess funktioner.

2.1.3 Social reproduktion och obetalt arbete försummas i det offentliga rummet

Ytterligare exempel där genusystemet kan appliceras är förståelsen av de olika ansvarsområden som män och kvinnor traditionellt sett har. I boken *Jämställdhet nästa!* använder Larsson och Jalakas (2008) termerna social reproduktion och obetalt arbete kontra produktion och lönearbete, för att beskriva de traditionella erfarenheter som kvinnor respektive män ofta besitter. De beskriver social produktion som en term både för det obetalda arbete kvinnor utför kopplat till hem och familj men också för kvinnodominerande branscher som till exempel vård- och omsorg. I motsats till det står produktion och framställande av varor och tjänster, som traditionellt kan kopplas till mäns lönearbete (Larsson & Jalakas, 2008). Larsson och

2. Teori

Jalakas menar att dagens samhällsplanering premierar vinstdrivande produktion genom exempelvis utbyggnad av pendeltrafik och funktionsseparering samtidigt som erfarenheterna av social reproduktion negligeras och kvinnor, som fortfarande ansvarar för den större delen av omsorgsarbetet både privat och offentligt, får svårt att tillgodogöra sig den infrastrukturella utvecklingen (Larsson & Jalakas, 2008).

Ytterligare exempel på hur social reproduktion missgynnas i planeringsfrågor är föreställningen om att kvinnors traditionella erfarenheter nedvärderas som ”mjuka värden” som hör till den privata sfären, medan tekniska, strategiska lösningar är kopplade till offentligheten och mäns lönearbete (Larsson & Jalakas, 2008). Vardagslivet och hemmiljön bör ses som länken mellan produktion och social produktion och dess spelplan sträcker sig utanför hemmets väggar, via transportsträckor och samhällsservice och borde ges likvärdig status menar Larsson och Jalakas (2008). Vidare påtalar de att i dagsläget har kvinnor fortfarande större erfarenhet av social reproduktion än vad män har och därför är det viktigt att lyssna in kvinnors upplevelser och tankar om stadens utveckling. Detta innebär inte att könsrollerna ska bibehållas utan snarare att det möjliggör för både män och kvinnor att i framtiden leva ett liv med delat ansvar för social reproduktion och produktion (Larsson & Jalakas, 2008).

Ökad medvetenhet om dessa begrepp och dess värdeskillnader möjliggör för det planerande och gestaltande arbetet att bli mer kritiskt till vilka intressen och levnadsmodeller vi tillgodoser. Det faktum att social reproduktion och kvinnors traditionella erfarenheter kopplas till den privata sfären gör att planeringen av det offentliga slentrianmässigt ser till behov och perspektiv som främst gynnar manliga rutiner.

2.1.4 Oro för våld begränsar kvinnors rörelseutrymme

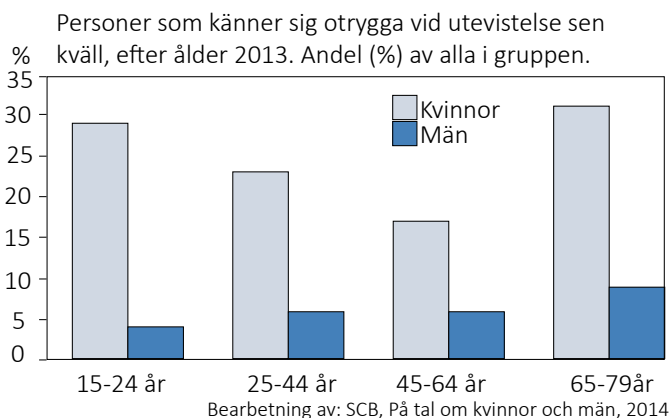
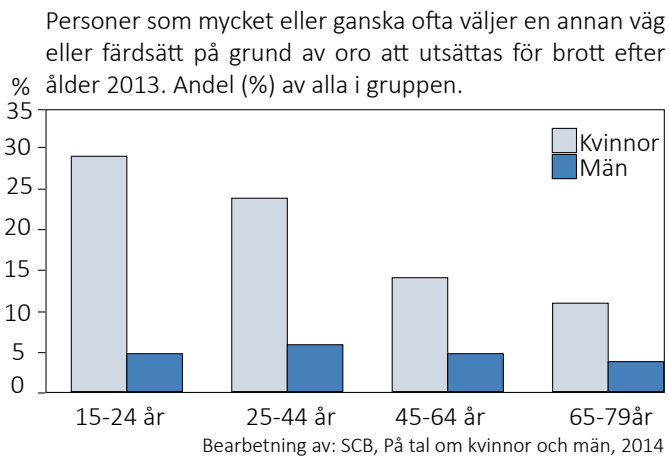
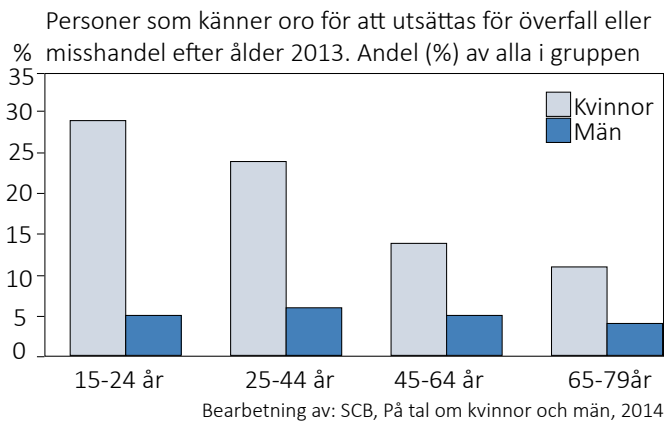
När det offentliga rummet till stor del planerats utifrån manliga levnadsmönster blir bristen av kvinnors erfarenheter smärtsamt tydliga i fråga om trygghet och tillgänglighet. Sedan 30 års tid utkommer SCB (2014) med sammanställningen *På tal om kvinnor och män* med statistik kopplat till jämställdhetsfrågor. Från upplagan år 2014 är det lätt att skapa sig en överblick av män och kvinnors skilda upplevelser och erfarenheter av hot och känsla av otrygghet. Bland personer som känner oro för överfall eller misshandel, som väljer en annan väg eller färdväg på grund av oro eller som känner sig otrygga vid utevistelser sent på kvällen är kvinnor tydligt överrepresenterade (SCB, 2014). I åldersgruppen 16-24 år svarar nästan 30 % av kvinnorna ja på frågorna medan endast 5 % av killarna gör samma sak. Detta trots att statistik visar att unga killar (16-24 år) i nästan dubbelt så hög grad som tjejer är utsatta för misshandel (Fig. 3-5) (SCB, 2014, s 84).

Hotet om våld och övergrepp finns förstås både hos män och kvinnor men den avgörande skillnaden i kvinnors rädsla är risken för sexuella trakasserier och våldtäkt, skriver kulturgeografen och genusvetaren Birgitta Andersson (2005). Det strukturella våldet, som statistiskt sett oftast sker bakom hemmets väggar och i nära relationer, förflyttas till den offentliga miljön där medvetenheten om hot och våld begränsar rörelseutrymmet (Andersson, 2005). Professor i stadsbyggnad Carina Listerborn citerar Susan Brownmiller som skrivit våldtäkt och det maktutövande som män manifesterar genom våldtäkter som gör kvinnan till objekt, gentemot det manliga subjektet:

“En värld utan våldtäktsmän skulle vara en värld där kvinnorna rörelse sig fritt utan rädsla för män. Att en del män våldtar utgör ett tillräckligt hot för att hålla alla kvinnor i ett konstant tillstånd av skrämning, alltid medveten om att det biologiska instrumentet måste hållas i fruktan emedan det med plötslig snabbhet kan vändas till vapen i ont uppsåt.” (Listerborn 2002, se Brownmiller 1977, s. 191)

2. Teori

Fig. 3-5

Trots att statistiken visar att män i högre grad utsätts för våld i det offentliga rummet är det alltså kvinnor som upplever större känsla av otrygghet och begränsning. Att män skulle vara mer utsatta menar Listerborn är en följd av att män också vistas utomhus mer. Hade kvinnor inte varit begränsade av sin rädsla och i lika stor utsträckning varit ute på gator, torg och mötesplatser skulle de också utsättas för fler brott. Därför kan statistiken ses som ett sätt att ytterligare förstå kvinnors begränsning (Listerborn, 2002). Även Larsson och Jalakas (2008) resonerar huruvida antalet färre brott som kvinnor utsätts för hänger ihop med att kvinnors tillträde till det offentliga rummet är reducerat och begränsat. Kvinnor tvingas använda strategier för att skydda sig eller till och med slippa röra sig utomhus (ibid). Återigen är det en fråga om kvalitativ och kvantitativ jämställdhet. Andersson (2005) påpekar att ha ett kvantitativt synsätt på andelen våld och begångna brott i offentlig miljö leder till att den kvalitativa upplevelsen negligeras, vilket i större utsträckning drabbar kvinnor. Det går inte att endast se till mängden begångna brott eftersom rädslan för brott är det som begränsar kvinnor.

Som planerare bör man undvika att fokusera på kvinnors rädsla och skyddshöjande åtgärder, exempelvis kameraövervakning, eftersom det ytterligare fördjupar bilden av kvinnor som värnlösa offer, skriver Larsson och Jalakas (2008). Istället bör fokus ligga på trygghet och, som författarna skriver, ”rätten att slippa skyddas”. De menar att medvetenheten om trygghetsskapande åtgärder på detaljnivå har ökat de senaste åren, genom konkreta lösningar som bättre översikt vid busshållplatser, urglesning av buskage och belysning av gångtunnlar. Men tryggheten kan också appliceras tidigare i planeringen och på mindre detaljeringsgrad, exempelvis lokaliseringen av gång- och cykelnät och kollektivtrafik (Larsson & Jalakas, 2008). Andersson skriver att det inte är den byggda miljön i sig som utgör kvinnors förhållningssätt till hot och rädsla. Snarare grundas det på ett samspel mellan fysiskt rum och sociala strukturer. Platsen är avgörande i reproducerandet

2. Teori

av ojämsställda könsroller eftersom det offentliga rummet utgör arenan för de otrygga och hotfulla händelserna (Andersson, 2005).

Som tidigare påpekat är planerarens uppdrag i fråga om jämställdhet begränsat till den fysiska miljön. Det våld som drabbar kvinnor är ett komplext problem som kräver insatser på flera nivåer, bland annat socialt och samhällsstrukturellt men likafullt i den fysiska miljön, där trygghetsskapande åtgärder kan göras vid exempelvis gångtunnlar, vegetation, kollektivtrafik och viktiga stråk. Allt för att undvika att kvinnors rörelseutrymme och demokratiska tillgång till det offentliga rummet inskränkts.

2.1.5 Snedfördelning i fysisk aktivitet och bidrag

De senaste åren har effekterna av rutinmässig planering av offentliga miljöer utifrån ett manligt levnadsmönster fött en diskussion om prioriteringar och den ojämna fördelningen av resurser som lett till avsaknaden av fysiskt aktiva tjejer i utemiljöer.

I Ungdomsstyrelsens (2013, s 288) rapport *Fokus 13 – Unga och jämställdhet* konstateras skillnader i unga tjejer och killars fritid och fysiska aktivitet. Bland annat avstår tjejer i högre utsträckning än killar (17 % kontra 12 %) ifrån att delta i fritidsaktiviteter på grund av rädsla om överfall och våld (Ungdomsstyrelsens, 2013, s. 288). I fördelningen av statligt lokalt aktivitetsstöd (LOK-stöd) till lokala och ideella ungdomsorganisationer finns en stor skillnad i resurser, där cirka 40 % av stödet går till aktiviteter som främst utförs av tjejer kontra 60 % till aktiviteter som domineras av killar (Fig. 6). Pengarna delas ut baserat på deltagartillfälle och de tre dominerande aktiviteterna är fotboll, innebandy och ishockey, där killar är överrepresenterade. Bland aktiviteter där tjejer dominerar finns exempelvis ridsport och gymnastik, men antalet aktiva är lägre och därför blir bidraget lägre (Ungdomsstyrelsen, 2013). Av de aktiviteter som killar och tjejer väljer att ägna

	Tjejer	Killar
7-12 år	40	60
13- 16 år	39	61
17- 20 år	36	64
21< år	35	65
Alla	39	61

Figur 6: Fördelning av Lok-stöd, andel per deltagartillfälle, efter kön. Bearbetning av: Ungdomsstyrelsen, 2013, s 301

sig åt på sin fritid är det betydligt vanligare bland tjejer att ägna sig åt någon form av kulturutövande, som läsa, sjunga, skriva (Ungdomsstyrelsen, 2013). Vid en studie av spontanidrottsplatser i Stockholm framkom att killar står för 80 % av besöken, i åldersgruppen 7-19 år. Den totala andelen besökare är till 74 % killar och 26 % tjejer. De enda ytorna där det är jämn fördelning mellan könen är platser utformade för lek (Ungdomsstyrelsen, 2013, s. 297). Tjejer ägnar sig gärna åt kulturutövande, något som sällan syns i stadsrummet och om de håller på med fysisk aktivitet får deras föreningar mindre i bidrag.

Anledningen till att killar är överrepresenterade på ytorna är för att de är utformade för aktiviteter som främst engagerar killar, så som skate, BMX, klättring och landhockey, skriver Blomdahl, Elofsson och Åkesson (2012) i sin rapport *Spontanidrott för vilka? Till skillnad från den organiserade idrotten, där andelen medlemmar är relativt jämt könsfördelad, är representationen annorlunda på spontanidrottsytorna* (Blomdahl et al. 2012).

I artikeln *Vem känner smak för motion?* skriver Lars-Magnus Engstöm (2011), professor i idrottspedagogik,

2. Teori

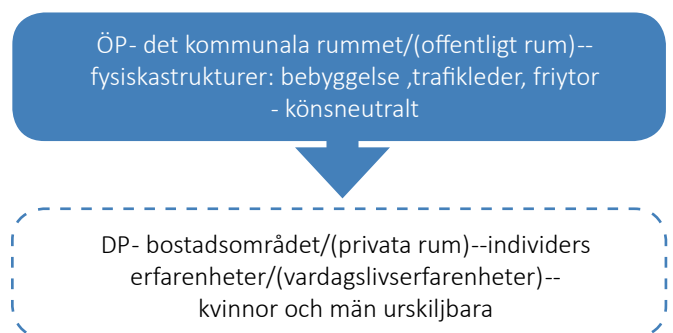
att motionsutövning är starkt kopplat till utbildningsnivå, vilket även indikerar högt kulturellt kapital och stor social status. Bland de tillfrågade i hans undersökning är 60 % av högskoleutbildade också fysiskt aktiva motionsutövare. Bland personer med grundskoleutbildning är motsvarande siffra 20 % (Engstöm, 2011, s. 5) Engstöm visar också på kopplingen mellan stad och landsbygd, där större del av de som bor i staden är motionsutövare oavsett utbildningsnivå. Detta samband har också att göra med att fler högutbildade bor i storstäder, påpekar Engstöm. Vidare ser Engström ett samband mellan andelen som har motionsutövande vänner och själva är aktiva. Sammanfattningsvis kan sägas att av de som är högutbildade, bor i staden och har motionerande vänner är 67 % motionsutövare, kontra dem som bor på landet, har grundskoleutbildning och få vänner som motionerade är endast 11 % motionsaktiva (Engstöm, 2011, s. 6). Engstöm (2011) menar att det är viktigt att erbjuda fler möjligheter till ett aktiv, hälsosamt liv men istället för att propagera för aktivitet bör man upplysa och instruera om hur träning bör ske. Det är inte bara tjejer som missgynnas av normen om fysisk aktivitet, även skillnader i klass och boende spelar in. Detta manar för ytterligare förståelse av människors relation till sin fritid och hur de vill förvalta den.

Att tjejer diskrimineras så mycket i beslutsfattande och planering av aktivitetsytor beror på bristande genusanalys och okunskap om de skilda mönstren för idrott och fritid, menar Blomdahl, Elofsson och Åkesson (2012). Vid anläggandet av nya spontanidrottsytor saknar många kommuner en inledande genusanalys. Kommunerna är dessutom mer lyhörda för killars önskemål och förslag vilket syns i ett exempel från Lidingö där andelen gymnasieungdomar som önskade satsning på spontanidrottsplatser var 37 % killar och 17 % tjejer (Blomdahl et al., 2012, s. 23).

2.1.6 Vikten av jämställd planering i alla

skalor

Avslutningsvis återkommer Larsson och Jalakas förespråkande av genusperspektiv och jämställdhetsfokus på flera nivåer (Larsson & Jalakas, 2008). De menar att det finns en vilja och tendens att göra den övergripande planeringen könsneutral och allmängiltig, där inga särintressen ska få ta större plats än andra. I verkligheten innebär det att kvinnors erfarenheter och tysta kunskap blir förbisedda till förmån för den norm som manliga erfarenheter utgör. I planering antas att jämställdhetsperspektivet inte behöver lyftas förrän på detaljplanenivå, eftersom kvinnors liv och vardag

Figur 7. Bild av en slentrianmässig syn på vart och hur i planeringsskedet jämställdhetsfrågor brukar appliceras.

Bearbetning av: Larsson & Jalakas, 2008, s 62)

förutsätts vara kopplat till hemmet och familjelivet och den gestaltningsnivån löses först när hus och infrastrukturer är beslutade om. Konsekvensen blir att översiktsplanerna planeras utifrån en manlig norm, som antas vara könsneutral och därefter ska ett jämställt genusperspektiv appliceras ovanpå, för att kompensera kvinnors antagna behov i vardagsmiljön (Larsson & Jalakas, 2008). Det här är ett exempel på hur Hirdmans (1990) teorier om isärhållande och över- och underordning reproduceras i planeringen till följd av att kvinnors erfarenheter och tysta kunskap inte lyfts i översiktsplanenivå. Larsson och Jalakas (2008) menar att man måste applicera ett genusperspektiv

2. Teori

på både översiktsplan och detaljplan för att underlätta jämställdhetsarbetet. Figur 7 visar ett slentrianmässigt förhållande till ÖP och DP, där hänsyn till jämställdhet inte uppmärksammas förrän på detaljplanenivå. Författarna förespråkar ett paradigmskifte, så att jämställdhetsfrågor lyfts tidigare i processen.

Sammanfattning

I det här inledande kapitlet har jag visat på varför det är viktigt att prata om jämställdhet i planering, både i fråga om översiktplaner och detaljplaner. Jag har fört fram Yvonne Hirdmans teorier om genussystem som ett sätt att förstå varför skillnader mellan män och kvinnor finns och hur de upprätthålls. Som exempel på detta finns synen på produktion kontra reproduktion, där män och kvinnor anses lämpa sig bättre för varsina skilda områden vilket också leder till stora variationer i områdenas status och utrymme i den offentliga miljön. Ytterligare områden där kvinnor är begränsade och missgynnade är i fråga om trygghet och i tillgång till faciliteter och aktiviteter i offentliga rum. Dessa tre aspekter (reproduktion/produktion, trygghet, aktiviteter) är relevanta för vidare förståelse av hur aktivitetsytan på Sibbarp ska analyseras och därefter gestaltas. I nästa kapitel fortsätter resultatet att presentera en mer teoretisk, filosofisk förståelse av rum och hur samspelet mellan människa och rum påverkar våra roller i samhället.

2. Teori

2.2 Strukturer och möjlig förändring i offentliga rum

Med kunskap om genussystemet och hur det missgynnar kvinnor som följd av de prioriteringar som görs i den byggda miljön fortsätter följande avsnitt att studera betydelsen av den rumsliga kontexten. Här behandlas hur mäns och kvinnors olika förutsättningar påverkar deras förhållande till rummet och vice versa, samt på vilket sätt rum kan bidra till att skapa förändring för ett mer jämställt användande.

2.2.1 *Performativitet och performativt stadsliv*

Det är i själva agerandet och de kroppsliga rörelserna, talet, valen och åsikterna som genus skapas och upprätthålls. Det är också däri förändringskraften ligger eftersom toleransen och acceptansen av olika sätt att vara och agera på kan breddas. Genusteoretikern Judith Butler (1990) beskriver det här som att skapande av genus förkroppsligas i mäns och kvinnors fysiska existens och kroppsliga aktioner. Att genom sin kropp skapa genus är något som Butler benämner performativitet. Skapandet av genus blir en strategi för att överleva i rådande sociala strukturer och avvikande av förväntad performativitet kan vara smärtsam i form av omvärldens kritik eller gruppens exkludering (Butler, 1990). Det finns oändligt många exempel på hur det här återfinns i samhället men för att nämna några exempel från välbekanta vardagssituationer gäller det bland annat diskriminering av homosexuella, hur flickor som hellre leker med bilar än dockor ursäktas som ”pojkflickor” och känslösa män som anses vara svaga. Butler menar att idén om kön upprätthålls genom performativitet. Utan könskodad performativitet skulle föreställningen om genus inte existera och det är också utifrån de premisserna som genusbegreppet kan dekonstrueras och vidgas (Butler, 1990).

I kopplingen till stadsrum beskriver arkitekten Bianca Hermansen (2013) samspelet mellan kroppslig performativitet och stadens kuliss som ett slags performativt stadsliv, alltså de aktiviteter som sker i staden och som ingår

i skapandet av våra identiteter och vårt kön. I skapandet av genus blir det performativa stadslivet en arena där vi agerar utifrån vad samhällets könsnormer lärt oss om hur vi ska bete oss (Hermansen, 2013). Performativt stadsliv förkroppsligas och lokaliseras i alla möjliga former, som att sitta bredbent på bussen, amma offentligt, köra bil för fort, springa undan för snöbollskriget, välja en annan väg hem för att undvika det mörka stråket eller busvissla efter någon förbipasserande.

I fråga om performativt stadsliv har Hermansen (2013) studerat och intervjuat unga om deras fritidsaktiviteter i Köpenhamn, ett område där könsroller och dess performativitet blir påtagligt. Hon ser ett mönster bland killar som aktiva och delaktiga i olika sporter medan tjejerna sitter stilla bredvid och tittar på (Hermansen, 2013). Hermansen menar att killarnas identitetsskapande till större del bygger på att vara fysiskt aktiva och visa upp sig, sportytorna i staden utgör en god arena för den processen. Tjejerna i Hermansens undersökning är gärna fysiskt aktiva men hellre på gym än på allmänna, öppna platser utomhus. De använder helst stadsrummet i sällskap av en eller flera vänner, som utgör ett stöd i skapandet av sin performativitet. De tjejer som går till skejtrampen gör det oftast inte för att skejta utan för att hänga och umgås, de har därför inte heller behov av samma faciliteter och byggda struktur för fysisk aktivitet som killarna. Tjejerna efterfrågar snarare platser för sociala möten (Hermansen, 2013).

Att agera på ett visst sätt, enligt den förväntade koden, blir en trygghet som gör bandet till gruppen och samhället starkare, både i privat miljö och i stadens offentliga sammanhang. Performativiteten kan på samma gång verka begränsande eller förlösande. Å ena sidan utgör könsroller och dess förväntade beteende ofta en snäv mall för människors mer komplexa naturer. Å andra sidan kan performativitet som agerar och ifrågasätter normerna vara en karaktärsdanande förändringskraft.

2. Teori

2.2.2 Skillnader i rörelser grundläggs tidigt

För att ytterligare söka förklaring till killarnas dominans på aktivitetsytorna behöver man förstå varifrån sambandet mellan rumslighet och personligt agerande kommer. I sin essä *Att kasta tjejkast* har statsvetaren Iris Marion Young (2000) undersökt skillnaderna i små flickors och pojkars sätt att kasta en boll över brännbollsplanen. Pojkarna använder hela kroppen, sträcker ut sig och tar plats. Flickorna lyfter armen i minsta möjliga rörelse som blir nästintill obemärkt i det storskaliga rummet. Där en del vill hävda att det finns olikheter i pojkars och flickors natur, biologi och fysiska förutsättningar trots deras ringa ålder, är Young noga med att understryka att det snarare handlar om vilka kulturella, sociala, historiska och ekonomiska förutsättningar barnen fostrats under och att detta också speglar hur de använder rummet. Hon påpekar också att hennes studier av kvinnors sätt att röra sig inte ska sägas vara applicerbart på alla kvinnor, i alla situationer utan beror också på individer. Young menar dock att kvinnors sätt att vara och föra fram sin kropp allt som oftast är en konsekvens av den patriarkala, sexistiska samhällskontext vi lever i, där det manliga privilegiet ger möjlighet att röra sig och agera fritt medan kvinnors rörelseutrymme blir det sekundära (Young, 2000). I dagens patriarkala samhälle är mannen subjekt och kan åtnjuta den subjektivitet, självständighet och skaparkraft som kvinnor, som objekt, undvaras. Att kvinnor rör sig på ett annat sätt beror på det mellanrum som uppstår till följd av att i teorin vara en fri människa som i praktiken lever i ett samhälle där hennes rörelsefrihet inskränks, bildligt och bokstavigt (Young, 2000). I relationen till idrott och fysisk aktivitet tar män med självklarhet och säkerhet hela rummet i anspråk medan kvinnor, i Youngs exempel, närmast verkar begränsade av rummet, på samma sätt som föreställningar om genus begränsar kvinnors beteende. I socialiseringen och den kulturella formen som kvinnor uppfostas i finns en överbeskyddande försiktighetsprincip som resulterar i att kvinnor misstror sin förmåga, sin kropps kapacitet och

dess bärighet. Föga förvånande visar dock undersökningar att kvinnor i högre utsträckning än män underskattar sin prestationsförmåga. Att kvinnor av naturen skulle vara sämre på att använda sina kroppar eller sakna männens fysiska förutsättningar är irrelevanta i kontrast till det faktum att kvinnor inte får lära sig använda sina kroppar (Young, 2000). I relation till rummet, här i meningen offentligt rum, upplever flickor och pojkar sin kropps relation till rummet olika. Enligt Young är flickors förhållningssätt till rummet slutet med en känsla av att vara placerad i rummet. Hon menar att det fysiska rum som flickor rör sig i kräver sällan allt det utrymme som finns att tillgå för att tillgodose flickornas existentiellt begränsade och fysiskt minimerade rörelser. Flickor uppmuntras inte att lära sig använda sina kroppar till stora, fysiskt ansträngande rörelser, deras lek är ofta mer stillasittande och rumsligt begränsad. Med åldern ökar den kroppsliga återhållsamheten genom sociala förväntningar på ett kvinnligt, kontrollerat beteende och rörelsemönster. Därtill föds också medvetenheten om sin kropp i andras ögon, där den blir både objekt för sexistiska blickar och subjekt för den egna uppmärksamheten. Till sist vaknar insikten om hotet om övergrepp, vilket ytterligare begränsar rörligheten och agerandet i rummet (Young, 2000).

Grunderna för tjejers performativitet anläggs redan tidigt som en följd av att flickor inte fostrats till stora rörelser och fysisk aktivitet som tar hela rummet i anspråk. Det är viktigt att komma ihåg eftersom det hjälper oss att förstå varför människor, här studerat utifrån en könsuppdelning, använder rummet på så olika sätt. Det gör också att diskussionen om hur vi planerar staden och dess innehåll kan skärskådas och breddas.

2.2.3 Skapande av den manliga självbilden blir norm för den aktiva staden

I konstruktionen av den kvinnliga kroppen är inte fysisk aktivitet lika centralt som i skapandet av den

2. Teori

manliga självbilden, skriver genusvetare, statsvetare och landskapsarkitekt Anna Krook (2014) i artikeln *Rätten att svettas – om aktivitetens demokratiska värde*. Precis som Hermansen (2013) menar Krook (2014) att den offentliga miljön utgör en arena för att visa upp och utöva sitt identitetsskapande och därmed förhåller vi oss olika till den byggda miljön, vilket i sin tur påverkar upplevelsen och känslan av delaktighet i samhällslivet. En anledning till att tjejer i mindre utsträckning identifierar sig med fysisk aktivitet och spontanidrott är att de utanför föreningsidrotten tvingas delta på killarnas villkor, detta framhålls i en forskningsstudie om ungas fritidsvanor gjord av Stig Elofsson, Ulf Blomdahl och Magnus Åkesson (2012). I den organiserade idrotten är lagen och matcherna könsdelade men på spontanidrottsytan hamnar tjejerna ofta i underläge, både på grund av killarnas försprång i fysisk styrka men också killarnas tolkningsföreträdare om hur sporten ska utföras. Författarna drar också slutsatsen att spontanidrott, som exempelvis fotboll, ingår i killars skapande av genus och självbild men inte i tjejers (Elofsson et al., 2012). Enligt idrottsforskare Lars-Magnus Engström (2011) beror tjejers begränsade intresse av exempelvis fotboll på att det inte är en lika viktig statusmarkör inför omvigningen. Killar däremot höjer sin status i kompisgänget, familjen och samhället genom att delta i fotbollspelandet (Engström, 2011).

Hermansen (2013) undersöker konsekvenserna av det faktum att tjejer inte har lika stort behov eller intresse av fysisk aktivitet som identitetsskapare och hon frågar sig vilka platser som tilltalar tjejer i ett samhälle i en stad trots allt som premierar fysisk aktivitet. På senare år har träningsrender skapat en vilja hos planerare att uppmuntra till fysisk aktivitet men problemet är att denna träningslivsstil inte är representativ för hela befolkningen, menar Hermansen (2013). I Danmark är det populärt att träna och vandra, något som 30 % respektive 25 % av unga och vuxna ägnar sig åt. Trots det erbjuds få motionsspår och vandringsleder i jämförelse med den stora mängden

av exempelvis sketjramper, fastän bara 6 % av unga och 1 % av vuxna skejtar. Bland barn och unga är det fler som har rollspel som fritidssysselsättning, cirka 10 % än vilka som skejtar, 6 %. Ändå finns få rollspelsanläggningar i relation till skejtparker (Hermansen, 2013). Hermansen menar att det som ämnar vara ett demokratiskt, aktivt stadsrum många gånger diskriminerar de som inte vill vara fysiskt aktiva eller tilltalas av utegymmet, multisportytan eller löpspåret. Dessa personer är ofta unga tjejer och äldre (Hermansen, 2013). Det är viktigt att börja diskutera och omvärdera vad stadens rum egentligen är till för och vad vi menar med "fysiskt aktiv". Om staden planeras främst utifrån preferenser från de som vill vara fysiskt aktiva, genom exempelvis fotboll och gym, förbiser man äldre och kvinnors behov, vilket leder till att stadsrummet diskriminerar, snarare än demokratiserar (Hermansen, 2013). För många handlar det inte om att engagera sig i den för ytan tilltänkta sporten, utan om att ha en plats för att kunna umgås och delta i stadens sociala liv (Hermansen, 2013, s. 48).

Det går att planera och bygga saker som inte slentrianmässigt faller inom den vanliga ramen för synen på fysisk aktivitet begränsad till bland annat basket, fotboll och utegym. Inför planerandet av just en ny spontanidrottsyta i Rosengård i Malmö gjorde man en undersökning om hur området användes och vart tjejer och killar helst uppehöll sig. Det visade sig att killarnas favoritplats låg i semi-offentlig eller offentlig miljö, nära hemmet men inte i det, skriver Moa Björnsson (2014), projektledare för aktivitetssytan *Rosens Röda Matta*. Tjejernas favoritplats däremot var just i hemmet, det egna eller kompisars och därefter neutrala platser inne i centrala Malmö. Till dessa undersökningar adderades statistik om att besökarna till den lokala ungdomsgården till 90 % bestod av killar och att 80 % av användarna på spontanidrottsplatser är killar. Samtidigt visade det sig att i föreningslivet var 17 av 19 lag i Rosengård var killag. Sammantaget drog man slutsatsen att unga tjejer helt enkelt inte trivdes eller kände sig bekväma med att vara

2. Teori

utomhus i sitt närområde. Effekten av undersökningen blev att planerna på en spontanidrottsytan ändrades till att bli en aktivitetsyta kallad Rosens Röda Matta, planerad av tjejer och baserad på deras önskemål om dans, musik och platser för umgänge (Björnsson, 2014).

Utöver den typen av projekt som gjordes i Rosengård har Malmö stad tagit ytterligare grepp för att bredda synen på aktivitet genom rapporten *Program för aktiva Mötesplatser*. Målet är att främja ett Malmö där fysisk aktivitet i olika former lockar fler till att vara ute i det offentliga rummet. Syftet är att visa hur fysisk aktivitet i stadens offentliga rum kan integreras i planeringen och hur vi kan skapa bättre aktivitetsytor utomhus (Malmö stad, 2015). Som en form av performativitet menar Krook (2014), som dessutom varit med och tagit fram Program för aktiva mötesplatser, att ökad tillgång till fysisk aktivitet kan bli en handling och ett sätt att ta plats i det offentliga rummet, vilket sätter igång mekanismer som kan bryta hierarkiska och ojämna strukturer. Men det kräver större variation av utbud och möjlighet till olika typer av aktiviteter, allt ifrån basket till stadsodling, möjliggör för fler människor att delta i det offentliga rummet (Krook, 2014).

Fysisk aktivitet är för vissa tydligt kopplat till identitetsskapande medan andra hellre använder det offentliga rummet för socialt umgänge. Med ökad kunskap om varför det är så och med förståelse för hur genus och performativitet påverkar människors aktiviteter i staden kan formen för fysisk aktivitet breddas för att bli mer inkluderande. Fler alternativ till aktivitet kan vara ett sätt för olika grupper att genom sin blotta närvaro manifestera rätten till det offentliga rummet.

2.2.4 Genuskodade rum och dess inverkan

Rum i den offentliga miljön är inte frikopplat ifrån kön. Rummet påverkas dels av vilka planerande och gestaltande processer som föranleder dess fysiska struktur men också

om vilka sociala aktiviteter som försegår där. Lektor i arkitektur Jane Rendell (2003) menar i boken *Gender Space Architecture* att rum kan vara kodat utifrån kön, som är baserat på användarens biologiska kön eller utifrån genus, som är baserat på föreställningar om hur rummet ska användas och vilket genus det producerar. I föregående avsnitt gavs exempel på skejtrampen där killarna skejtade och tjejerna satt bredvid, båda grupper i enlighet med det förväntade beteende baserat på genus vilket i sin tur kodade de olika rummen och artefakterna i det, nämligen själva skejtrampen och sittplatserna bredvid. Rendell tydliggör med exempel på könsuppdelade toaletter, där det är tydligt vilket kön som kodar respektive toalett och hur vardera rum ska användas (Rendell, 2003). Rendell hänvisar till välkända geografer som David Harvey och Edward Soja och menar likt dem att rum är något socialt konstruerat, samtidigt som förhållningssättet också är det motsatta: rum och fysiska artefakter skapas också genom social produktion (Rendell, 2003). Följande citat sammanfattar relationen mellan rum och skapat genus:

“Space is socially and culturally produced and gender relations are socially, culturally and spatially constructed [...]” (Rendell, 2003, s. 102).

Olika rum har olika koder och genus som påverkar människor, skriver kulturgeograf Doreen Massey (1994) i boken *Space, place and Gender*. Massey beskriver barndomens fotbollsplaner dit små pojkar hade tillträde medan hon själv stod passiv bredvid. Fotbollsplanen som rum har ett kön och ett genus som både förstärks av våra kroppars agerande och som även förstärker kroppens genus (Massey, 1994). När kroppar skapar genus, exempelvis genom att vara passiv eller aktiv i fotbollsspelet, beskriver Butler (1990) det som performativitet. När rum skapar genus, exempelvis en fotbollsplan där främst pojkdominerad idrott pågår, beskriver Massey det som att rummet och platsen är ”gendered” på engelska, vilket kan överstättas till genuskodat (Massey, 1994, s. 184).

2. Teori

Liksom Larsson och Jalakas (2008) menar Rendell (2003) att det offentliga står för produktion och är manligt kodat medan det privata, hemmets sfär, är kvinnligt. Som ytterligare modeller på genuskodade rum nämner Rendell köket, en sfär som traditionellt sett förknippats med kvinnor och omvårdnaden av familjen. I den mansdominerade restaurangbranschen är köket däremot en manlig domän med ett maskulint genus och maskulina koder. Bakom dessa uppdelningar ligger också värderingar av produktion som mer allmännyttigt än reproduktion, en följd av de manliga normerna i den könsmaktsordning som Hirdman (1990) beskriver. Rendell (2003) menar att genom att dekonstruera dessa värderingar och ge kvinnor företräde till att appropriera platser kan också kvinnors aktiviteter och rum få större status.

Forsberg (2003) hänvisar till Gillian Rose's bok *Feminism and Geography thirdspace* (1993) och begreppet ”paradoxala rum” för att beskriva hur fysiska platser som kan ha olika innebörd för olika personer. Enligt Forsberg (2003) beror det på att alla människor är olika kroppar, lagrade med skilda erfarenheter, minnen och rumsliga upplevelser. Samma plats kan därför innebära och betyda helt olika saker för män och kvinnor. Utifrån vad våra kroppar lärt sig uppträder vi och tar rummet i anspråk på olika sätt. Både män och kvinnor använder sina kroppar och dess uttryck för att positionera sig och det kan vara riskabelt att avvika från det förväntade mönstret, tydliga exempel på det är våldtäktsrättegångar där kvinnors klädsel och beteende lämplighetsprövas och ifrågasätts. Rädslan för konsekvenserna i att avvika från förväntat beteende gör att många väljer att sälla sig till det mönstret och på så sätt upprätthålls begränsade normer om kön och det genuskodade rummet, menar Forsberg (2003). Men på samma sätt som det performativa agerandet kan vara ett sätt att luckra upp strukturerna kan approprierandet av ett rum vara ett sätt att förändra dess strukturella diskriminering.

2.2.5. Appropriering som förändringskraft

Begreppet appropriering är användbart för att beskriva hur människor på olika sätt tar sig an en plats och skapar en relation till den. Det kan å ena sidan verka på ett exkluderande sätt genom att personer helt tar över platsen och sätter en begränsad agenda för dess användningsområde. På exempelvis en basketplan är det tydligt vilken sport som förväntas och de användare som kan koderna kan lätt ta över ytan. Den som vill vara med får anpassa sin performativitet till att fungera på basketplanen, annars riskerar man att ifrågasättas och stötas ut. Som tidigare visat är killar ofta steget före i fråga om sport och idrott, genom tidig inläring och fostran i att utmana sig och vara aktiva. Å andra sidan kan appropriering också fungera som en motreaktion, där individer genom sin närvaro utmanar och markerar sin rätt till en offentlig plats.

I kulturgeografen Hille Koskela (1997) text *Bold Walk and Breakings': Women's spatial confidence versus fear of violence*, skriver hon om konsekvenserna av kvinnors rädsla i det offentliga rummet och komplexiteten med att som kvinna vara djärv. Synen på att kvinnor förväntas vara rädda och otrygga i det offentliga rummet, snarare än djärva och vågade, vidmakthåller indirekt och outtalat kvinnors underordning, därför undersöker Koskela (1997) vilka faktorer som kan stärka kvinnors mod och deras rörelsefrihet i det publika rummet.

Koskela inleder med att beskriva den skandinaviska kontext i vilken hennes forskning äger rum. Kvinnor i det skandinaviska samhället är i många fall jämställda men det faktum att kvinnors rädsla i det offentliga rummet är stor bevisar en ojämn struktur kopplad till makt snarare än brott (Koskela, 1997). Den upplevda rädslan är kopplad till andra känslor av kontroll, social trygghet och inflytande över sin livssituation. Faktorer som påverkar känslan av trygghet är närvaron av andra människor och

2. Teori

känslan av att kunna påverka sin situation. Även mörka platser kan kännas trygga genom närvaron av andra och förhoppningen om gemensamt ansvar för att agera och motverka incidenter (Koskela, 1997).

Koskela vill undersöka modet och tryggheten hos kvinnor som inte upplever sig som rädda. Hon konstaterar att kvinnor också har en agenda och en vilja med sina liv och att varje aktion, agerande emot en förtyckande struktur är ett sätt att omvärdera den offentliga miljön och aktivt producera en ny bild av den. En av de mer rumsligt kopplade faktorer som förstärker känslan av mod är vikten av igenkänning av rummet, ”at-homeness”. (Koskela, 1997, s. 305) Koskela beskriver rummet som inte bara en plats för rädsla och förtyck men också som en möjlighet att utmana sin oro och genom att övervinna rädslan också växa i sin frigörelse. Att hela tiden beräkna rummet och välja sina vägar runt mörka busshållplatser och utanför mörka parker är inte ett uttryck för rädsla, utan indirekt ett uttryck för avsaknad av rumslig makt och kontroll och någon annans övertag i situationen. Det offentliga rummet är komplext i sin karaktär, å ena sidan ett rum för frigörelse och socialt liv, å andra sidan påverkat av tidsaspekten, mörkrets inbrott och avfolkningen på kvällen (Koskela, 1997).

“The urban environment has often been described as hostile and dangerous for women, but it can also be seen as a precondition of female emancipation, fostering a positive urban womanhood with fascinating freedoms and numerous possibilities.” (Wilson, 1991, p. 25 i Koskela, 1997, s. 308).

Forsberg beskriver det som att vår kunskap blir både förkroppsligad och rumsligt situerad. Hon menar vidare att otrygghet och osjälvständighet ofta uppstår till följd av känslan att bli fråntagen sin plats, något som exempelvis manifesteras när män självutnämner sig att beskydda kvinnor ifrån andra män och potentiella förövare. Som

fristad ifrån det förväntade, snäva beteendet eller den avvikande, riskabla brytningen kan kvinnor känna respit i stadens mellanrum, som Forsberg (2003) kallar paradoxala rum. Det är platser och upplevelser där kvinnor kan agera utanför sociala regelverk, könsroller och rummets restriktioner och istället får utvecklas ostört (Forsberg, 2003).

Kvinnor kan, genom att agera och existera i det offentliga rummet vara delaktiga i omformuleringen och omskapandet av platsen och samhället. Koskela (1997) menar att en sådan sak som att gå på en gata kan ses som en politisk aktion, genom att markera sin närvaro och utmana förväntningarna om sin egen sociala status i samhället. Det är i det vardagliga användandet som förändringarna börjar gro. Kvinnor med självförtroende och trygghet uppmuntras varken av samhället eller media som följd av den sociala oro som uppstår när en kvinna inte agerar traditionellt och som förväntat, menar Koskela. Den strukturella makt som män har i egenskap av förövare åligger inte kvinnor att förändra. Däremot menar Koskela att kvinnor kan vara aktiva i att själva agera och omvärdera sina upplevelser och känslor inför att ta plats i rummet. Genom att börja omformulera sättet som rummet tas i anspråk kan en ny kultur och tradition av frigörelse föras vidare (Koskela, 1997).

För att åstadkomma förändring handlar det om att skärskåda och syna vilka bakomliggande strukturer och normer som gör att vissa människor har mer makt och privilegier. Genom att förstå vilken social och kulturell status vissa människor får och varför kan vi också börja kräva att de ska lämna plats åt andra (Vinthagen & Zavalía, 2014). När unga killar får status och erkännande genom att visa upp sina färgidheter i skejtrampen betyder det att den som står inaktiv bredvid får mindre plats men genom att bryta den obalansen kan bådas resurser komma till godo.

Offentliga miljöer kan lättvindigt antas vara könsneutrala

2. Teori

men genom att analysera dess användningsområden och med breddad förståelse för hur olika människor tar sig an rum klarnar insikten om att även stadens rum är påverkade av idéer om kön och genus. Det finns föreställningar om kvinnor och mäns beteende och sätt att appropriera olika platser i staden och många gånger är dessa synsätt begränsande. Genom att öppna upp och skapa det som Forsberg benämner som paradoxala rum kan också föreställningsramen vidgas och människor kan frigöras från de diskriminerande könsrollerna.

2.2.6. Kvantitativ jämställdhet gynnar alla

För att uppnå jämställdhet handlar det inte bara om att ha högre representation kvinnor vid exempelvis medborgardialoger. Larsson och Jalakas (2008) menar att detta synsätt bygger på en djupt grundad föreställning om att kvinnor beter sig på ett visst sätt, har vissa särskilda preferenser och därmed kan bidra med en ”kvinnlig blick” på olika lösningar vilket i längden, felaktigt, tros generera jämställda lösningar. Ansvaret för de jämställda besluten och processerna ska ligga hos allt och alla oavsett kön och skede i projektet. Det är inte upp till enskilda kvinnor att komma med alla svaren utan ett ansvar som ska delas (Larsson & Jalakas, 2008).

Jämställda ytor handlar alltså om mer än att bara inkludera kvinnor i process och beslutsfattande. För att uppnå kvantitativ jämställdhet handlar det om att bredda synen på vad man gör utomhus och vem som har tillgång till de platserna. Enligt *Program för aktiva mötesplatser* ska det finnas en jämn ålders- och könsfördelning bland de utövarna på stadens aktiva mötesplatser. Överlag gäller att platserna ska sträva efter att locka alla Malmöbor oavsett kön, ålder, funktionsförmåga, tidigare erfarenhet, ekonomiska förutsättningar och bostadsområde i staden. I programmet beskrivs löpning och promenader som aktiviteter som lockar en bred grupp av användare (Stadsliv, 2015).

Den tilltänkta platsen i Sibbarp kommer utgöras av en aktivitetsyta, alltså en plats för möten genom fysisk aktivitet av olika slag men inte nödvändigtvis förknippade med sport. I *Program för aktiva mötesplatser* finns vissa riktlinjer som bör användas för att underlätta ett jämställt användande av platsen. Det bygger på principer om enkelhet, vardaglighet och närhet, att främja möten mellan människor, skapa variation och flexibilitet samt fråga sig vem som gynnas och vem som missgynnas av förslaget (Program för aktiva mötesplatser, 2015, s. 14).

Sammanfattning

I det här kapitlet har fördjupade teorier om rum och dess koder presenterats för att ge förståelse för hur olika kroppar tar olika rum i anspråk på ett sätt som speglar både kroppens och rummets struktur. Kroppar fostras att använda rum på olika sätt och den rumsliga formen kan i sin tur, på olika sätt, förstärka eller utmana det användandet. I den manliga självbilden och fostran ingår en vana till fysisk aktivitet och en uppmuntran baserat på den aktiva kroppen som mer värd. Detta leder i sin tur till försprång vid appropriering av rum. Eftersom tjejer och kvinnors intressen och egenskaper ofta negligeras och nedvärderas får de inte lika stort utrymme, vare sig i fråga om en mental bild av vad som är norm eller i fråga om prioriteringar och tillträde till rum. Det här leder vidare till diskussioner om könsneutralitetens vara eller icke vara, där sådant som anses kvinnligt kodat ofta väljs bort till förmån för något mer ”könsneutralt”. Dessvärre leder det ofta till ytterligare försummelse av kvinnliga erfarenheter, kunskaper och preferenser. I ett jämställt rum ges kvinnliga erfarenheter och koder lika stort utrymme som manliga men det är viktigt att inte göra en tydlig distinktion om vem som ska attraheras av vad, med risk för att reproducera genusnormer.

2. Teori

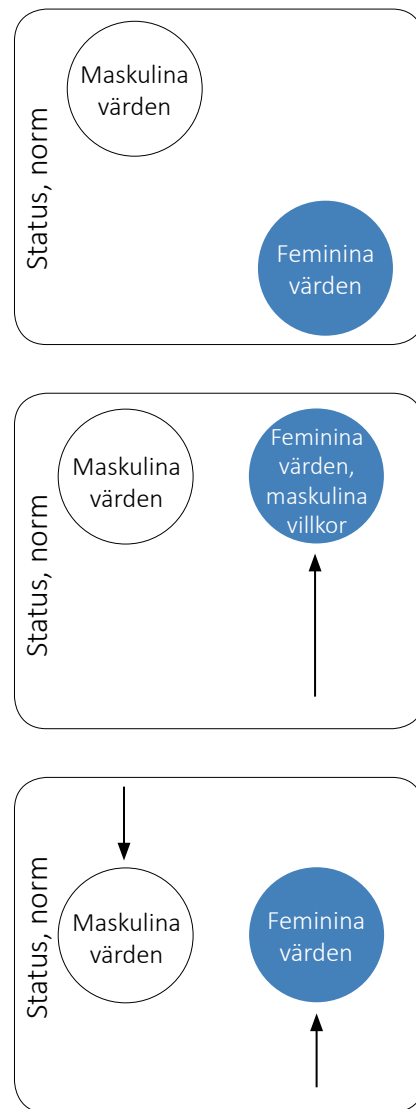
Personlig positionering inför kommande avsnitt

Parallellt med den inledande teoridelen sker förstås ständiga reflektioner och formulerande av idéer till möjliga förbättringsområden som kan appliceras på Sibbarp. Ju mer jag läst och satt mig in i olika vinklar av situationen desto mer har jag ömse om sett tydliga lösningar, ömse om blivit uppgiven inför dess komplexitet. Inför kommande avsnitt görs därför en sammanfattning av vilka slutsatser jag gjort, eftersom de ligger till grund för fortsatt arbetsprocess.

I de två inledande avsnitten har den litteratur som presenterats gett förståelse för hur kvinnor och män förhåller sig olika till staden och det offentliga rummet. Det kan ses som en konsekvens av bland annat de traditionella könsrollernas princip om att kvinnor lämpar sig bäst för reproduktion och social omsorg och i mindre utsträckning uppfostras till att vara fysiskt aktiva som en del i skapandet av sin självbild. I relation till det byggda, offentliga rummet blir kvinnors erfarenheter och behov därför ofta negligerade, då samhället enligt genusystemet premierar manliga egenskaper och anspråk.

Många gånger har jämställdhetsarbete lite förenklat endast resulterat i att kvinnor får tillträde till manliga rum, som arbetslivet och högre positioner, men det bibehåller de traditionellt kvinnliga områdena i dess låga status (Fig. 8). Det utgångsläge som ligger till grund för mitt fortsatta arbete bygger på två principer: *att börja värdera kvinnors och tjejers erfarenheter och önskemål högre samt att möjliggöra för kvinnor och tjejer att äntra sedvanligt sett manliga domäner och områden.*

Vad som visats i inledande litteraturstudie har varit vikten av att skapa trygga rum och rum som ser till en bredare representation av människor. Genom att skapa platser för olika typer av aktiviteter, olika typer av umgänge och olika typer av personlighetstyper kan man förhoppningsvis få fler att känna sig bekväma med att agera utanför ett begränsat genus.

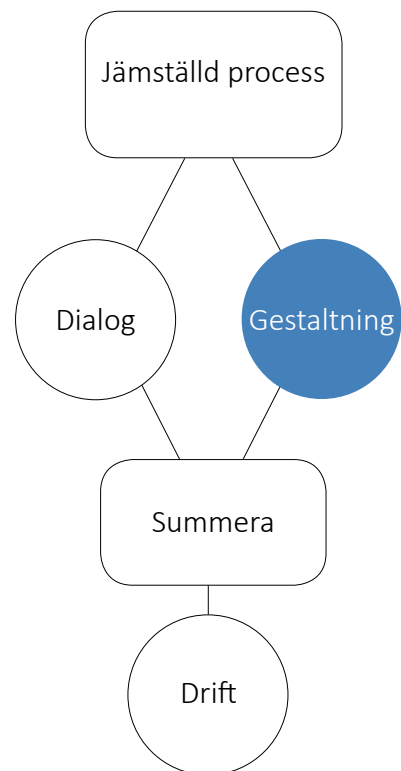
Figur 8. Istället för att kvinnors erfarenheter och traditionellt sett feminina värden ska anta en manlig nivå bör mötet ske på mitten, för att manliga och kvinnliga värden ska få likvärdig status.

2. Teori

Litteraturstudien har visat att jämställdhetsarbete i fysisk miljö bygger på både uppmärksammandet av kvinnliga erfarenheter och förändringar i den byggda miljön. Därför är följande avsnitt av litteraturstudien indelad i två huvudriktningar: ett om medborgardialoger och ett om gestaltungsformer. Här kommer jag att studera vidare hur trygga, välkomnande rum kan skapas, genom inkluderande brukarmedverkan och normkritisk gestaltning.

Eftersom mitt huvudfokus ligger på att studera den byggda miljön kommer jag främst fördjupa mig i gestaltningsdelen men jag vill ändå nämna dialogprocessen och den efterföljande driften, då de delarna är minst lika viktiga i arbetet med att skapa en jämställd stad (Fig. 9). Dialog och drift beskriv kortfattat i nästa kapitel och för fördjupning återfinns rapporter och tidigare uppsatsarbeten i referenslistan. Studier av dialogmodeller och vikten av drift är relativt väl dokumenterat, därför fokuserar jag istället på gestaltningen.

Med ökad förståelse om vilka mekanismer som styr och påverkar det offentliga rummet presenterar nästa kapitel resultat om hur platser kan göras mer jämställda, i bemärkelsen att låta kvinnor komma till tals och att bredda bilden av hur en plats kan se ut och användas.

Figur 9. Jämställda offentliga miljöer bör baseras på tre principer; dialog, gestaltning och efterföljande drift.

2. Teori

2.3 Medborgardialog som metod

2.3.1 Delaktighet stärker platsägandeskap

Som Hirdman (1990) skriver så kan genussystemet brytas om isärhållandet av könen upphör och den manliga normen ifrågasätts. Ett sätt att motverka traditionella maktstrukturer och normer är att aktivt styra processen ifrån dem.

På så sätt kan vissa grupper makt brytas och ersättas av mer utrymme för andra. Normkritik är ett sätt att synliggöra och identifiera vilka privilegier som finns och definiera vad det är man i framtiden vill sträva efter att undvika. När det är klarlagt kan man börja fundera på det som stats- och genusvetare Rebecca Vinthagen och konst- och genusvetare Lina Zavalía (2014) beskriver i sin metodbok *Normkreativ* som just ”normkreativa” lösningar, alltså metoder som hittar lösningar utanför de inkörda mönstren.

I delaktighetsprocessen är det viktigt att sträva efter bred representation och människor som kan representera den upplevda erfarenheten av sexism, rasism och trans- och homofobi eftersom det möjliggör ett förtydligande av de strukturer vi annars riskerar att cementera (Vinthagen & Zavalía, 2014). Larsson och Jalakas (2008) menar däremot att det är svårt att representera alla och att man ibland måste göra avgränsningar för att lättare göra både problemformulering och lösningar. Det kan röra sig om separatistiska forum där avskilda grupper stärks i sin gemenskap.

Genom dialogprocessen kan man med olika medel stärka gruppens känsla av tillhörighet och platsägandeskap, menar Björnsson (2014). Ett exempel från tidigare omnämnda Rosens Röda Matta är hur boende i området anställdes under en sommar för att arrangera evenemang på platsen och samla in förslag till en namntävling. Det vinnande namnförslaget kom ifrån en 12-årig flicka. Att på

detta sätt förankra platsen hos de boende ökar känslan av platsägandeskap och att vara delaktig i stadens utveckling (Björnsson, 2014).

Men Björnsson påtalar vidare att det kan vara svårt att engagera medborgare i olika dialogprocesser och att bibehålla intressen över en flerårig planprocess. För att lyckas med det finns vissa förutsättningar som underlättar i processen. Platsen ska vara nära, både geografiskt och mentalt, man ska tillhöra den berörda målgruppen, projektets resultat och förändringar kommer ske snart och finansieringen av projektet är redan löst vilket garanterar slutförande (Björnsson, 2014). Alltså är en viss typ av medborgardialog bättre lämpad för småskaliga, närliggande projekt som kommer realiseras inom kort. I en större planeringsprocess är det viktigt att tydliggöra för de inblandade vad syftet är och vilket resultat deras medverkan leder till.

2.3.2 Behys kvinnors erfarenheter

Att lyfta fokus mot vissa grupper och lyssna in deras åsikter och erfarenheter kan inte sägas vara representativt för hela befolkningen men Larsson och Jalakas (2008) påpekar att det inte handlar om att hitta ett nationellt konsensus utan om att bredda sin egen erfarenhetsvärld.

Andersson (2005) menar även hon att kvinnors upplevelser och erfarenheter inte ska ses som något ”särintresse” som en person kan sägas representera enbart i egenskap av kvinna. Genom att se kvinnors upplevelser som ett komplement till rådande planering bekräftas den redan i grunden felaktiga ansatsen till frågan – att planeringen traditionellt sett skulle göras ur ett manligt perspektiv men genom att addera kvinnliga erfarenheter kan mönstret brytas. Det signalerar att den traditionella formen är förutbestämd, gjord ur ett manligt perspektiv men som kvinnor kan få vara en bidragande resurs till (Andersson, 2005). Kvinnors och mäns erfarenheter bör istället ses

2. Teori

som likvärdiga och möjligheterna för båda parter att leva jämställda liv ges genom att uppvärdera kvinnors kunskap, inte bara se dem som komplement till manliga normer.

Men för att synliggöra kvinnors traditionella erfarenheter kan det ibland vara nödvändigt att separera kvinnor och män i dialogen, menar Larsson och Jalakas (2008). Även om vi på många sätt är jämställda lever fortfarande strukturerna i genuskontraktet kvar och kvinnors utrymme blir ofta begränsat av männens. Resultaten som kommer fram kan se olika ut beroende på kvinnor och mäns traditionella erfarenheter och här är det viktigt att komma ihåg att det inte handlar om att kvinnor skulle ha andra behov som ska särskiljas i stadens fysiska struktur. Författarna menar att upplevelserna snarare baseras på traditionella roller som ger större erfarenhet av social omsorg och reproduktion men dessa områden ska män och kvinnor ha lika stort ansvar för i framtiden och därför har kvinnor goda upplysningar att komma med inför den omställningen (Larsson & Jalakas, 2008).

2.3.3 Kommunikativ delaktighet

Till skillnad från den rationella planeringsansatsen, som bygger på föreställningen om planeraren som teknisk sakkunnig och expert på området, är den kommunikativa medborgarprocessen baserad på folkets åsikter och representation, menar Larsson och Jalakas (2008). Istället för att planeringen sker *för* medborgarna så sker den *med* dem. När medborgarna i en dialog får diskutera sig fram till en gemensam lösning är den ofta mer representativ för medborgarnas kunskap och erfarenhet (Larsson & Jalakas, 2008).

Den kommunikativa dialogen har flera syften. Fördelarna är att den ger alla en demokratisk rätt att uttrycka sina åsikter och möjligheter till att påverka, det är även ett sätt att förstärka medborgarnas känsla av tillhörighet och vilja till engagemang. Slutligen och inte minst ger den

kommunikativa dialogen större insikt om medborgarnas erfarenheter vilket ger god kunskapsgrund i planeringen (Larsson & Jalakas, 2008). För att få en dialog med eftersträvnsvärda resultat är det viktigt att dialogerna förs in tidigt i processen och sedan återkommer kontinuerligt genom olika beslutsfattanden (Larsson & Jalakas, 2008).

Landskapsarkitekten Niclas Östlund (2009) har i sin avhandling sammanställt resultat från olika samrådsprocesser och konstaterar att den medborgarprofil som oftast brukar dyka upp och yttra sig på samråd är man i medelåldern, vit medelklass, med tjänstemannayrke. Oftast framförs åsikter som är negativt inställda till den planerade förändringen. (Östlund 2009). Genom större och ambitiösa studiecirklar kan medborgare träffas regelbundet och arbeta fram en gemensam syn och lösning på problemet. Som ledare i en sådan cirkel bör man hålla låg profil och låta deltagarna resonera fritt. (Larsson & Jalakas, 2008) Till detaljutformning och gestaltning kan det lämpa sig med mindre grupper eftersom ämnet är platsspecifikt och syftet ofta är inringat till att bemöta vissa gruppers behov, försätter författarna. I fokusgrupper kan man ha större gruppintervjuer där svaren kan bli mer utvecklande och resonerande än vid enskilda samtal. Larsson och Jalakas ger förslag på grupper med upp till 25 personer, fördelaktigen en hyfsat homogen sammansättning av personer med gemensamma erfarenheter och utgångspunkter. Det är viktigt att styra samtalet och talartiden så att alla åsikter kommer fram. Målet är inte konsensus utan att samla in information (Larsson & Jalakas, 2008).

Som dialogform för att resonera kring både problem och lösningar kan SWOT-analysen fungera som ett bra utgångsläge. Det ger grund att se även till möjligheter istället för att summera en kravlista med det som är negativt. (Larsson & Jalakas, 2008, s.89) I en grupp med blandade åsikter och erfarenheter kan det vara ett sätt att lyfta alla aspekter av upplevelse och behov.

2. Teori

På den geografiskt avgränsade ytan passar det även bra med det som Larsson och Jalakas benämner som "gåtur", där deltagarnas åsikter och erfarenheter kan omsättas direkt i den fysiska miljön och det blir tydligt hur olika personer kan uppleva platser på helt skilda sätt. Gruppen kan anteckna under tiden och jämföra sina tankar efter att turen är avslutad (Larsson & Jalakas, 2008).

En av de allra viktigaste grunderna i medborgarprocesser är tydlighet och att kunna tillmötesgå förväntningar med rimliga ramar för förverkligande, skriver Larsson och Jalakas (2008). Resultatet från dialogen är värdefullt men måste vara förankrat i projektet redan innan så att det inte negligeras utan faktiskt genomförs eller arbetas vidare med. Det är också viktigt att som planerare kunna tolka och omsätta medborgarnas åsikter till ett planerings- och gestaltungs-perspektiv. För den som inte har skolning i frågorna blir svaren ofta detaljerade och upplevelsespecifika men för arbetsgruppen gäller det att se de större strukturerna som erfarenheterna beskriver i medborgardialogernas svarsresultat vittnar (Larsson & Jalakas, 2008).

2.3.4 Exempel på dialogmetoder

Back casting (Larsson & Jalakas, 2008) är en form av dialogmetod som används för att kvalitetshöja dialogprocessen. Metoden går ut på att formulera en önskad världsbild och därefter försöka komma på vägar för att nå dit.

Ytterligare en metod är *scenarioteknik* (Larsson & Jalakas, 2008), som innebär att olika framtidsscenarioer beskrivs genom att testa olika händelseutlopp och dess kedjereaktioner.

Det är viktigt med återkommande dialog där medborgarna bjuds in till möten löpande under processen (Larsson & Jalakas, 2008, s.87).

Andersson (2005) menar att det är viktigt med representation av medborgare med olika erfarenheter, inte bara baserat på kön. Genom att blanda människor med olika bakgrund, utbildning och verksamhetsområden möjliggörs breda diskussioner och ökad förståelse för varandras perspektiv. Fördelen med att blanda kön, men med en jämn fördelning, är att frågan inte riskerar att bli en "kvinnofråga" med perspektiv som en enda kvinna, eller man, förväntas kunna representera (Andersson, 2005).

Som tidigare nämnts finns en kluvenhet till att jobba med kategoriseringar och separatistiska grupper eftersom första steget för att kunna identifiera gruppen är just att klassa dem utifrån den kategori och det utanförskap som vi strävar efter att bryta (Vinthagen & Zavalía, 2014). För att lära oss om exempelvis rasifierade kvinnors erfarenheter måste vi aktivt samla en sådan grupp trots att kategoriserar utifrån hudfärg leder tankarna till den rasistiska struktur som vi vill motverka, fortsätter författarna. På samma sätt kan det kännas motstridigt att jobba med enbart kvinnor i en fokusgrupp, av rädsla för att cementera föreställningen om att kvinnor skulle ha särskilda behov. Lösningen ligger i att samla in erfarenheterna som gör att vi sedan kan lära oss vad som behöver förbättras eller undvikas i strävan efter ett mer jämställt samhälle, menar Vinthagen och Zavalía (2014). Kategoriseringen av olika grupper i ett normkritiskt arbete handlar om att belysa deras erfarenheter och att inte befästa eventuella fördomar eller generaliseringar om gruppen (Vinthagen & Zavalía 2014).

Att dela upp grupper utifrån kön kan ibland vara nödvändigt för att ge kvinnor mer plats. Det är vanligt att någon som är ovan vid att ta plats känner sig obekvämt med att förväntas ta den eller plötsligt få den. En följd av orättvisa normer är att vi accepterar att män tar mycket plats, är övertygade och övertygande i sin argumentation och sitter inne med svaret. Som kvinna är det inte lika självklart att förväntas uttrycka en åsikt eller ta plats i ett

2. Teori

rum och kvinnor kan känna sig skamfyllda när de gör det. Undersökningar som gjorts på talartid mellan kvinnor och män visar att kvinnor upplever att de tar 50 % av tiden i anspråk, trots att de egentligen bara talat 30 % av tiden (Vinthagen & Zavalía, 2014). För att verkligen låta unga tjejers och kvinnors erfarenheter komma till tals i dialogprocesser är det därför viktigt att ibland separera grupperna utifrån kön. I planeringsfrågor handlar det ibland om att ”exkludera för att kunna inkludera”, ett uttryck som använts vid dialogprocessen på Rosens Röda matta, där syftet var att ge plats åt unga tjejer (Björnsson, 2014). Om man inte aktivt ger plats åt tjejerna riskerar medborgarprocessen att bibehålla den ojämna struktur som finns. Det kan vara nödvändigt att välja att fokusera på enbart tjejer för att bryta obalansen (Björnsson, 2014).

2.3.5 Betydelsen av jämställd aktivering efteråt

Anna Krook (2014) skriver vidare i sin artikel ”Rätten att svettas” att de sociala strukturerna är avgörande för att skapa förändring i användandet av platser. När planeringen och gestaltningen är gjord och platsen färdigbyggd gäller det att eldsjälur, föreningar och evenemang uppmuntras att använda platsen för att sprida dess syfte. Sådant engagemang bygger på erkännande och uppmuntran ifrån kommun och ägare i form av finansiella medel och stöd för att genomföra sina idéer (Krook, 2014).

Hermansen (2013) skriver att tjejerna hon studerat och intervjuat i sin undersökning av aktivitetsytor till större utsträckning efterlyser arrangerade aktiviteter att delta i, snarare än ett utökat utbud av faciliteter och utrustning. I den arrangerade aktiviteten kan de traditionella gränserna och rollerna hållas under uppsikt och möjligheten för tjejerna att ta plats uppstår när auktoriteter eller arrangörer ger dem platsen, istället för att de måste kämpa för att ta den ifrån killarna på en oövervakad arena, menar Hermansen (2013). Vidare menar hon att det förstärker också anledningen till att komma till platsen, man har en

ursäkt att ta sig dit vilket annars kan vara svårt för den som inte har lust att utöva den primära sporten som platsen erbjuder. Att arrangera basketturnering på en basketplan kräver inga investeringar i nya ytor, utan snarare att pengarna läggs på själva aktiveringen och det ledda arrangemanget (Hermansen, 2013).

Förutom att själva gestaltningen och bakomliggande process måste även förvaltningen och platsens användande göras på ett sätt som främjar jämställdhet, menar Björnsson (2014). Därför är det viktigt att den grupp som ska gynnas av platsen också är de som får sätta agendan för hur den ska användas, genom att göras delaktiga i evenemang, initiativ och verksamhetsbidrag (Björnsson, 2014). Förhoppningen är att det på sikt ska leda till att kommunens styrning och förvaltning av platsens aktiviteter blir mindre avgörande och att brukarna på egna initiativ kan använda platsen (Björnsson, 2014).

2.3.6 Planera utifrån erfarenhet, inte behov

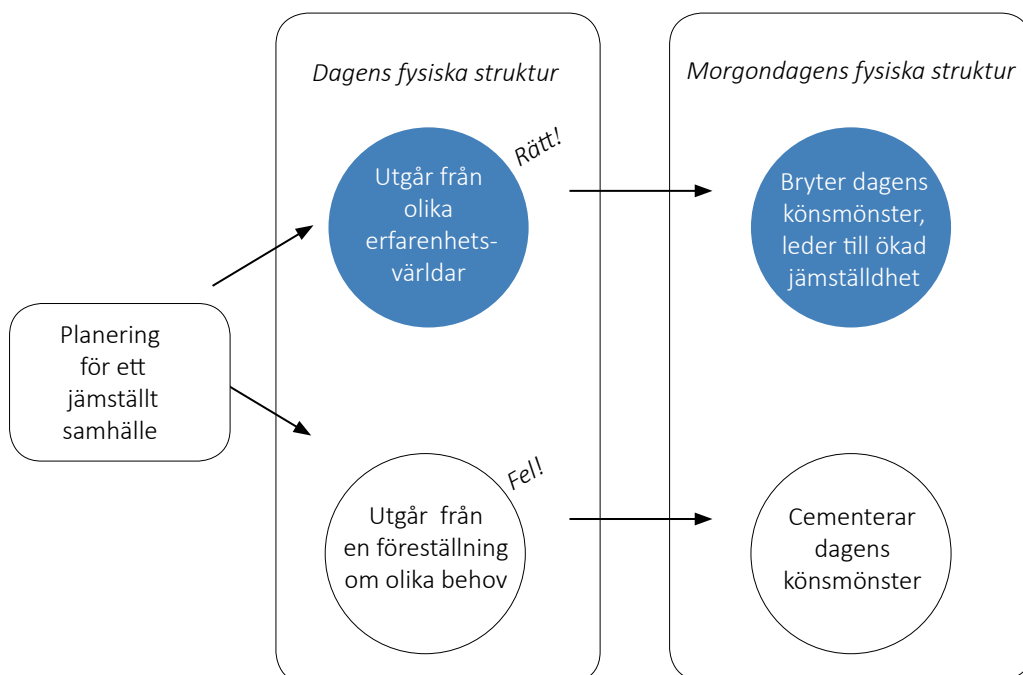
För att planering och gestaltning ska bli jämställd är det viktigt att skilja på behov och erfarenhet, samt dagsläge och framtid, menar Larsson och Jalakas (Fig. 10) (2008). Å ena sidan kan planeringen baseras på dagens situation med strävan mot en jämställd framtid men då finns risken att problemen snarare befästs än förändras. Å andra sidan kan man ta sikte på framtidens jämställda samhälle, men med risk för att kvinnors samtida erfarenheter negligeras. För att kunna planera med siktet inställt på ett jämställt samhälle menar författarna att det gäller att utgå ifrån kvinnors erfarenheter av dagens problematik, inte deras antagna behov. En planering som antar att kvinnor har andra behov riskerar att cementera ojämställda könsroller även i framtiden, eftersom det bygger på föreställningen om att män och kvinnor skulle ha olika behov baserat på vardera kön och antyder att det är oföränderligt. Larsson och Jalakas (2008) förespråkar istället att om man ser till vilka erfarenheter kvinnor har kan man skärskåda vilka

2. Teori

mönster som påverkar kvinnors vardag och förbättra dessa och samtidigt möjliggöra ett mer jämställt leverne även för män. För att undvika att hamna i stereotypa beskrivningar och antaganden är det viktigt att arbeta med förändringsinriktade begrepp, som till exempel *genus*. Istället för att fokusera på kvinnor och mäns olika biologi är genusperspektiv ett sätt att tala om beteende och sociala förväntningar, menar författarna. För att lättare applicera det här tankesättet på planeringsprocessen summerar författarna några hållpunkter, av vilka de som bäst passar uppsatsens syfte valts ut:

- Identifiera mäns och kvinnors traditionella erfarenheter (ej behov)
- Använd termer som synliggör dessa erfarenheter utan att könskoda dem.
- Identifiera kopplingen till fysiska strukturer
- Ge alla slags erfarenheter lika värde i planeringsprocessen.

(Larsson & Jalakas, 2008, s.45-48).

Figur 10. Det går inte att bygga dagens samhälle och planering på förhoppningar om framtidens strukturer. Förändringen måste grundas på dagens situation för att kunna bära kraft. (Bearbetning av: Larsson & Jalakas, 2008, s. 46)

Sammanfattning

I det här kapitlet belystes olika former av medborgardeltagande. Gemensamt för alla exemplen är att de bygger på en princip om att ta tillvara kvinnors erfarenheter och ha dagens ojämställda strukturer som utgångspunkt, även om målet är att motverka desamma för att nå en jämställd framtid. Resultaten har även visat på vikten av en inkluderande förvaltning och drift av platsen när den är färdigställd, för att ge alla möjlighet att nyttja den.

Nästa kapitel kommer fokusera mer på den fysiska och rumsliga gestaltningen och dess påverkansmöjligheter till hur platsen tolkas och används.

2. Teori

2.4 Gestaltning som metod

I det här kapitlet studeras gestaltade lösningar för jämställdhet och i de blå rutorna summeras ett urval.

2.4.1 Sociala och fysiska aktiviteter bör få lika stor plats

Vilken form och gestaltning är det då som eftersträvas i en jämställd miljö? Bör man jämna ut alla könskoder och skapa en så neutral plats som möjligt? Eller handlar det snarare om att förstärka koder för att uppmärksamma vissa gruppers erfarenheter? Den könsneutrala planeringen strävar efter samma goda avsikter som all traditionell planering gör; alla ska behandlas lika och allmänna intressen ska tillgodoses. Men Larsson och Jalakas (2008) menar att designa könsneutralt är inte helt oproblematiskt eftersom det ofta resulterar i en könsblindhet, där man glömmer mäns och kvinnors olika erfarenheter och utan att förstå och skärskåda rådande strukturer riskerar den manliga upplevelsen att fortsätta utgöra normen och kvinnors erfarenheter blir förbisedda. Hermansen (2013) menar att man genom att försöka ignorera och utplåna koder och användande riskerar att skapa ett rum utan något innehåll alls. Hellre än att ta bort vissa aktiviteter, som exempelvis sport och idrott, bör man vara noga med att lägga till fler, som platser för umgänge och kultur. Vidare menar Hermansen att utrustning som inte har ett traditionellt genus kan fungera som mer inkluderande aktivitetsytor. Bland annat kan en klätterställning utgöra spänning, aktivitet och umgänge oavsett kön (Hermansen, 2013).

Hermansen (2013) konstaterar genom sina undersökningar av fyra olika aktivitetsytor i Köpenhamn att det inte bara är fysisk sport och skejt som bör ses som aktivitet. Likväl ser hon unga, främst tjejer, som är på platsen i ett annat syfte; att umgås, hänga, sitta, gå runt och kunna göra lite av varje. Dessvärre ses detta ofta som ett sekundärt nöje och inget som planeras för från början, dessa aktiviteter uppstår snarare i skuggan av den primära aktiviteten och utövarna får tillgodogöra sig faciliteterna bäst de kan (Hermansen,

2013). I arbetet med Rosens Röda Matta blev det tydligt att de involverade tjejerna snarare efterfrågade platser för kultur och agerande, snarare än sport, skriver Björnsson (2014). Hon menar att i deras värld var det aktiviteter som en scen, musikanläggning och dans som kändes engagerande och lockande (2014).

För att uppmuntra till aktivitet är det viktigt att användarna känner självbestämmande och att den sociala miljön är trygg. Genom att skapa sådana platser kan fler lockas till aktivitet, menar Hermansen (2013). Hermansen (2013) hänvisar till forskning som visar på fördelarna med att erbjuda gratis, öppna och icke-specifierade aktiviteter för att engagera medborgarna.

För att främja fysisk aktivitet hos de som är passiva handlar det om att möjliggöra attraktiviteten på ytan på flera områden, bland annat genom det som Hermsansen (2013) kallar Destination - Attraktion då platsen blir både ett ställe dit man går för att utföra enaktivitet men också för att det är roligt att vara i den miljön där andra är aktiva. När olika brukargrupper möts sker en livsstilsutveckling. Bland tjejerna i Hermansens undersökning var det tydligt att många föredrog multifunktionella rum med hög trygghet och god tillgänglighet och utan ett tydligt ramverk för hur man ska vara eller agera. I gestaltningen kan det därför bidra att blanda olika strukturer, texturer, former och egenskaper (Hermansen, 2013).

2.4.2 Genus i färg och form

Vid gestaltningen av offentliga rum uppstår ofta en diskussion om färgsättning. Under arbetet med Nydalas aktivitetsyta pratade vi om vilka koder vi ville signalera genom val av färg på bänkar och utrustning. Ungdomarna i referensgruppen var inne på att blanda lite olika färger för att de skulle representera alla och på så sätt göra platsen mer könsneutral. Risken med att sträva efter att göra något könsneutralt, som bland annat Larsson och

2. Teori

Jalakas (2008) påpekat, är att det snarare än att spegla ett klassiskt manligt ideal, exempelvis med färgen blå, istället befäster föreställningen om att det feminina och kvinnliga, som exempelvis rosa, är ett otänkbart alternativ. Med mannen och maskuliniteten som norm är blått okej, grönt, orange och gul är okej för de anses vara könsneutrala men rosa och lila är uteslutet för det skulle signalera för mycket femininitet vilket värderas lägre, i enlighet med Hirdmans (1990) teorier om den manliga normen. Av risk för att Nydalaplatsen skulle bli plottrig och rörig med för många olika färger enades vi ändå om att välja max tre färger. Vi bestämde oss för rosa, orange och rött. En färgskala som medvetet ska signalera mjuka och vänliga värden. Genom att förtydliga platsens välkomnande och toleranta karaktär hoppades vi ge ett försprång åt användargrupper som vill förvalta de värdena.

Men rosa har inte alltid varit en färg kopplad till tjejer och femininitet, skriver socialantropologen Fanny Ambjörnsson (2011) i boken *Rosa – den farliga färgen*. Före andra världskriget var det tvärtom, män hade rosa då det var en färg som låg nära rött och stod för krig, blod och styrka. Blått däremot var en kvinnlig färg som ansågs passande för sköra, spröda kvinnor (Ambjörnsson, 2011). Ambjörnsson refererar till designhistorikern Penny Sparks text "As long as it's pink" som menar att femininitet och kvinnors intressen alltid nedvärderas och ses som oseriösa och ytliga, i jämförelse med mäns. För att bli tagen på allvar gäller det alltså att undvika allt som kan förknippas med kvinnlighet och femininitet, eftersom sådana egenskaper ses som sekundära och mindre aktningvärda i jämförelse med manliga ideal (Ambjörnsson, 2011). Ofta försöker man uppgradera tjejers utseende och aktiviteter genom att låta det feminina ikläas manligt kodade färger och former, skriver Ambjörnsson (2011). Genom att göra det kvinnliga manligt antas tjejer kunna dömas mildare utifrån samma ställning som den manliga normen. Att tvärtom, klä pojkar i rosa eller låta dem leka "flicklekar" anses degraderande, fortsätter Ambjörnsson. Samtidigt är det

just det synsättet som bidrar till upprätthållandet av den manliga överordningen (Ambjörnsson, 2011). Av samma anledning premieras fysiskt starka och aktiva grupper i planeringen av aktivitetsmiljöer och den typ av aktiviteter som tjejer kanske vill ägna sig åt, som Hermansen (2013) menade var mer socialt fokuserade, ses som underordnade.

2.4.3 Tillåtande lek miljöer

För att barns lek ska bli mindre könskodad har forskning visat att naturlika miljöer på ett bättre sätt undviker stereotypa lekar och uppdelningar mellan pojkar och flickor, skriver Göteborgs stad (2014) i sitt parkprogram med jämställdhetsfokus. Oftast är det fler pojkar än flickor på de allmänna lekplatserna, något som förklaras med att det ofta finns bollplaner i anslutning till leken vilket lockar fler pojkar. Flickorna verkar föredra den fasta utrustningen (Göteborgs stad, 2014). För att motverka könsstereotypa lekar kan naturlika miljöer användas. De blir inte könskodade lika lätt som utrustning och förutbestämda lekytor och barnen aktiveras mer genom att röra sig på ytan. Även storleken på själva lekytan har betydelse, då pojkar ofta tar över allt utrymme om ytan är liten medan en stor yta möjliggör även för flickorna att ta plats (Göteborgs stad, 2014).

2.4.4 Strategier för trygghet gör platsen tillgänglig

I det hittills presenterade materialet har flera av författarna, bland annat Hermansen (2013), Andersson (2005), Listerborn (2002) och Larsson och Jalakas (2008), påpekat de negativa effekterna av kvinnors upplevda rädsla och vikten av att jobba med trygghetsfrämjande åtgärder. Under de år jag intresserat mig för jämställdhet i planeringsfrågor återkommer ofta frågor om trygghet, tillgänglighet och vegetationens vare eller icke vara. För att det inte ska bli en motsättning mellan de olika intressena gäller det att hitta lösningar som både ser till kvalitativa upplevelser av stadsmiljö, vegetation och parkmiljöer utan

2. Teori

att förringa de personliga upplevelserna av otrygghet. Det här avsnittet fokuserar på att hitta strategier och metoder för hur en plats kan kännas tryggare.

Larsson och Jalakas (2008) menar att en grundläggande förutsättning till att folk känner sig trygga på en plats är närvaron av andra människor. Ju fler som rör sig i området desto tryggare. Trafiksepareringen från 60-talet har resulterat i lösningar som kan vara bra för trafiksäkerhet men dåligt för trygghet eftersom gång- och cykeltrafikanter avskiljs från biltrafikens trygghetsskapande närvaro. Det finns också ett arv kvar med cykelbanor genom parker, tänkt att ge en behaglig cykeltur men något som fungerar bäst dagtid. Kvällstid avfolkas parken och avsaknaden av andras närvaro ökar känslan av otrygghet (Larsson & Jalakas, 2008).

Larsson och Jalakas (2008) ger exempel på hur man i Göteborg har arbetat utifrån principen BKT sedan 90-talet, som står för *blandning*, *kontinuitet* och *tillgänglighet*. Blandning stimuleras genom att inte funktionsseparera stadsdelar, utan möjliggöra för arbete och boende på samma plats. Kontinuitet möjliggörs med ett välbyggt gång- och cykelnät som tillåter rörelse i hela staden och bygger bort öde områden. Tillgänglighet förstärker vikten av inbjudande och trivsamt miljö längs gångstråken vilket kan åstadkommas genom entréer ut mot stråken och god orienterbarhet (Larsson & Jalakas, 2008).

I arbetet med att skapa trygga, jämställda miljöer har Alingsås stad (2010) samarbetat med kulturgeografen och genusvetaren Birgitta Andersson och ljusdesigners. För att en plats ska upplevas som trygg finns vissa kategorier att utgå ifrån. Platsen ska vara befolkad, ha kontakt med omgivningen, överblickbar, vara orienterbar och välskött (Alingsås stad, 2010). Nedan ges en fördjupad beskrivning av koncepten från Alingsås stad (2010).

TRYGGHETSFAKTORER

Befolkad plats
Omgivning
Orienterbarhet
Överblick
Skötsel

Befolkad plats

På en befolkad plats cirkulerar och passerar andra människor vilket inger en känsla av social närvaro som minskar risken att utsättas för brott och ökar möjligheten att undsläpas vid en nödsituation. Alla typer av grupper och människor ökar inte tryggheten, våra fördomar om till exempel tonårsskallar som aggressiva kan exempelvis göra att sådana gäng känns hotfulla. En blandning av människor är därför viktig för att öka den sociala närvaron (Alingsås stad, 2010).

Omgivning

Vid passager utan fönster, slutna fasader eller tomma, öppna platser saknas kontakten med omgivningen och sociala närvaron och överblicken från andra människor försvinner. Närheten till andra genom entréer och fönster i markplan, kvällsöppna butiker och uteserveringar ökar närvaron och tryggheten (Alingsås stad, 2010).

Orienterbarhet

Med en tydlig avgränsning och markering mellan de olika karaktärerna, som utgörs av stråk, områden, gränser, knutpunkter och landmärken, ökar möjligheten att förstå och orientera sig på platsen vilket i sin tur gör att den känns tryggare. Desto fler tydliga kopplingar som ökar möjligheten till alternativa vägar desto tryggare

2. Teori

upplevs platsen. Det är även viktigt att tydliggöra platsens ägandeskap och skillnaden mellan privat, offentligt, semiprivat och semioffentligt. En tydlig markering, i exempelvis armatur, vegetation och markmaterial, förenklar förståelsen för hur och vem som kan använda platsen (Alingsås stad, 2010).

Överblick

Genom att kunna överblicka och kartlägga en plats ökar känslan av kontroll och handlingsförmåga. Tydlig överblickbarhet kan uppmärksamma potentiella hot eller notera andra trygghetsskapande individer i miljön. Det stråk eller den plats man vistas på ska ge en tydlig bild av intilliggande miljö, med genomsiktliga och upplysta buskage och träd eller gränser mot materialbyte. Vidare ska platsens förhållande till kringliggande områden vara tydligt för att undvika osäkerhet kring vägval och eventuella smitvägar eller alternativa vägar ska kännas tillgängliga vid en hotfull situation. Orienterbarheten ökar också genom obrutna siktlinjer som inte störs av vegetation, bländande ljus eller byggnader (Alingsås stad, 2010).

Skötsel

Att sköta platser och låta de se omhändertagna ut ökar också känslan av trygghet. Dåligt skötta platser drabbas oftare av vandalisering, nedskräpning och rummet annekteras lätt av individer som signalerar otrygghet genom vårdslöst beteende. Även misskött vegetation kan se skräpigt och dunkelt ut och hindrar belysning (Alingsås stad, 2010).

I Göteborgs stads (2014) parkprogram finns följande trygghetsfrämjande strategier summerade, många liknande de som Alingsås stad använder:

- Att befolka platser genom ett attraktivt och varierat innehåll, året runt
- Att få platser att kännas omhändertagna genom skötsel och kontinuerligt underhåll

TRYGGHETSFAKTORER

*Variert innehåll
Skötsel
Belysning
Orienterbarhet
Genomsiktlighet*

- Att förbättra belysningen, genom att belysa mörka skrymslen och vertikala ytor, samt att undvika bländning
- Att öka orienterbarheten genom att tydliggöra stråk med förbättrad belysning.
- Att på vissa platser öka genomsiktligheten genom röjningsåtgärder

Dessa punkter är riktlinjer för hur en park bör skötas och se ut för att främja trygghet.

2.4.5 Ökad trygghet genom ljussättning

I Alingsås ljusguide (2004) har man arbetat med en metod som bygger på en variant av Lynch-analys, ett sätt att inledningsvis förstå platsens problematik och behov av förbättrat ljus. Analysen kartlägger stråk, knutpunkter, områden, landmärken och gränser. Utöver stadsbildsanalysen bör man göra en uppskattning av de mer platsspecifika förutsättningarna och ljussättningsbehoven (Alingsås stad, 2004). Givetvis ska man också bestämma målgrupp för ljuset; bilister, fotgängare eller cyklister. Längs stråk som endast används av fotgängare och cyklister är det viktigt med färgåtergivning som skapar rumsbildande och trygghetstärkande effekter. Detta skapas genom belysning av exempelvis markbeläggning, fasader och växtlighet. Skalan kan anpassas till mänsklig

2. Teori

nivå, med armatur på 4 -10 meters höjd (Alingsås stad, 2004). I parker bör man hellre använda oavskärmd armatur, som globlampor. Fördelen med dessa lampor är att de kastar ljus åt alla håll och lyser upp ett större område och kringliggande vegetation, även bortanför själva stråket de är placerade vid. Nackdelen är att de lätt kan blända människor, därför passar oavskärmd armatur bäst där vegetation kan mjuka upp ljuset. Helavskärmd armatur ger endast ljus nedåt, vilket gör att man undviker risken för bländning men dessvärre minskar ljusspridningen till kringliggande element, som träd och buskar (Alingsås ljusguide, 2004, s. 35).

Vegetationens inverkan på belysningen är också en viktig aspekt att ha i åtanke. För täta lövverk kan begränsa ljusets upplysning av exempelvis gångbanor. Om vegetationen är alltför tät syns inte kringliggande hus och vägars belysning. Genom gallring och spotlights på valda träd inne i beståndet ökar ljusets betryggande sken (Gunnarsson, et al, 2012, s 27).

I punkterna nedan summeras de riktlinjer som används i Alingsås och som ska sträva efter trygga miljöer genom god ljussättning.

Generella riktlinjer ur Alingsås ljusguide (2004):

- Undvik bländande ljus
- Ljussätt så att platserna kan användas dygnet runt
- Planera så fotgängare och cyklister får överblick och ser mötandes ansikte
- Betona hierarkier i funktioner och platser

Belysning som förstärker orienterbarhet (Alingsås ljusguide, 2004)

- Lyfta detaljer
- Framhäva platsens karaktär
- Förstärka områdets funktioner

- Förenkla orienterbarheten till viktiga stråk, knutpunkter, landmärken, områden och gränser.
- Betona hierarkier i funktioner och platser

Belysning som förstärker trygghet (Alingsås ljusguide, 2004)

- För att förbättra känslan av säkerhet
- Ge överblick på området
- Kunna urskilja ansikten på 4-10 meter i mörkret
- Undvika bländande ljus
- Återge miljöns naturliga färger för att skapa ordning vilket ökar känslan av trygghet
- Vid sidan av stråk och platser ska omgivande vegetation belysas

Belysningen kan alltså till stor del användas för att skapa tydlighet och översiktighet på olika sätt. Som exemplet från Alingsås visar handlar ljussättning om mer än att bara se vägen man går på. Det handlar inte minst om att kunna läsa av och förstå omgivningen, med dess potentiella hot och möjliga flyktvägar. Även om inget reellt hot föreligger så ger det överblickbarheten en betryggande känsla av kontroll.

RIKTLINJER, LJUS
Ej bländande
Användbara hela dygnet
Överblick
Se mötande
Förstärk hierarkier

2. Teori

ORIENTERBARHET, LJUS

*Lyft detaljer
Framhäv karaktär
Förstärk funktioner
Förenkla orienterbarhet*

TRYGGHET, LJUS

*Känslan av säkerhet
Ge överblick
Urskilja ansikten
Ej blända
Återge naturliga färger
Belys vegetation vid stråk*

2.4.6 Ökad trygghet i relation till vegetation

I de undersökningar och trygghetsvandringar som genomfördes i samband med Birgitta Anderssons (2005) forskningsprojekt *Rädslans rum* från 2001, fick en grupp unga tjejer fota platser de upplevde som otrygga, respektive trygga. På foton över otrygga rum fanns ofta slutna, insynsskyddade rum, exempelvis cykelleder med hög vegetation på båda sidor eller gångvägar med plank eller slutna fasader tätt intill. Andersson (2005) menar att hennes informanter upplevde att dessa rum skapade en känsla av att inte ha kontroll och överblick. Även gång- och cykeltunnlar upplevdes som slutna rum med avsaknad

av fri sikt. Under projektet diskuterades lösningar och gestaltande åtgärder tillsammans med Gatukontoret på Malmö stad. Som förslag nämndes att ge mer ljusinsläpp i tunnlarna genom att öppna taket. Den trygghetshöjande effekten bekräftades inte av tjejerna, som såg ljusinsläppet som ännu ett gömställe för en potentiell förövare (Andersson, 2005). Tidpunkten på dagen har ofta betydelse för ljuset och oron för vad som kan gömma sig i mörkret. Men i undersökningen visade det sig också att vissa platser kan kännas otrygga även dagtid, ljus och översikt är sekundära i relation till att platsen är befolkad. I övrigt karakteriserades de trygga rummen av ljus och öppenhet (Andersson, 2005).

Lunds kommun har i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet Alnarp tagit fram ett material för hur trygghet kan bibehållas trots vegetation (Lunds kommun, 2010). I parker och naturområden är trygghet ofta en diskussionsfråga och tillgängligheten till parken påverkas av huruvida den upplevs som trygg eller inte. Vad som påverkar känslan av trygghet är bland annat överblickbarhet, orienteringsförmåga, närheten till vad som kan ses som flyktvägar eller gömställen samt närhet till det egna hemmet (Lunds kommun, 2010). För att möjliggöra sådana miljöer spelar den faktiska utformningen och miljön i parken stor roll. I forskningsprojekt om vegetation och trygghet konstaterades att både röjning och urglesning är viktiga för översikt och transperens, men likväl kan bevarandet av buskage utgöra ett skyddande gömställe (Lunds kommun, 2010). För att undvika alltför skötselkrävande insatser är det viktigt att välja skuggtåliga träd och buskar som kan skapa ett tätt tak (Lunds kommun, 2010).

Nedan listas följande strategier som tagits fram i arbetet (Gunnarsson, et al, 2012, s 8).

Strategier för trygghet och vegetation

- Vegetationens samspel med den kringliggande miljön, så som belysning och avstånd till växtligheten.
- Överblickbarhet och kontroll kan öka känslan av trygghet och förbättras genom siktlinjer, öppna stråk, att synas av andra och känna möjlighet till flyktvägar.
- Tätheten i vegetationen är relevant för att känna trygghet. Genomsiktighet i knä- och ögonhöjd förstärker känslan av kontroll och flyktmöjligheter. Alltför höga och täta fältskikt kan upplevas som barriärer. Tät eller gles vegetation precis in vid gång- eller cykelvägen kändes otryggt, men alltför långt avstånd till vegetationen skapade mörka rum dit gatubelysningen inte nådde. En vegetation som är medeltät kan däremot förhöja både estetiska och trygghetsskapande värden.
- Skötsel och karaktär på vegetationen spelar roll för känslan av trygghet och ordning. Ju stökigare och vildvuxnare vegetationen upplevs desto större blir otryggheten.

Gallring och glesning av vegetation närmast gång- och cykelvägar är ett bra sätt att öka genomsläpplighet, översyn, känslan av tillgång till flyktvägar och siktlinjer men det kräver kontinuerliga åtgärder för att undvika rotskott. Antingen kan man fräsa stubbar och därefter så in gräsmatta som konkurrerar med eventuella skott, alternativt spara sekundärarter som kan bilda ett tättslutande krontak som begränsar ljusberoende arter från att växa upp. Alltför stor gallring släpper in för mycket ljus i beståndet vilket ökar tillväxten av stubbskott allt för mycket. För att undvika

stubbskott bör stubbar fräsas bort och marktäckande vegetation planteras (Gunnarsson, et al, 2012) . På följande sida visas exempel på hur vegetation kan bearbetas för att öka känslan och upplevelsen av trygghet.

TRYGGHET, VEGETATION
Samspel med miljön
Överblickbarhet
Valbarhet
Genomsiktig vegetation
Skötsel
Karaktär

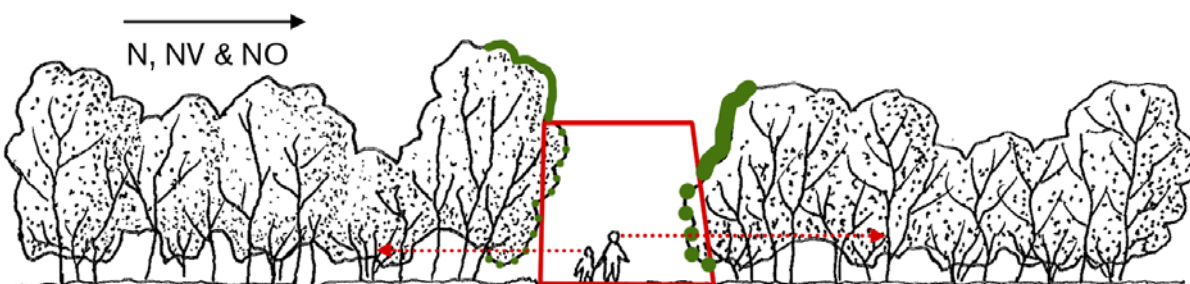
Nedan visas principmodeller från SLU Alnarp. På olika sätt beskrivs hur trädens täthet och genomsiktlighet påverkar upplevelsen av trygghet (Fig 11-14). Även

effekten av ljussättning visas i principmodellerna (Fig. 15-18) (Gunnarsson, et al, 2012).

Figur 11-14 visar hur vegetation kan styras för att öka känslan av trygghet.

“Den täta vegetationen längs stråket trycker ihop det öppna rummet kring vägen till en för många hotfullt, smal korridor. Den gröna konturen markerar att tätheten är störst i det sydexponerade brynet. Behovet att reducera vegetationen är påtagligt.” (Gunnarsson, et al, 2012, s . 17)

“De buskar och träd som växte närmast stigen på båda sidor har röjts bort och gjort korridoren bredare och luftigare. Den glesare brynkappa som blottas efter röjningen ger möjlighet till viss genomsikt.” (Gunnarsson, et al, 2012, s . 17)

“En växtsäsong efter röjningen är uppslaget av rotskott och fröplantor kraftigt, särskilt i det sydexponerade brynet och kräver åtgärd.” (Gunnarsson, et al, 2012, s . 17)

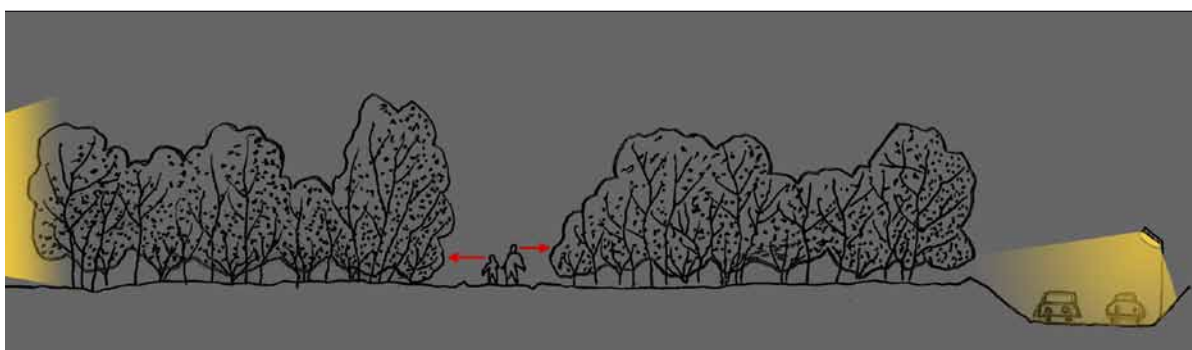
Figur 15-18 visar hur belysning kan användas för att öka känslan av trygghet.

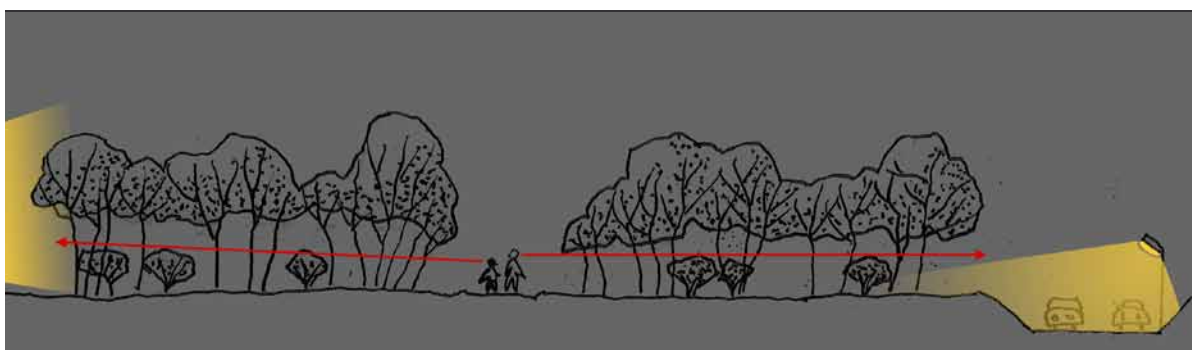
“Belysningen längs stråket göms av lövverket.” (Gunnarsson, et al, 2012, s . 27)

“Efter kapning av skyddande kvistar och grenar blir ljuseffekten på vägen och dess närmaste omgivning betydligt bättre.” (Gunnarsson, et al, 2012, s . 27)

“Genomsikten i beståndet är mycket begränsad vilket de röda pilarna markerar. Ljuskällorna kopplade till huset och vägen har därför ingen trygghetskapande effekt då den täta vegetationen bryter den visuella kontakten.” (Gunnarsson, et al, 2012, s . 27)

“En underröjning har gjort som ger relativt god genomsikt mot de trygghetsfrämjande ljuskällorna.” (Gunnarsson, et al, 2012, s . 27)

2. Teori

2.4.7 *On stage/off stage/back stage*

Professor i urbansociologi Mats Lieberg (1998) menar att ungdomar låter stadens rum fylla flera funktioner. Det är en plats att undkomma vuxenvärldens ögon och krav och det är också en plats för att forma den egna identiteten inför stundande vuxenlivet. Lieberg beskriver stadens komplexa funktioner som ett "existentiellt rum" där utvecklingsprocessen sker. Lieberg har studerat hur ungdomars umgängesformer är kopplade till de offentliga rum de använder och summerar tre typer av platser: *reträttplatser*, *interaktionsplatser* och *frizoner* (Lieberg, 1998, s. 24). Reträttplatser är undagömda platser, utan vuxnas tillsyn och omvärldens kontroll, där identitetsskapandet kan ske ostört. Interaktionsplatser är öppna ytor för aktivitet och uppvisande av sina förmågor. Här kan man konfronteras med andra unga men också markera för andra vem man själv är. Samspel och kommunikation är styrande för relationsskapandet på interaktionsplatser. I den sista kategorin finns frizoner, platser dit omvärldens normer och förväntningar inte når (Lieberg, 1998). I Liebergs text beskrivs dessa frizoner och dess aktiviteter som ravefester i underjordiska tunnelsystem. Likväl kan det handla om trygga, ostörda miljöer där könsroller och normer inte råder, likt de paradoxala rum som Forsberg (2003) beskriver.

Att agera och vistas på de här platserna beskriver Lieberg (1998) genom sociologen Erving Goffmans (1988) liknelser vid staden som en teaterscen där man kan vara *on stage* och *back stage*. Den som är *on stage* vill visa upp sig själv och sina färdigheter medan *back stage* är platsen för att träna sig och ladda upp inför framträdandet. Scenens olika karaktär möjliggör för unga att välja om de vill bli betraktade eller vara betraktare, det ställer också olika krav på agerande och färdighet. Den som är *on stage* är medveten om och behärskar det förväntade beteendet, exempelvis skejtdansaren i skejtrampen. Den som är *back stage* kan däremot öva upp sig utanför förväntade normer.

(Lieberg, 1998 s. 24) I Göteborgs stads (2014) parkprogram med jämställdhetsfokus har man valt att bygga vidare den här principen genom att lägga till begreppet och funktionen *off stage*, ett mellanrum där man kan vara närvarande i aktiviteten men utan förväntan om deltagande och på så sätt närma sig aktiviteten på det sätt man själv känner sig bekväm med.

2.4.8 *Jämställd fritidsgård*

I Kalmar har man sedan flera år arbetat med jämställdhetsperspektiv i olika förvaltningar. Efter att Fritidsförvaltningen gjort undersökningar bland fritidsgårdarna visade det sig att killarna utgjorde nästan 90 % av besökarna på Funkabo fritidsgård. Genom att jobba jämställdhetsinriktat med både personalens agerande, utbudet av aktiviteter och inte minst, den rumsliga miljöns utformning och kodning, lyckades man vända siffrorna till 45 % tjejer bland besökarna (SVT Nyheter, 2014).

På fritidsgården fanns tidigare en tydlig uppdelning mellan de fysiska och mentala rummen och hur de skulle användas. En stor del av fritidsgårdens yta upptogs av biljard- och pingisbord och dessa var tydligt killdominerade platser. Runt dessa platser pryddes navkapslar från bilar väggarna och bidrog till att ytterligare koda rummet på ett manligt sätt (Kalmar kommun, 2014).

I filosofin bakom fritidsgårdens jämställdhetsarbete låg en tanke om att alla ska vara välkomna utan att någon behöver känna sig otrygg eller dömd för att hen avviker från normen. I val av aktiviteter och grupperingar krävs en medvetenhet bakom arrangemangen för att undvika cementering av könsstereotyper, konstaterar man i rapporten *Genusmart såklart!* (Kalmar kommun, 2014), som är en sammanställning av de metoder man arbetade med under förändringen av Funkabo fritidsgård. Ibland kan könsseparerade grupper fylla en funktion, om det till exempel handlar om att ge tjejerna plats på en sportyta de

2. Teori

annars utestängs från men i valet av aktiviteter kan man genom att arbeta normbrytande få ungdomarna att vidga sina perspektiv och bli mer toleranta (Kalmar kommun, 2014). En man som ägnar sig åt en typiskt kvinnligt kodad aktivitet, som handarbete, eller en kvinna som är bra på fotboll, mansdominansen till trots, kan utgöra förebilder och inspirationskällor för unga som ser att man kan bryta könsroller (Kalmar kommun, 2014). Men det gäller att skapa trygga miljöer för att unga ska våga bryta mot normerna.

”De ungdomar som avviker från normen, så kallade normbrytare, riskerar i högre grad diskriminering och att hamna utanför gemenskapen. De som följer normen ses som självklara och har i regel högre status. Synen på hur vi förväntas vara och vad vi förväntas göra behöver ständigt utmanas. Fritidsgården har en viktig uppgift att framförallt utmana medias normerande bild av hur vi är som man och kvinna, tjej och kille ” (Kalmar kommun, 2014, s. 15)

På fritidsgården fanns flera olika rum med skilda användningsområden. En analys av miljöerna synliggjorde dominansen av killars intressen och representation (Kalmar kommun, 2014). Därför byggdes rummen om för att möjliggöra fler former av aktiviteter. Det tidigare pingisrummet, men en tydlig aktivitet som främst dominerades av killar, gjordes om till ett mer inkluderande ”rörelserum” med möjlighet för till exempel dans men också pingis, fast på ett flyttbart bord (Kalmar kommun, 2014). En undersökning av fritidsgården visade att deltagandet i aktiviteter som bakning och pyssel var jämt fördelat mellan könen. Därför frigjordes yta genom att ta bort biljardrummet vilket gav plats till större kök och umgängesytor. Sammantaget syftade omfördelningen av aktiviteter till att få in mer umgänge, samvaro, kultur och media och mindre spel, biljard och pingis (Kalmar kommun, 2014).

På utsidan av gården placerades grafiska symboler som beskriver de olika aktiviteter som finns att göra på fritidsgården efter renoveringen. Tanken var att förtydliga gårdens prägel och att redan utifrån uppmuntra ungdomarna att komma in och delta (Kalmar kommun, 2014). Samtidigt finns en flexibilitet i hur gårdens rum ska användas. Köket byggdes ut för att bli större och kunna fungera både för matlagningen men även för möten och pyssel. I ombyggnationen av köket fanns en idé om att tillvarata det faktum att rummet ofta använts av både killar och tjejer. Strävan var att förstärka denna neutrala plats och också möjliggöra att kunna betrakta aktiviteten på avstånd för den som tvekar på att ge sig in (Kalmar kommun, 2014).

Det stora allrummet dominerades tidigare av en kiosk och en soffa. Entrén från hallen ledde rakt in i rummet och gjorde att det var lätt att bli uttittad, vilket kan upplevas som obekvämt. Istället för att en enda soffa dominerade rummet byggdes flera små bås med höga ryggar, för att kunna sitta avskilt men inte utan uppsikt. Kiosken byggdes om till en öppen bardisk där personal lättare kan finnas tillgänglig och kontrollera situationen. Till golvet användes en varm gul färg som är neutral men samtidigt ljus och upplyftande (Kalmar kommun, 2014).

Tidigare pågick många aktiviteter i stängda rum, med risk för att kännas obekväma eller otrygga. Under ombyggnaden sattes fönster in istället för väggar, vilket ger personalen överblick på aktiviteterna. De olika aktivitetsrummen är tydliga i sin form och färg för att signalera vilken aktivitet som kan passa där. I dansrummet finns en stor trappa med möjligheta att sitta på olika nivåer och själv välja att interagera, sitta ostört eller synas. Rummets form och karaktär gör det möjligt att förändra aktiviteten till läsning, dans, umgänge eller föreställning (Kalmar kommun, 2014).

Hallen och entrén var i den tidigare planlösningen placerade så att besökare lätt kände sig uttittade och

2. Teori

obekväma när de kom in. Det fanns inte heller plats att ställa skor eller att hänga jackor och ungdomarna behöll ytterkläderna på av rädsla att förlora dem. Hela entrén flyttades till en plats där besökarna kan komma in mer obemärkt. I den nya utformningen placerades skoställ och skåp med lås, vilket förhindrar att dyra ytterkläder behålls på och blir statusmarkörer och maktsignaler. Väggen till entrén utgörs av en utställningsvägg och en griffeltavla vars budskap och information kan förändras och möjliggör för ungdomarna att delta i hur fritidsgården representeras (Kalmar kommun, 2014).

Det forna pingisrummet var sterilt i sin färg och form och saknade möjlighet till annan aktivitet än just pingis. Istället tömdes rummet och målades i en mörkare grå ton som satte kroppen och dess rörelse i fokus. Här får ungdomarna själva skapa aktiviteten och avsaknaden av sittytor gör det svårare att sitta och betrakta utövarna på ett inkräktande sätt (Kalmar kommun, 2014).

Styrd och tydlig plats för pyssel och kreativitet gör det enklare för alla att delta i aktiviteten och möjliggör mer engagemang än om besökarna bara sitter och hänger. Tidigare var pysslet utspritt på olika delar av fritidsgården men genom att ge det ett eget rum fick det bättre dignitet och funktion. För att undvika nedvärderande begrepp kallas rummet för aktivitetsrum istället för exempelvis pysselstuga (Kalmar kommun, 2014).

Sammanfattning av Funkabos strategier (Kalmar kommun, 2014):

- Kunna komma obemärkt och slippa känna sig uttittad
- Trappan med möjlighet att sitta och göra olika aktiviteter med olika interaktionsgrad
- Uppgradering av rum med neutrala aktiviteter, så som bakning

JÄMSTÄLLD FRITIDSGÅRD

*Obemärkt entré
Olika interaktionsgrad
Uppgradera neutrala
aktiviteter
Uppgradera tjejs
aktiviteter
Översyn från vuxna
Inga stängda rum
Privata vrår
Kunna påverka utseendet
Förtydliga med symboler
Inte kunna bli uttittad
Neutrala färger*

- Uppgradering av rum med kvinnligt kodade aktiviteter, så som pyssel
- Översyn från personal genom fönster
- Inga stängda rum där man kan känna sig obekväma
- Höga soffor som ger privata skrymslen utan att kunna syssla med aktiviteter som skapar otrygghet, som bråk och kriminalitet
- Ta bort manligt kodade saker, som affischer
- Möjlighet att själva påverka utseendet och delta i representation genom konstvägg och griffeltavla
- Symboler som förtydligar syftet med platsen
- Flexibilitet i användandet av vissa rum
- Rum för aktivitet och kroppslig rörelse utan möjlighet för andra att sitta och studera en

2. Teori

- Färger som inte är så tydligt könskodade
- Vita väggar som möjliggör att själv sätta sin prägel på platsen

Många av strategierna som användes i Funkabo syftar till att möjliggöra ett agerande som ligger utanför ramen för dagens könsstereotypa beteende. Genom att tona ned de aktiviteter som dittills dominerats av killar och genom att ge mer utrymme för könsneutrala eller tjejiga aktiviteter möjliggörs ett mer jämställt användande av fritidsgården.

2.4.9 Jan Gehls idéer för ett aktivt rum

En av förutsättningarna för att skapa trygghet är närvaron av andra människor, att platsen är befolkad, vilket bland annat även Larsson och Jalakas (2008) poängterat. En plats som Sibbarp har inte det självklara flödet som stadens kontext erbjuder mellan de vardagliga rutinerna via affär, förskola och kaféer. Hit går man istället för fritidssysselsättning och socialt umgänge och det finns en god möjlighet att tillvarata den situationen för att skapa trygghetsfrämjande känslor av andra människors närvaro. Men för att befolka en plats krävs något som får människor att vilja uppehålla sig där eller att välja att passera just den vägen, en attraktionskraft, ett ärende eller av bekvämlighet. I Jan Gehls teorier återfinns många förslag på hur ett socialt och befolkat stadsliv kan stimuleras och trots att Sibbarp inte är en stadsmiljö går vissa av teorierna att applicera även på ett rekreationsområde.

Att befolka platsen och attrahera många olika typer av besökare bidrar också till ökad representation av människor som agerar och beter sig på olika sätt. I enlighet med teorier om performativitet (Butler, 1990) och kroppens agerande som förändringsfaktor (Hermansen, 2013) förbättrar en större mängd människor för chansen till ökad tolerans som effekt av närvaro och agerande. Likt Koskela (1997) menar kan kvinnors fysiska närvaro i det

offentliga rummet i sig självt ses som en politisk aktion och ett manifest över vilka som inkluderas och välkomnas där. Närvaron av andra skapar både trygghet och inspiration att våga agera utanför de förväntade ramarna och på så vis kan normer och förtryckande strukturer luckras upp. Professor i stadsplanering Jan Gehl (2010) menar att i en stad med stor variation och representation av människor utgör det mänskliga gatulivet större glädje för miljön än färgglada gatubeläggningar och fantasifulla huskroppar.

Till att börja med skildras stadsrummet genom tre kategorier av aktiviteter: nödvändiga, valfria och sociala aktiviteter – tre olika typer av aktiviteter i stadslivet (Gehl, 2010, s11). De nödvändiga aktiviteterna hör till vardagens rutiner och inkluderar oftast viss förflyttning till fots mellan bussen, parkeringen, affärerna och hemmet. Dessa aktiviteter äger rum oberoende av den fysiska miljöns kvaliteter medan de valfria aktiviteterna är de som uppstår när den fysiska miljön är god och folk, på vägen mellan sina nödvändiga aktiviteter, väljer att stanna till, ta en extra promenad, sitta ner på en bänk. Som en positiv effekt av att miljön är god och att det uppstår valfria aktiviteter så ökar och förbättras slutligen det humana klimatet och sociala kategorier uppstår. Interaktion och umgänge blir naturligt, likväl som att passivt men trivsamt studera folklivet (Gehl, 2010). Välplanerade miljöer är alltså en förutsättning för att få folk att uppehålla sig på platsen och därmed lägga grunden för social interaktion. Enligt Gehl (2010) finns både passiv och aktiv interaktion, där den första bygger på att endast se eller höra närvaron av andra människor medan den senare är en mer kontaktbaserad form av umgänge som sker när man pratar, hälsar, leker med barn eller ropar på sina lagkamrater.

En plats som syftar till att främja folklivet behöver mer än bara de praktiska funktionerna. Enligt Gehl (2010) bör det även finnas möjlighet för folk att stanna till eller strosa runt, interagera och delta i samlivet. För att möjliggöra de ovan nämnda tre kategorierna av stadsliv är detaljutformningen

2. Teori

avgörande eftersom det är i den mänskliga skalan, både fysiskt och socialt, som samspelet uppstår (Gehl, 2010). Därför menar Gehl att det krävs omsorgsfull planering och gestaltning av de basala elementen som möjliggör för de grundläggande funktionerna: att kunna sitta, stå och gå. Förhoppningsvis föder detta i sin tur sociala aktiviteter, som att höra, se och prata (Gehl, 2010, s. 131). Den plats som kan generera denna grundläggande sociala miljö ger också goda förutsättningar till att det kollektiva livet utvecklas och att fördjupade aktiviteter tar plats, som lek, sport och kommunikation (Gehl, 2010).

Att ta sig fram till fots eller cykel ställer särskilda krav på miljön som både ska tillgodose nödvändiga gånger för att kunna ta sig fram men också för att göra vägen inbjudande att gå på och undvika att den känns för lång och oåtkomlig, skriver Gehl (2010) och menar att en rak sträcka på över 500 meter känns lätt tråkig och otrygg men genom att bryta upp sträckan i segment och med variation längs vägen kan den kännas mer inbjudande. De är viktigt att gång- och cykelbanan är dimensionerad för mängden människor som ska använda den. Om den är alltför bred och rymlig är det lätt att tappa samspelet och kontrasterna mellan de stora, öppna ytorna och det lilla, intima (Gehl, 2010).

Vad gäller stora ytor menar Gehl att det är bekvämare och behagligare att ta sig från ena sidan till den andra via någon av kanterna, snarare än att korsa rakt över den. Längs kanterna pågår aktiviteter som gör att passerande kan ta del både av det detaljrika livet på ena sidan och av den stora, öppna ytans utsikt på den andra (Gehl, 2010). Samma princip kan appliceras på människor som stannar till och blir stående. Det är oftast utmed kanterna, längs fasader, skogsbryn och trädgångar, som människor ställer sig för att vänta, överblicka eller samtala. Att ha ryggen skyddad möjliggör full uppsikt framåt utan att behöva känna oro för vad som kan dyka upp bakifrån (Gehl, 2010). Att stanna och bli stående förutsätter ofta att det

finns något att stå emot eller vid, som en pollare, lyktstolpe eller bänk, fortsätter författaren. På stora gräsytor saknas ofta möjligheter att stå eller sitta och kanterna blir naturliga avgränsningar. Gehl har studerat hur aktiviteter startar i kantzonerna för att succesivt växa in mot mitten. Aktiviteter och interaktion möjliggörs när det finns platser att uppehålla sig vid och när skalan i rummet förändras och erbjuder variation (Gehl, 2010).

För att ytterligare uppehålla sig på en plats och till och med bli långvarig poängterar Gehl vikten av sittmöjligheter. Placerade i goda förhållanden kan sittytan bli en plats att äta, läsa, umgås, studera folkliv, vänta, vila och så vidare. Med samma princip som för att stå väljer många sittplatser placerade mot kanter och väggar med gott mikroklimat. Bänkar och sittytor placeras med fördel i ett mindre rum, som en nisch, ett hörn eller avgränsning. Precis som i de andra fallen vill den som sitter kunna överblicka området och iakttä andra (Gehl, 2010). Detaljerade variationer kan vara avgörande, bänkar med ryggstöden mot varandra försvårar för interaktion medan bänkar placerade emot varandra i vinkel eller i små grupper underlättar för spontana samtal (Gehl, 2010). Sittplatserna behöver inte bara utgöras av bänkar och stolar även om de är primära sittplatser och bildar själva stommen i sittgruppen, skriver Gehl, utan kan likväl vara trappsteg, pollare, urnor och fundament då som sekundära sådana. Platser med många sekundära sittplatser har fördelen att de fungerar även när det är få människor på platsen, menar Gehl. Tomma bänkar ger ett ödsligt och oanvänt intryck men sittbara blomsterurnor och pollare är tåligare mot avfolkning tack vare sina dubbla funktioner (Gehl, 2010). En förutsättning för en trivsamt sittmiljö är den mänskliga skalan, att kunna se och känna närhet både med rummet och dess befolkning. Om skalan är för stor, gatan för bred och gångvägen för avlägsen går man miste om möjligheterna till interaktion och socialt liv. Som konkreta mått rekommenderar Gehl (2010, s. 163) avstånd på max 70-100 meter för att kunna se aktiviteter och max 20 – 25 meter för att kunna uppfatta

2. Teori

FOLKLIV, GEHL
Närvaro av andra
Nödvändiga, valfria &
sociala aktiviteter
Stå, sitta & gå
Höra, se & prata
Segmentera raksträckor
Kantzoner
Skyddad rygg
Element att förhålla sig till
Primära & sekundära
sittplatser
Liten & stor skala
70-100 m till aktivitet
20-25 m för ansiktsuttryck

individens aktivering på platsen. Dessutom presenterades konkreta exempel från fritidsgården i Funkabo, där man gjort detaljförändringar för att främja jämställdhet. Slutligen redogjordes för Jan Gehls teorier om hur en plats kan befolkas och göras mer attraktiv, eftersom det har visats att närvaron av andra människor ökar både tryggheten och inspirationen att delta i det offentliga rummets aktiviteter.

Baserat på den studerade litteraturen har jag summerat de strategier, principer eller rekommendationer som omnämnts och som kan användas i den gestaltande utformningen för att gynna jämställdhet. De presenteras på nästa sida.

Därefter följer nästa del av uppsatsen som kommer utgöras av mer platsspecifika undersökningar och analyser av Sibbarp, för att därefter applicera de hittills presenterade teorierna och principerna på platsen.

och läsa av någon annans ansiktsuttryck.

Många av Gehls metoder syftar till att skapa en trivsamt miljö i den lilla, människonära skalan. Människorna utgör det sociala stadslivet och Gehls strategier bygger på att bygga staden utifrån människors behov och fysiska storlek.

Sammanfattning

Ovanstående kapitel har behandlat de rumsliga och gestaltande principerna som kan användas för att underlätta ett jämställt användande av platsen och dess tillgänglighet i fråga om upplevelsen av trygghet. För att främja dessa syften har specifika lösningar presenterats i form av könsneutral design och dess relevans, i fråga om barns lekmiljöer, om trygghetsfrämjande åtgärder genom strategi, ljussättning och vegetation, modellen med on stage, off stage och back stage för att möjliggöra olika

2.5 GESTALTNINGSPRINCIPER

Under läsningen av den inledande teoridelen uppmärksammades och identifierades olika sätt och metoder för att gestalta och formge offentliga rum, dessa har summerats här nedan. För fördjupad förståelse för varför dessa principer valts ut rekommenderas att läsa hela teorikapitlet.

Ordet principer ska i sammanhanget inte förstås som allmängiltigt utan ses som min egen tolkning och förståelse för hur planering med genusperspektiv kan formges på Sibbarps aktivitetsyta. Gestaltungsprinciperna är plats specifika och som nämndes i inledningen kan de med fördel brukas som en fingervisning även i andra sammanhang men dock inte utan platsanalyser och medborgardialog. I det fortsatta skissarbetet med aktivitetsytan är det följande principer som funnits med i bakhuvudet:

Obetalt hemarbete, Produktion/Reproduktion

Ge traditionella kvinnodomäner plats i offentliga rummet: vad saknas på en strand?

Faciliteter

Praktiska funktioner

Bekväm upplevelse, sett till praktiska faciliteter & mental känsla.

Planera för trygghet

Trygga busshållplatser

Vegetation som ej skrämmer

Belysning

Ej funktionsseparera

Kluster ökar mänsklig närvaro

Aktivitet ökar närvaro

Erbjud fler typer av platser och aktiviteter

Lyssna in tjejers önskemål

Kulturplatser, läsa, skriva

Appropriering/Representation/Upplevelse/

Performativitet/Värdering

Normbrytande platser

Paradoxala rum utan tydliga koder

Trygga, bekväma platser utan krav på att visa upp sig eller vara aktiv.

Fler typer av aktiviteter – inte bara sport

Ge tjejerna tolkningsföreträde

Skapa småskaliga, trygga rum

Uppmuntra till att använda kroppen

Kvalitativ jämställdhet

Enkelt, vardagligt

Mötesplatser

Variation

Flexibilitet

Kvinnliga koder?

Könsneutralt?

Design och form

Tvetydig strävan att vara könsneutral

Utrustning utan tydligt genus, ex klätterställning

Andra sysslor: klättra, hänga, umgås, sitta

Själv skapa aktiviteten i en trygg miljö

On stage/off stage/back stage

Reträttplatser (undagömda platser)

Interaktionsplatser (relationsskapande)

Frizoner (utan normer och förväntningar)

On stage (visa upp sig/utföra aktivitet)

Back stage (öva/ostörd)

Off stage (göra något annat/vara ifred)

Funkabo fritidsgård:

Entré – obemärkt, ej uttittad

Sittrappa - olika aktiviteter, olika interaktionsgrad

Uppgradera neutrala aktiviteter, som bakning

Uppgradera kvinnligt kodade aktiviteter, som pyssel

Översyn

Inga stängda rum (obekvämt)

...

...

Höga soffor ger privata skrymslen men med översyn
Ta bort manligt kodade saker, som affischer
Själv påverka utseendet och delta i representation
Symboler som förtydligar syftet med platsen
Flexibilitet i användandet
Rum för aktivitet och kroppslig rörelse, utan att synas och bli granskad
Färger som inte är så tydligt könskodade
Vita väggar för besökarnas egen prägel

Gehl – göra inbjudande rum som får folk att uppehålla sig

Befolka platsen – olika aktiviteter och möjlighet till interaktion
Bryt upp raksträckor i segment
Inga långa raksträckor över 500 m
Kontraster mellan små och stora rum ger dynamik
Kantzoner + stöd att vara vid
Element, saker att stå, sitta, hänga vid.
Skyddad rygg
Inte tvingas korsa stora gräsytor, kunna förhålla sig till en kant
Sittplatser, gärna i vinkel mot varandra för bättre kommunikation
Bra mikroklimat
Sittplatser i nischer eller smårum
Skydd mot väder
Primära och sekundära sittplatser
Mänsklig skala avstånd 70-100 m) ansiktsuttryck på 20-25 meter.
Gör platsen inbjudande och välkomnande
Nödvändiga, valfria och sociala aktiviteter
Stå, sitta, gå

Strategier för trygghet

Befolkad
Kontakt med omgivningen,
Överblickbar – genom markbeläggning, landmärken, förhållande till kringliggande struktur
Orienterbar
Gräns mellan privat, semiprivat, offentligt
Välskött
Blandning av aktiviteter och trafikslag och ärenden
Blandning av människor alla tider på dygnet
Kontakt med omgivningen
Kontinuitet genom bra nät
Tillgänglighet och trivsamt långs gångstråk
Vegetation som inte skymmer ljus
Visuell kontakt med hus och vägar.

Spotlights på träd
Belysa mörka skrymslen och vertikala ytor
Undvik bländning

Ökad trygghet genom ljussättning

Undvik bländande ljus
Platserna kan användas dygnet runt
Fotgängare och cyklister får överblick, se mötandes ansikte
Betona hierarkier i funktioner och platser
Armatyr på 4-10 m höjd
Oavskärmd armatur endast vid vegetation
Helavskärmd armatur minskar risken för bländning, ger dock liten ljusspridningen

Belysning som förstärker orienterbarhet

Lyfta detaljer
Framhäva platsens karaktär
Förstärka områdets funktioner
Förenkla orienterbarheten till viktiga stråk, knutpunkter, landmärken, områden och gränser
Betona hierarkier i funktioner och platser

Belysning som förstärker trygghet

Ge överblick på området
Kunna urskilja ansikten på 4-10 meter i mörkret
Undvika bländande ljus
Återge miljöns naturliga färger
Belys vegetation vid sidan av stråk och platser

Ökad trygghet i vegetation

Undvik slutna, insynsskyddade rum, omgärdade av hög vegetation eller plank med slutna fasader tätt intill.
Öka närvaron av människor
Öka representation av samhällsgrupper
Gallra vegetation för översikt och transperens
Genomsiktighet i knä- och ögonhöjd.
Ha siktlinjer, öppna stråk
Kunna synas av andra och ha möjlighet till flyktvägar.
Undvik tät vegetation vid gång- eller cykelvägen eller entréer
Undvik höga och täta fältskikt vid stråk
Gallra ur och skapa krontak.
Fräs stubbar för att undvika stubbskott, plantera marktäckare.
Vegetationens samspel med den kringliggande miljön
Undvik att mörka rum uppstår i långa avstånd mellan vegetation och belysning
Medeltät vegetation kan vara trygghetskapande
Skötsel ökar trygghetskänslan

Gestaltung

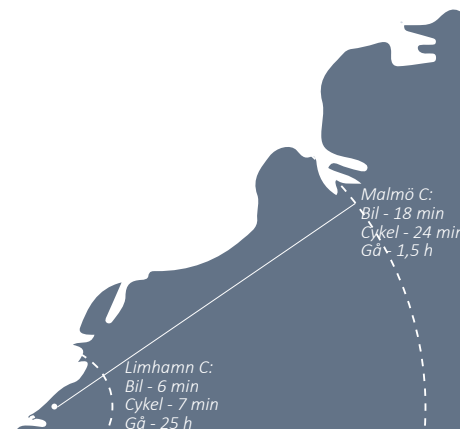
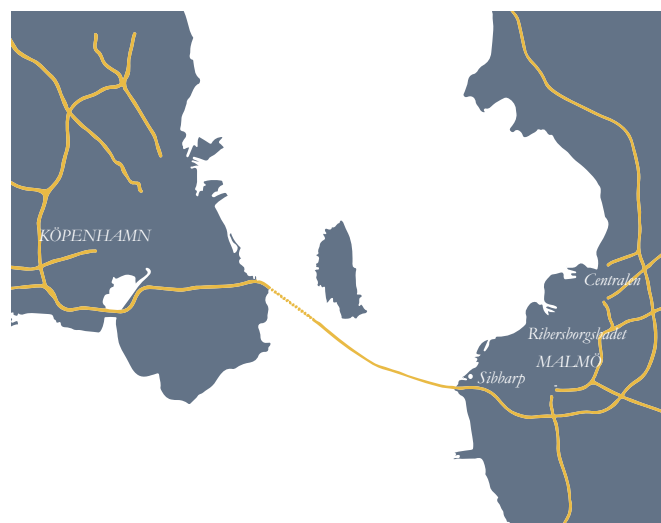
3. GESTALTNINGSDEL

3.1 Platspresentation

3.1.1 Den lugna stranden

Strandområdet Sibbarp gränsar till brofästet över Öresundbron och är ett strandområde med blandade aktiviteter. Här ryms en camping, minigolf, ett kallbadhus, en sommarbar, en nedlagd vattenrushbana, cirkus under sommaren och gamla fiskehoddor som används till småfiske. Till skillnad från den mer öppna Ribersborgsstranden är Sibbarp lummigt med sina karakteristiska gamla, knotiga oxelträd. Stranden är populär bland både barnfamiljer och äldre. Områdets variation mellan öppet gräs, sandiga vikar och lummiga träd gör att många hittar en plats att trivas på här.

Avståndet till centrala Malmö gör att många väljer den mer centrala Ribersborgsstranden och Sibbarp har därför blivit det lugnare alternativet till det aktiva Ribersborg. Förutom de givna sommaraktiviteterna är här folk året runt som njuter av strandpromenaden och den gröna kopplingen bort till Limhamns kalkbrott via Hammars park.

3.1.2 Lynchanalys

Sibbarp är ett stort område som vid första anblick är svårt att överblicka. Med en Lynch-analys blir det lättare att bryta ned och förstå områdets olika delar. Stor del av aktiviteterna är centrerade kring parkeringsplatsen och campingen och följer därefter gång- och cykelstråket.

Sibbarp är föränderligt över säsong och tid på dygnet. När solen gått ned faller platsen i mörker, eftersom ingen gatubelysning finns inne på området. Vintertid är de flesta servicefunktionerna stängda, men kallbadhuset och campingen är öppet året runt.

- ★ Målpunkt
- Nod
- Stråk
- ⋯ Gräns
- Område

3.1.3 Ljusanalys

I det arbete som gjorts i Alingsås stad (2004) finns en modell utarbetad för att studera ljus och trygghet. I det här arbetet behandlas inte ljus och potentiella lösningar något djupare men analysen och modellen kommer här att presenteras och appliceras på Sibbarp, för att vidga förståelsen för platsen.

Modellen från Alingsås bygger till stor del på Lynch-analysen men fokuserar även på upplevsevärden och känslan av otrygghet. I analysen har jag utgått ifrån min egen upplevelse av platsen dagtid. Ljusanalysen bygger på mer än bara ljus och kan därför studeras även dagtid. Här finns utrymme att analysera siktlinjer, tydlighet i funktioner som entréer och vägval, skymmande vegetation och fonder. I ett fördjupat analysarbete kan platsen analyseras även kvällstid och med en större grupp brukare.

- Utgång tydlig
- Utgång, otydlig
- Entré, tydlig
- Entré, otydlig
- Vägval, tydligt
- Vägval, otydligt
- Översyn
- Ej översyn
- Siktlinje
- Siktlinje, bruten
- Skymmande vegetation
- Fond

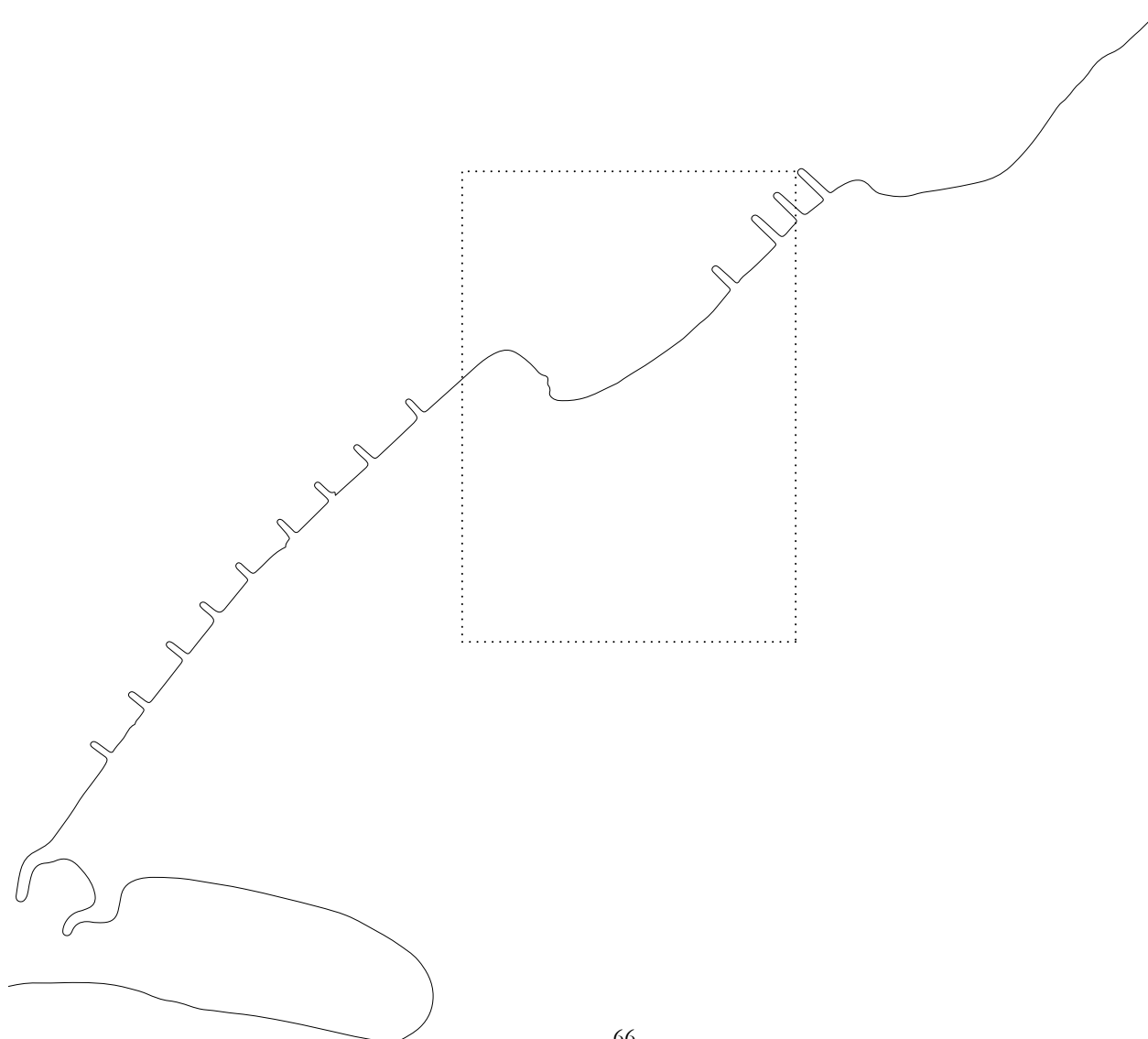

1:6000

0 200m 400m

3.1.4 Lynchanalys, platsen

Det fördjupade gestaltningsarbetet är begränsat till en ganska central plats på området. Här finns kiosken och en av områdets tre toaletter, samt skejtrampen och badvakten. Det är också här som det planerade klätternätet och utegymmet ska ligga. Inledningsvis görs en Lynch-analys i mindre skala för att förstå platsen och dess förutsättningar.

- ★ Målpunkt
- Nod
- Stråk
- ⋯ Gräns
- Område

Badvakt

Sandstrand

Promenadstig

GC-väg

Träddungar

WC

Sandupplag

Kiosk

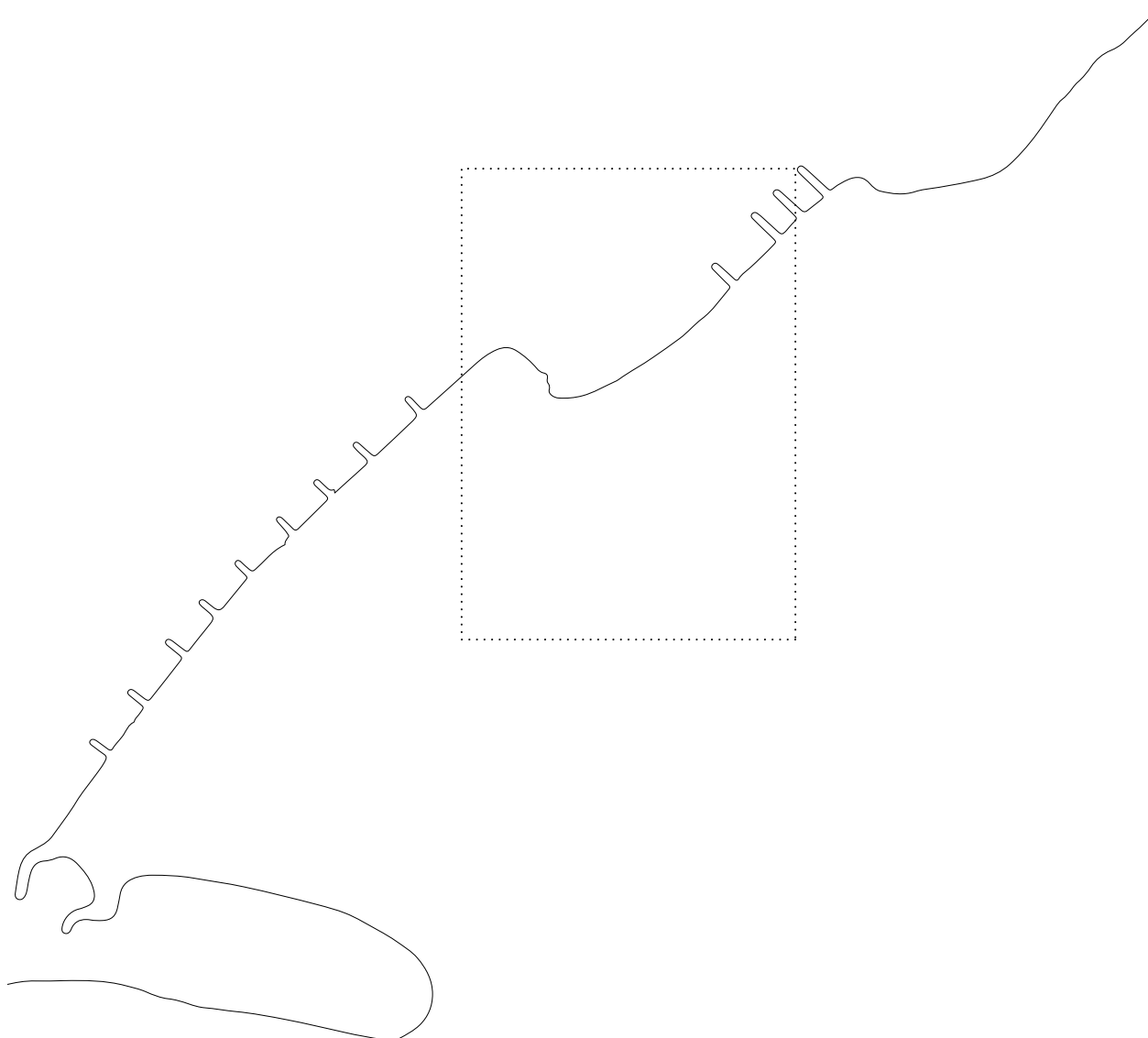
Skejtramp

Halvfärdig
sittrappa

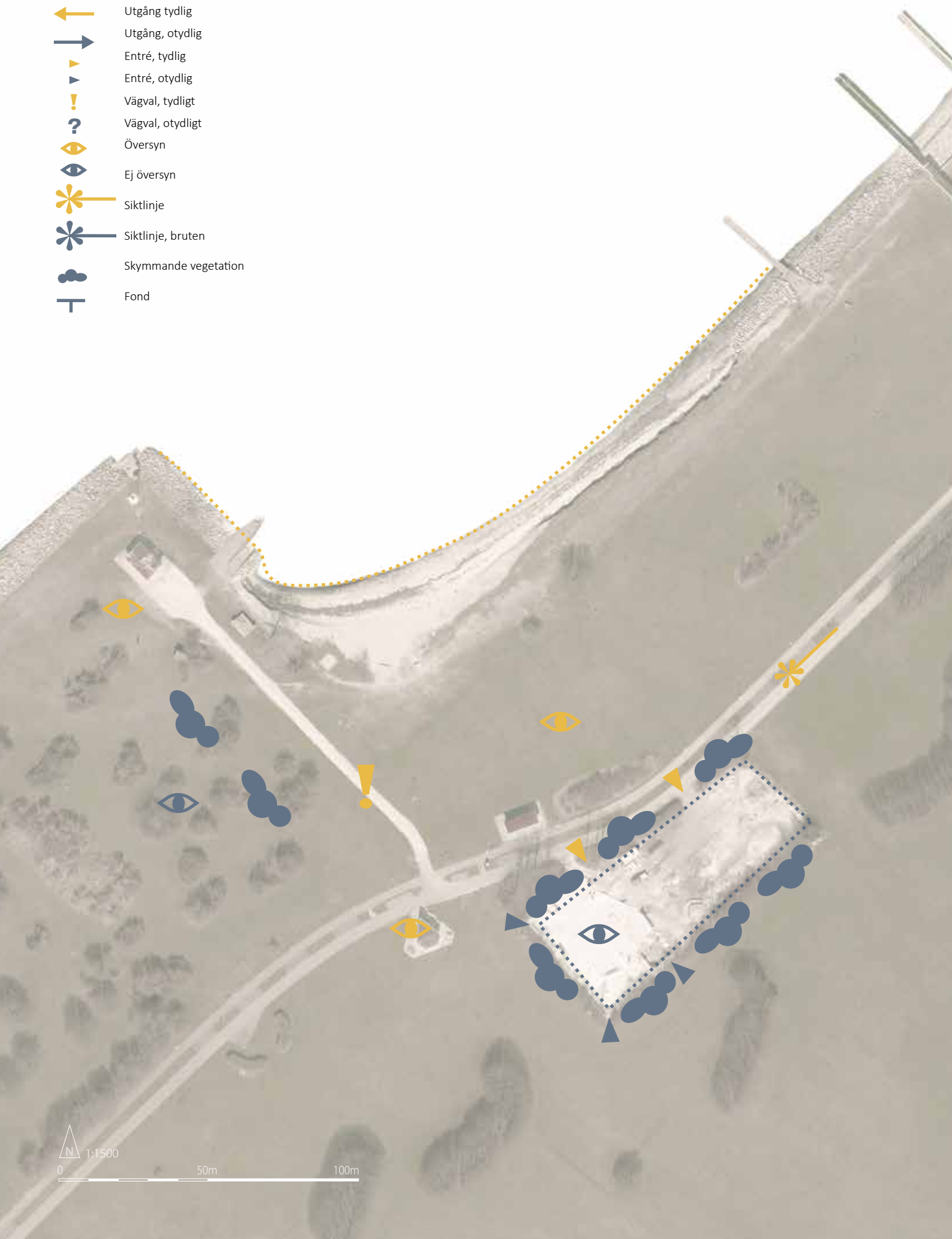

3.1.5 Ljusanalys, platsen

Den utvalda platsen är speciell i sin karaktär eftersom den utformats på ett dynamiskt, lite oplanerat sätt. Skejtrampen tillkom på initiativ av några personer ifrån skejtföreningen Bryggeriet och ligger lite dold bakom ett äldre buskage. Den övriga ytan runt skejtrampen är ett gammalt sandupplag som är öppet och rymligt, men även det inramat av buskage. Det gör att platsen känns dold och svår att komma in på. Resterande del av arbetsområdet är öppet och synligt.

- Utgång tydlig
- Utgång, otydlig
- Entré, tydlig
- Entré, otydlig
- Vägval, tydligt
- Vägval, otydligt
- Översyn
- Ej översyn
- Siktlinje
- Siktlinje, bruten
- Skymmande vegetation
- Fond

Populär badstrand för barnfamiljer

Skaterampen

Sommarcirkus <http://kartor.eniro.se/?q=sibbarp,+malmö> [2016.03.29]

Karaktäristiska oxlar, Sorbus Intermedia

Byggd WC, säsongsoppen

Kallbadhus

Utsikt över Öresundsbron

Nybyggd kiosk, säsongsoppen

Sommarrestaurang med afterbeach

Aktiva fiskebodrar

3.2 Beskrivning av uppgiften

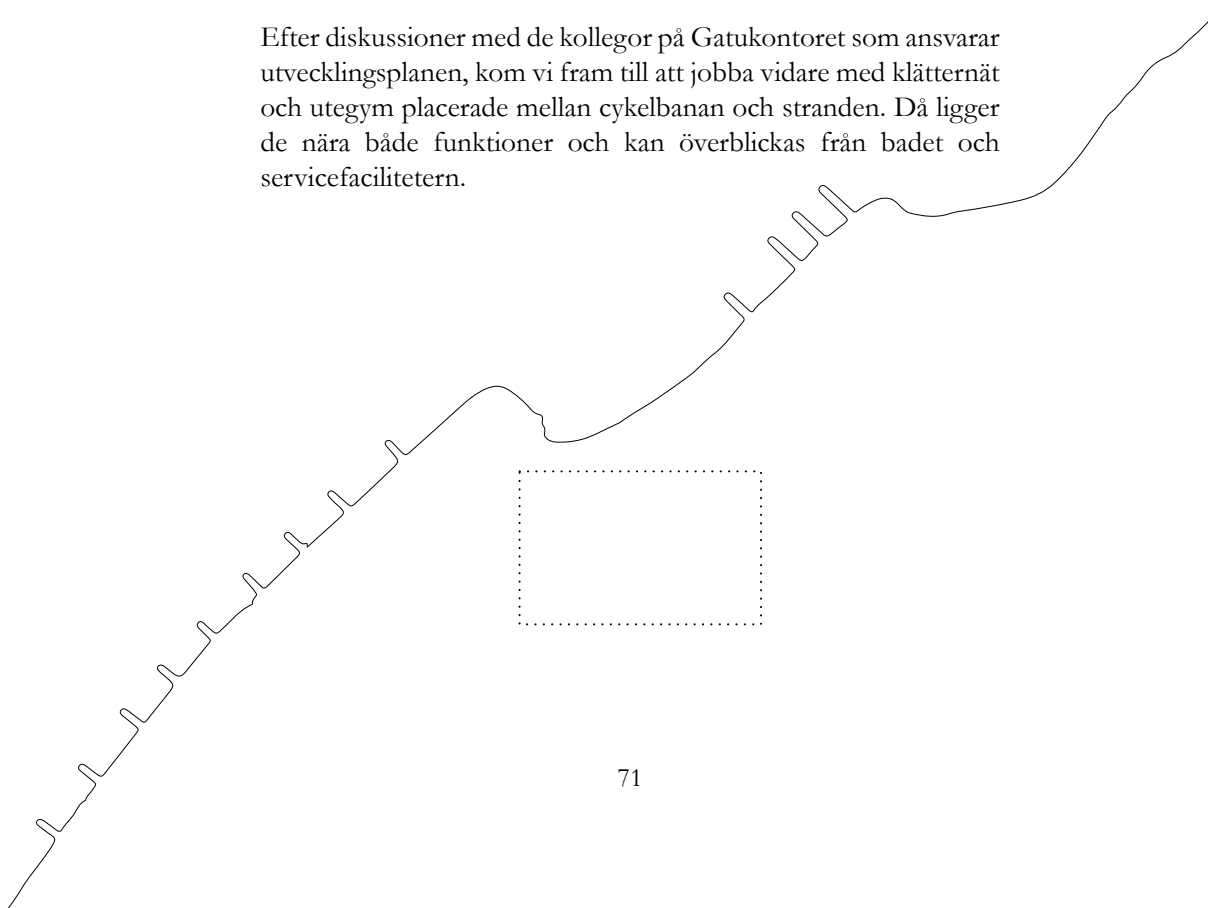
3.2.1 Bakgrund

Gatukontoret arbetar under 2016 med att ta fram en utvecklingsplan för hela Sibbarp och undersöka dess bevarandevärden och dess utvecklingsmöjligheter.

Det befintliga området utgörs idag av en kiosk, en toalett, en skateramp och ett grusupplag. Stranden intill är en populär badplats och på sommaren är det nästintill fullt med badande. Den här delen av Sibbarp beskrivs som lite lugnare jämfört med den mer centrala och aktivitetsbaserade Ribergsborgsstranden, lite längre norrut.

Till stor del handlar det om att tillvarata den lugna miljön men möjliggöra för fler aktiviteter på en begränsad yta. Den här uppsatsen fördjupar sig i området kring kiosken och WC:n, där det är planerat att bygga ut ett klätternät för barn och ett utegym för vuxna. Gestaltungsförslaget till platsen baseras på den inledande teoridelen och applicerar dess slutsatser på miljön i två olika utföranden, ett realistiskt och ett visionärt. Det realistiska är begränsat till klätternät och utegym, eftersom de sannolikt kommer att byggas. Det visionära testar och utvecklar fler idéer om tillgänglighet, trygghet och aktivitetsutbud.

Efter diskussioner med de kollegor på Gatukontoret som ansvarar utvecklingsplanen, kom vi fram till att jobba vidare med klätternät och utegym placerade mellan cykelbanan och stranden. Då ligger de nära både funktioner och kan överblickas från badet och servicefaciliteterna.

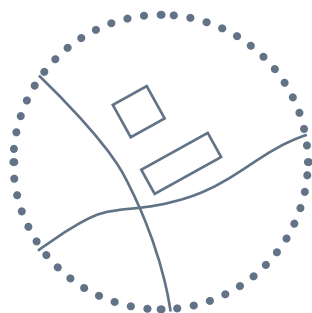
3.2.2 Två varianter

Någonstans på ytan är det planerat att bygga ett utegym och ett klätternät. Anledningen är att området saknar lekplats och aktiviteter för barn som inte vill bada. Dessutom satsas just nu mycket på utegym som ett led i att tillgängliggöra fysisk aktivitet. Att man inte bygger ut området ännu mer i nuläget beror delvis på begränsad ekonomi men också på en ambition om att bibehålla lugnet och den natursköna stillheten på platsen. Som tidigare nämnt är den nordligare

Ribersborgsstranden full av aktivitet och evenemang under sommaren men på Sibbarp ska den som söker rofylldhet kunna hitta ett alternativ. Därför består de två gestaltungs-förslagen av två olika nivåer, ett som är mer realistiskt, sett till vad Gatukontoret planerar att bygga (Förslag 1), och ett mer visionärt, där jag har möjlighet att testa idéer och gestaltungsprinciper i större utsträckning (Förslag 2).

Fotot visar platsen för uppsatsens studieområde och möjliga platser för utegym och klätternät.

Förslag 1: Realistisk grund som gatukontoret kan arbeta vidare med.

Förslag 2: Visionär vidareutveckling av den realistiska grunden

3.2.3 Platsen, egna observationer

Platsen där klätternät och utegym är tänkt att ligga är en öppen yta med en stor gräsmatta. I områdets västra del börjar oxelbeståndet och där finns tätare buskage med oxlar. De faciliteter som finns ligger som solitärer på gräset och saknar inramande vegetation eller andra element. Skateytan är avgränsad från resten av området eftersom den ligger inbäddad kring en ram av träd och buskar. Platsen är vindutsatt och saknar skuggiga platser med lä.

3.2.4 SWOT- analys av den rumsliga strukturen

<i>Strengths/Styrkor</i> <ul style="list-style-type: none">- Populärt badområde- Många besökare- Stort flöde av människor- Naturlig attraktionskraft- Befintliga aktiviteter & faciliteter- Grundstruktur för utveckling	<i>Weaknesses/Svagheter</i> <ul style="list-style-type: none">- Avskilt från bilväg- Väder-/årstidskänsligt- Svårtillgängligt- Begränsad aktivitet- Känsligt för avfolkning- Mansdominerad skate
<i>Opportunities/Möjligheter</i> <ul style="list-style-type: none">- Bredda aktivitetsmöjligheterna- Utveckla rumsligheten- Variera skalan- Tillvarata lokalt engagemang- Förbättra befintlig vegetation	<i>Threats/Hot</i> <ul style="list-style-type: none">- Begränsad budget för projektet- Låg aktivitet- Få besökare- Avstånd till bilväg och centralort

3.2.5 Platsbesök

Stort, öppet rum med få undangömda platser

Exponerad och solitär WC

Gång- och cykelvägen är bred och otydlig

Solitär kiosk utan trivsm rumslighet

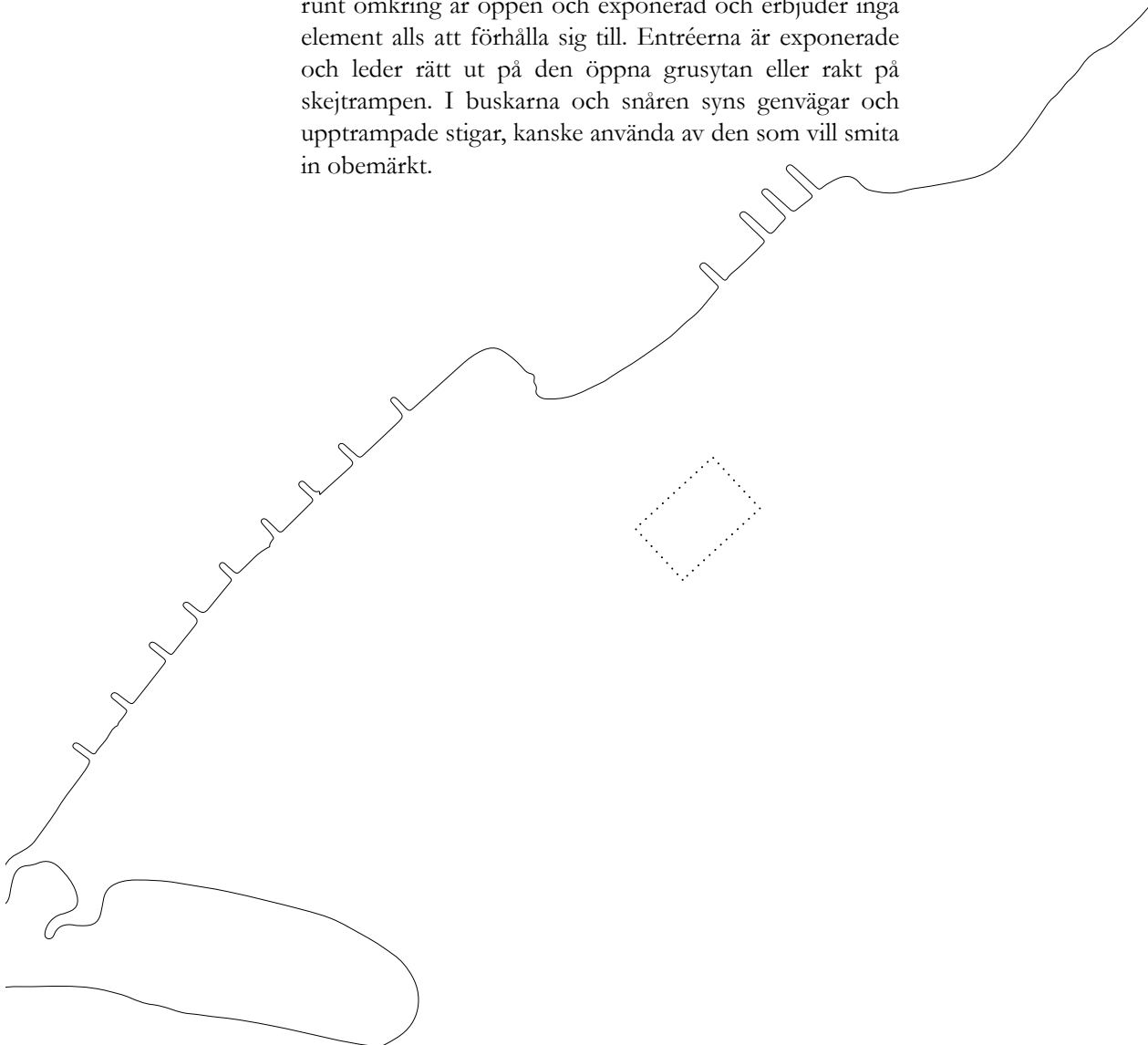
Undangömd skateramp

Otydliga entréer till skaterampen

3.2.6 Skejtrampen, egna observationer

Den första skejtytan på Sibbarp byggdes av aktiva utövare i slutet av 90-talet. Under 2008 upprustades ytan på initiativ från skejtförningen Bryggeriet, med hjälp av bland annat Malmö stad (Sibbarp skatepark, 2016). För någon som inte åker skateboard känns platsen kring skejtrampen anonym och ostrukturerad. Den har inte så mycket att erbjuda utöver skejtrampen, som i sig ser välskött och välanvänd ut. Rampens tvära kanter och tydliga inramning av de höga buskarna intill gör att den känns svårtillgänglig. Platsen runt omkring är öppen och exponerad och erbjuder inga element alls att förhålla sig till. Entréerna är exponerade och leder rätt ut på den öppna grusytan eller rakt på skejtrampen. I buskarna och snåren syns genvägar och upp trampade stigar, kanske använda av den som vill smita in obemärkt.

3.2.7 Platsbesök, skejtrampen

Stängda gränser mot tät vegetation

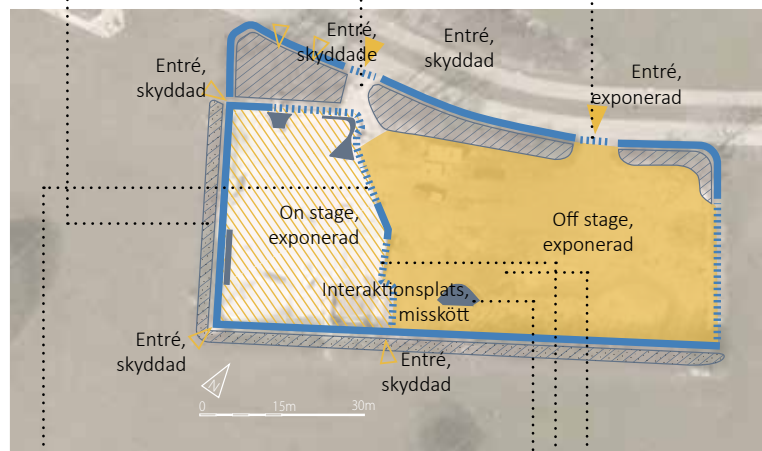

Entrée rätt på skaterampen

Exponerad entrée till skaterampen

- Primär entrée
- Sekundär entrée
- Gräns, stängd
- Gräns, öppen
- Vegetation, tät
- Skräpig yta
- On stage
- Off stage
- Interaktionsplats

Inget mellanläge till skaterampen

Misskött sittytta

Grusupplag på platsen

Abrupt början och slut på ytan

Stängda delar

Exponerad sandyta

3.3 SKISSPROCESSEN

3.3.1 Skissen som verktyg

I det här avsnittet fördjupas gestaltningsprocessen och dess resultat beskrivs mer i detalj. Här används skissen som verktyg för att testa och applicera de gestaltningsprinciper som summerats från teoridelen. Skissandet blir ett sätt att omsätta principerna i ett verklighetsliknande scenario och därefter analysera dess bärighet. Genom skissen kan de olika gestaltningsprinciperna testas i relation till varandra för att synliggöra dess svagheter och fördelar. Det kan vara svårt att förena alla principerna i en och samma skiss och därför är skissen ett bra verktyg för att validera och prioritera olika syften och funktioner. Är det till exempel förenligt att ha en trygghetsfrämjande, rumsligt öppen struktur med överblick och insyn och samtidigt skapa skyddade platser att utöva aktiviteter på utan att känna sig iakttagen?

Genom skissarbetet har gestaltningsprinciperna stötts och blötts och utmaningen har varit att hitta en lösning som tillgodoser så många principer som möjligt men utan göra avkall på en rumslig struktur som är både funktionell och trivsamt.

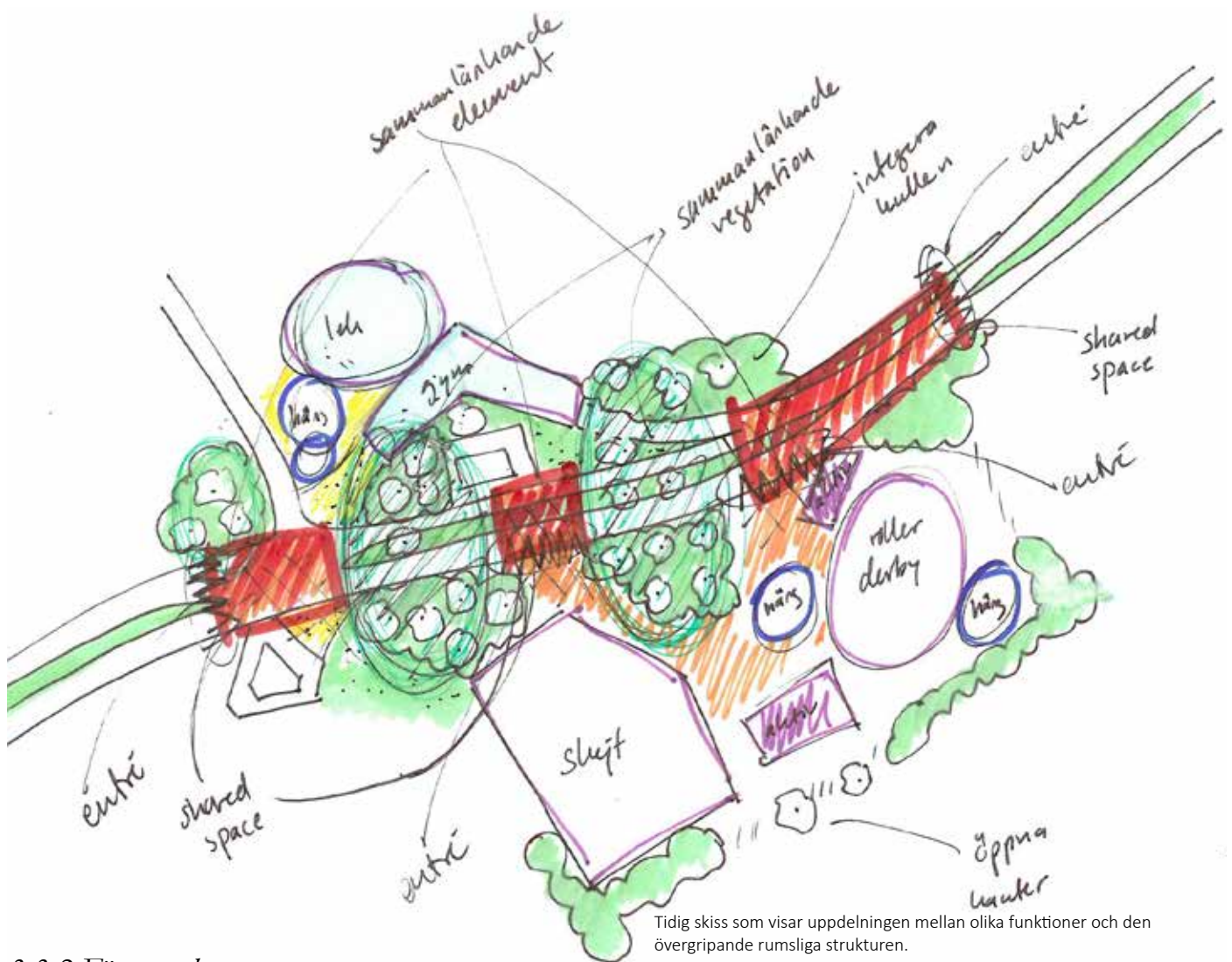
Följande delar presenteras i gestaltningsförslaget:

Utkast till skisser

Gestaltningsförslag, 2 varianter

Karaktärsbeskrivningar

Funktionsbeskrivningar

Tidig skiss som visar uppdelningen mellan olika funktioner och den övergripande rumsliga strukturen.

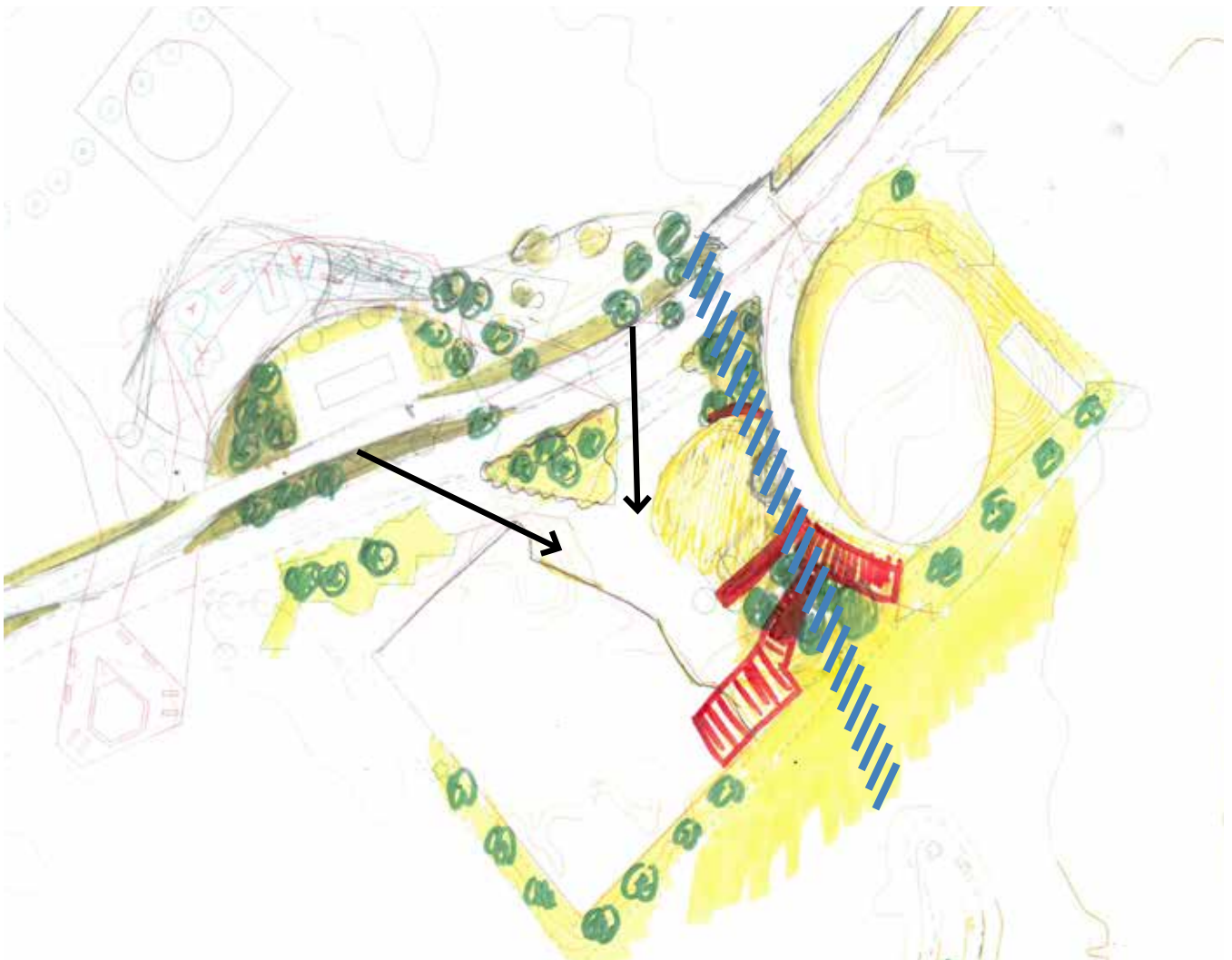
3.3.2 Första utkastet

Tidigt i skissprocessen fanns tanken om att skapa tydlighet på platsen, både visuell och mental. I litteraturstudien har behovet av orienterbarhet och överblick flera gånger påtalats som viktiga komponenter för att skapa trygghet. Innan jag fokuserade alltför mycket på detaljer ville jag skapa ett grundläggande nät med övergripande tydlighet. Tre beståndsdelar var tongivande i det första utkastet: 1) betydelsen av tydliga och välkomnande entréer, 2) någon slags torg eller samlingsyta kring aktiviteterna och 3) att på något sätt smalna av rummet, minska hastigheten på förbipasserande och markera en förändring i relation till kringliggande öppna grasmattor.

För att markera platsen och ge den mer dignitet ville jag skapa kontrast till kringliggande miljöer genom att bryta ner skalan till ett mindre, intimare rum. Trädkronorna i de befintliga buskagen nyttjades för att minska rummet och binda samman delarna på vardera sida gång- och

cykelvägen. Genom att plantera kompletterande träd skapas ett element som länkar samman platsen. Klätternätet och utegymmet placerades närmare havet, kiosken och toaletten för att skapa en enlighet kring de olika funktionerna, oberoende av det mer visionära förslaget.

Vägledande i skissprocessen var också tanken på att skapa en plats där människor vill uppehålla sig och genom sin närvaro bidra både till trygghet och till social samvaro. För att bredda platsens användningsområde var det viktigt att skapa både möjlighet till olika former av fysisk aktivitet men inte minst plats för socialt och kulturellt umgänge. Det förstnämnda bygger på utrustning och avsatta platser för aktivitet, det sistnämnda bygger på trivsamma, inbjudande miljöer i en mänsklig skala.

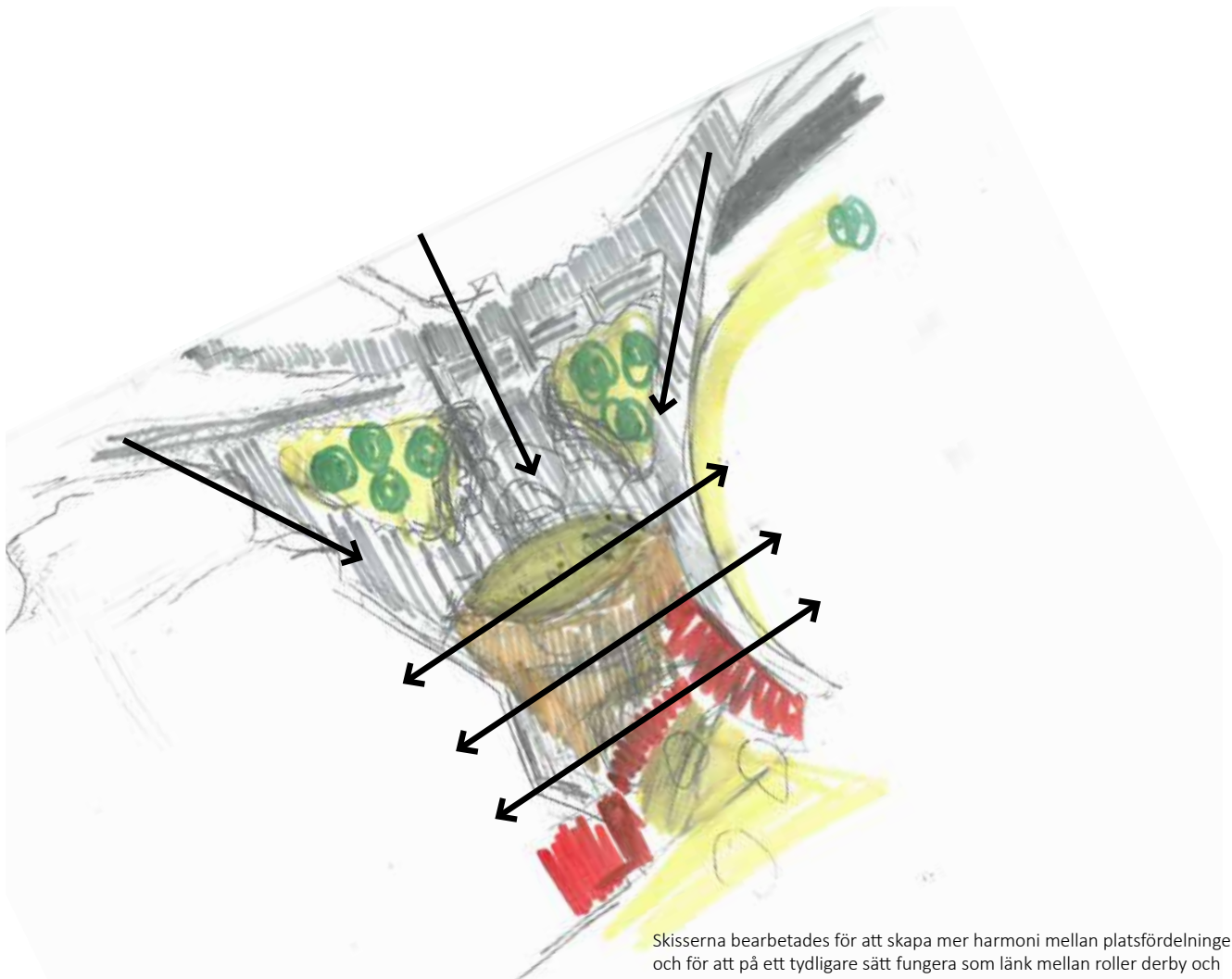
Skissen visar obalansen mellan torgytan och umgängesytan, där den första blev alltför centrerad till skejtrampen och den senare alltför avskrämad.

3.3.3 Utkast, workshop 1

Efter det första utkastet hade jag möte med Emma Dohrmann och Caroline Larsson på Gatukontoret. Jag berättade om mina slutsatser från litteraturstudien och presenterade de gestaltungsprinciper som jag applicerar i skisserna och vilka huvuddrag jag tyckte att platsen skulle ha. Vi pratade om platsens funktioner och rumsliget och om att undvika alltför många hårdgjorda ytor, utan istället tillvarata grönytor för mer vegetation och mjukare uttryck.

För att ge fler tjejer försprång och anledning att använda ytan finns funderingar på att göra plats för en roller derby-bana, en sport som har många kvinnliga utövare. Den befintliga skejtrampen har byggts på initiativ av utövare och på samma sätt ville vi undersöka möjlighet och intresse

för att uppmuntra till samma initiativ från derbyåkarna. På Stapelbäddsparken i Malmö finns sedan flera år en stor skejtpark och nyligen gjordes en del av ytan om till roller derby bana. Dessvärre har jag hört flera roller derby-åkare som menar att det ofta uppstår konflikter om utrymmet, eftersom båda sporterna gärna nyttjar en plan betongyta. Den eventuella roller derby banan i Sibbarp placerades därför på motsatt sida av sketjtrampen, för att undvika konflikter.

Skisserna bearbetades för att skapa mer harmoni mellan platsfördelningen och för att på ett tydligare sätt fungera som länk mellan roller derby och skejtramp.

3.3.4 Andra utkastet

För att skapa känslan av ett torg med fler typer av aktiviteter ritades en sådan yta in mellan skejtrampen och roller derbybanan. I det första utkastet blev det en disharmoni mellan rummen, där torget hamnade mer åt skejtrampen och rollerderby banan blev avskärmd bakom gräs och vegetation. Istället vred jag på torgytan så att den hamnade på bredden, vilket gjorde att ytorna sammanlänkades i olika nivåer.

3.5 GESTALTNINGSFÖRSLAGET

Det visionära gestaltningsförslaget, beskrivs mer ingående på nästa sida.

Förslag 1: Realistisk grund som gatukontoret kan att arbeta vidare med.

Förslag 2: Visionär vidareutveckling av den realistiska grunden

Förslag 2 med dess olika karaktärer och funktioner.

3.5.1 Förslaget huvudlinjer

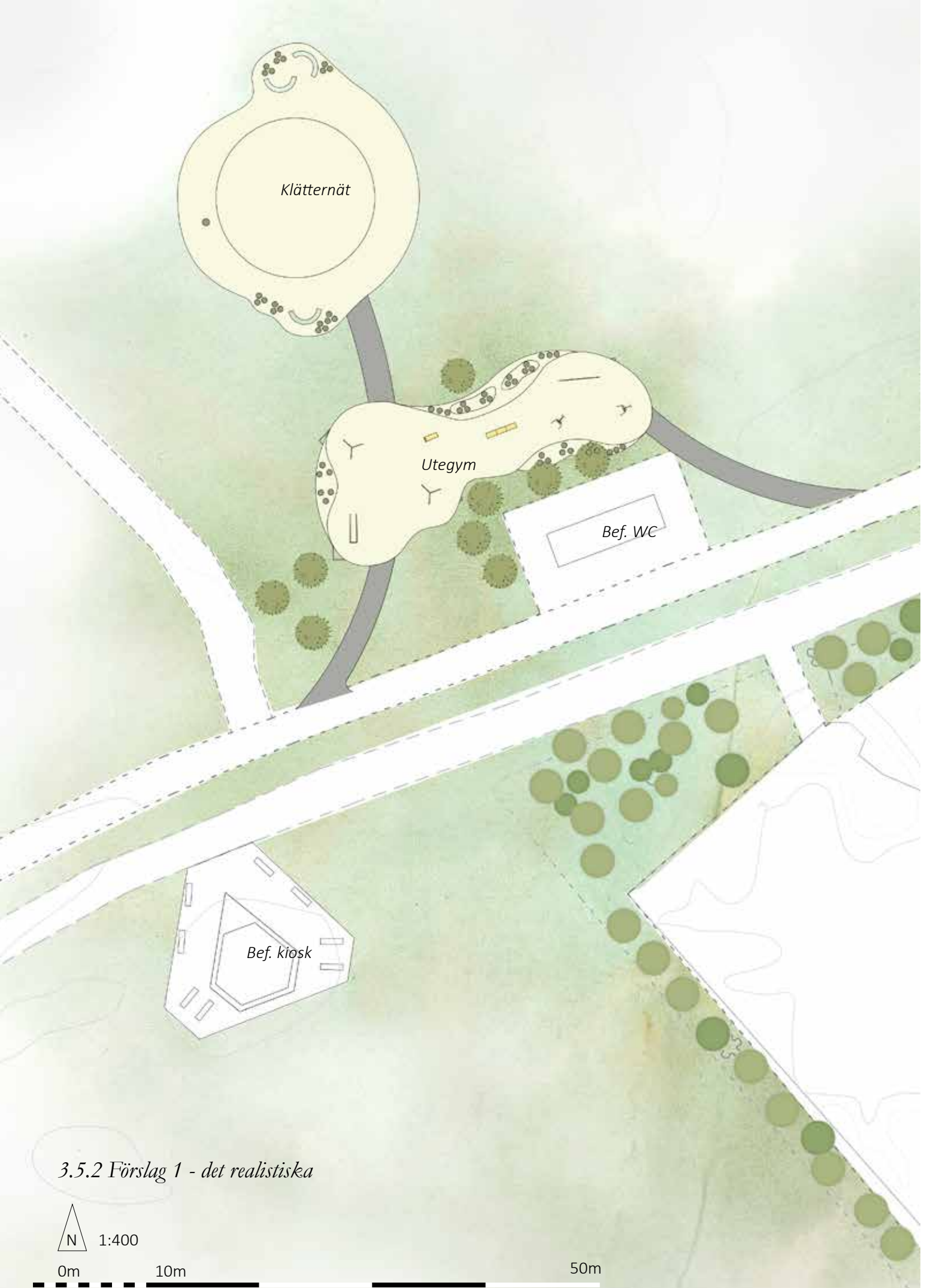
I förslaget har tydliga entréer skapats genom att smalna av gång- och cykelvägen och genom att byta till en annan typ av markbeläggning. För att ge fotgängare företräde är markbeläggningen genomgående på de ställen där fotgängare behöver korsa cykelbanan och övergångarna markeras ytterligare med pollare.

Det finns två typer av mötestorg, ett vid kiosken och ett inne bland aktiviteterna. De är lättillgängliga eftersom de ligger utmed vägen och strategiskt placerade för att kunna skapa överblick på aktiviteterna. Ett landmärke i mitten av det stora torget blir identitetsskapande.

Tvårs över gång- och cykelvägen löper tre stycken med träd

och markvegetation, som binder samman de båda sidorna och dessutom skapar en intim rumslighet som ger karaktär åt platsen.

På aktivitetssytan är funktionerna uppdelade på flera lager och tillgängliga från flera håll, så att besökare kan använda och närma sig aktiviteterna som de själva vill.

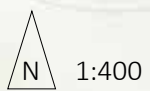
Klätternät

Utegym

Bef. WC

Bef. kiosk

3.5.2 Förslag 1 - det realistiska

0m 10m 50m

Bef. skateramp

Klätternät

Bänkar

Utegyms

Bef. WC

Cykelställ

Pollare

Lounge

Bef. kiosk

Bef. skateramp

Förslag 2 - det visionära

N 1:400

0m 10m 50m

Sanddyna

Sittmöbel

Skatebana

Skateramp

Roller derby

Pollare

Bänkar

Landmärke

Konsthörna

Interaktiv lek

Multiyta

Cykelställ

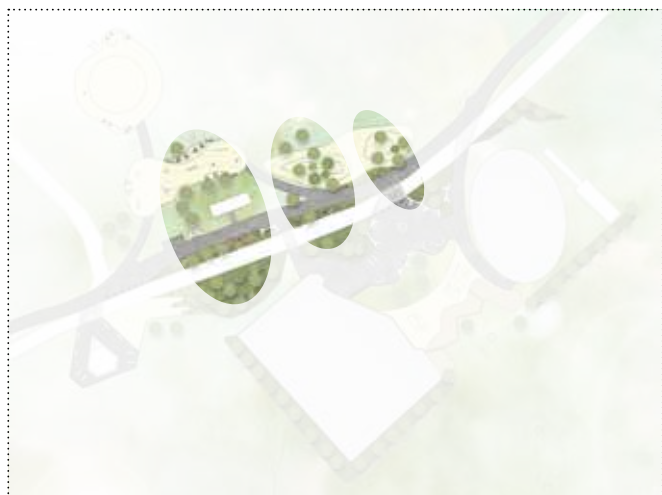
Gymnastik

Trädäck

Klätterställning

3.6 Karaktärsbeskrivningar

3.6.1 Lunden som välkomnar

De tre vegetationsområdena skapar karaktär.

1

2

3

4

Avbrott i tempo

Som ett genomgående inslag har platsen sammanlänkats med vegetationspartier, bestående av befintliga och nyplanterade träd. De befintliga träd- och buskpartierna gallras ur för att lyfta fram solitärer som kan bilda ett tätt krontak och skapa en inbjudande inramning till platsen och förtydliga dess identitet.

I den här strukturen smalnar gång- och cykelvägen knappt märkbart men tillräckligt för att låta besökarna förstå att platsen skiftar i karaktär och användning, något särskiljer från det öppna, kringliggande landskapet. Tempot lugnas ned och större hänsyn tas till de som vill uppehålla sig och använda platsen, snarare än de som passerar snabbt förbi på cykel eller till fots.

Pelarsal

Träden bildar en pelarsal som känns ljus och luftig. De uppdelade partierna släpper in ljus och ger en trygghetsskapande känsla av kontakt med omgivningen. Pelarsalen är inramande på ett välkomnande och hemvant sätt, utan att bli mörk och otrygg.

Lågt marktäcke

Markvegetationen ger ett mjukt täcke som möjliggör visuell kontakt med omgivningen men samtidigt skapar en mental gräns till förbipasserande och låter de som använder aktivitetsytan få vara ostörda men med betryggande närvaro av andra.

3.6.2 Perenner som mjukar upp

Avbrott i tempo

För att bryta upp den långa raksträckan i mindre segment har perennrabatter delat upp gång- och cykelvägen på två sidor. Den tidigare överdimensionerade vägen har smalnats av för att sedan brytas upp igen, något som får besökaren att sakta in och bli mer uppmärksam på omgivningen. Det skapar både trafiksäkerhet och social trygghet och möjliggör till fördjupad aktivitet eller interaktion.

Bänkar bland perenner

Bänkar är utplacerade längs perennrabatten, som ett inslag som smälter in i omgivningen och som är inbjudande platser att stanna till vid. Bänkar som har dubbla funktioner ser inte övergivna ut när de inte används, utan får då ett syfte som gräns mot rabatten.

Lummiga perenner

Lummiga perenner gör att platsen blir mjukare och vänligare i sitt uttryck och förhoppningsvis sitt användande. Separationen mellan cykel- och gångväg är till för att öka trafiksäkerheten men utan att bryta den visuella kontakten mellan de två.

3.6.3 Sanddyner med havskänsla

Öka strandkänslan

Kringde ytor som kräver fallskydd används strid sand istället för fallskyddsgummi. Sanden som tema plockas även upp i den befintliga trädkullen som gallras ur och planteras med salttåliga perenner. Det skapar en sammanhållen karaktär som förstärker det strandnära läget.

Sanddyner och mjuka linjer

Temat och inspirationen till sanddynerna kommer från naturliga sanddyner och så kallade links golfbanor, med de karakteristiska organiska formerna. Passande växtlighet används kring sanden och vegetationen tillåts flyta ut i kringliggande gräs, för att undvika skarpa gränser.

Aktiviteter

Det planerade gymmet och klätternätet placeras bakom toaletten, nära stranden. På så sätt skapas kontakt med både gång- och cykelbanan, kiosken och besökarna på stranden men utan att de som gymmar behöver känna sig allt för exponerade av förbipasserande.

3.6.4 Torg som mötesplats

Samlas på torget

För att tydligare skapa en mötesplats som bjuder in till aktivitet, såväl sociala som fysiska, så ramas området in av ett torgliknande område. Torget är i anslutning till gång- och cykelbanan för att vara lättillgängligt. Det finns flera typer av entréer, både öppna och stora men också mindre, avskilda där man kan smita in obemärkt

13

14

Stor och liten skala

På torget varierar den stora, öppna skalan med mindre, intima rum och sittplatser. Det gör att besökare kan komma in och använda platsen på det sätt som känns bekvämt för dem, antingen genom att korsa hela ytan eller förhålla sig till kanterna och elementen.

15

16

Landmärke

På mitten av torget finns någon form av landmärke som sätter prägel och identitet på platsen. Förslagsvis tas landmärket fram i dialog med brukare och kan vara någon form av interaktiv lek. Landmärket gör det lättare att orientera sig och överblicka platsen och det blir också en naturlig mötesplats och en mental bild hos besökarna.

3.6.5 Aktiviteter av olika sort

Aktivia umgängesformer

På aktivitetsytan finns både strukturerade lekar och aktiviteter men också stort utrymme för brukarna att själva hitta på leken eller interaktionen. Platsen mellan skejtrampen och roller derby-banan är en plats där besökarna ska känna sig fria och trygga nog att göra vad som faller dem in. Området har flera ingångar och har öppnats upp mot gräsmattan med ett stort trädäck. Det gör att olika grad av interaktion och exponering är möjlig och alla kan hitta en plats de trivs med.

17

18

19

20

Aktivitet

Det finns olika typer av sittplatser, en del låga och inbjudande för den som vill interagera eller synas. Andra bänkar är inramade av en högre rygg och står lite bortvända, för de som vill vara ifred men utan att känna sig otrygg. Ryggen ger skydd men är samtidigt så pass transparent att andra kan se en, för att viss överblick ska skapa trygghet. Vissa ytor är neutrala, så att brukarna själva kan bestämma hur de ska användas.

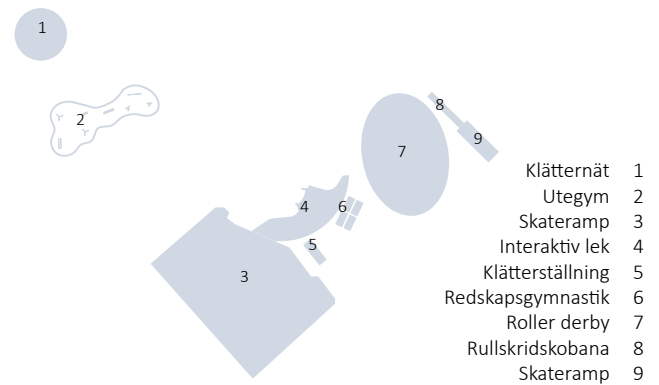
Fri lek

En del lekar kan stimulera interaktion och kontakt och uppmuntra till rörelse på mer jämlika villkor. De traditionella sporterna har ofta ett tydligt genus, som fotboll eller gymnastik, men i moderna lekredskap finns digitala anläggningar för rörelse och aktivitet som är nya och spännande för de flesta.

3.7 Funktionsbeskrivningar

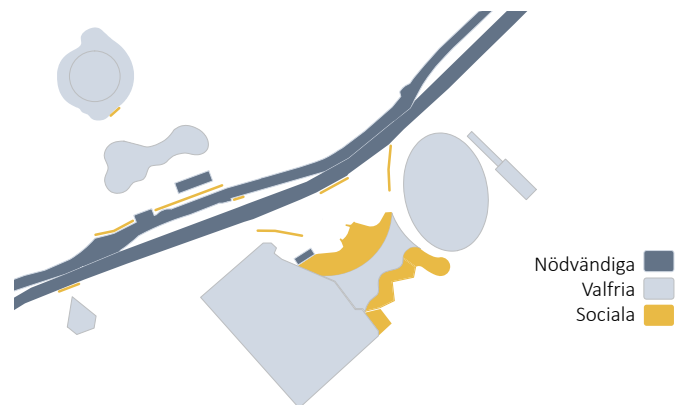
3.7.1 Aktivitetsutbud

På platsen finns en stor variation av olika aktiviteter för besökarna att engagera sig i. Aktiviteterna har olika grad av fysisk ansträngning eller social interaktion, för att kunna erbjuda olika möjligheter till engagemang för olika typer av besökare. Exempelvis finns skaterampen i både stor och liten modell. Den mindre är placerad nära roller derby-ytan för att ge rullskridskoåkarna företräde dit. I mitten ligger klätternät och gymnastikutrustning, aktiviteter med hög representation tjejer men som lockar till lek oavsett kön. Klätternätet är placerat nära föräldrarnas uppsikt från stranden. Utegygmet ligger lite avskilt bakom toaletten, det minskar risken att känna sig uttittad av förbipasserande samtidigt som närheten till vägen och andra faciliteter ökar trygghetskänslan.

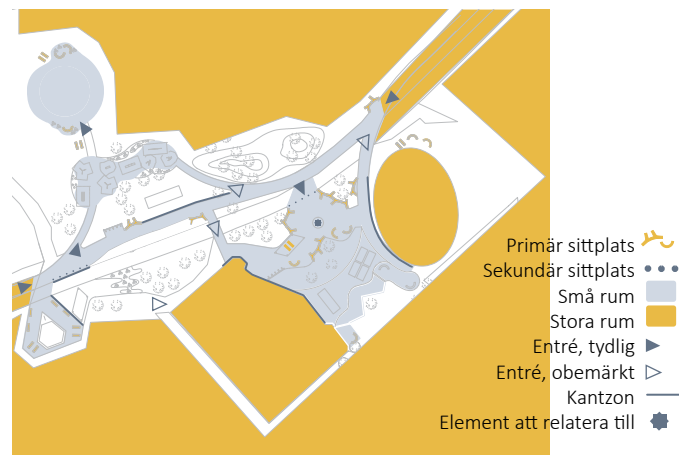
3.7.2 Fördjupat uppehåll

Jan Gehl skriver om möjligheter till fördjupad interaktion som uppstår kring de funktioner som är nödvändiga eller valfria. Platsens huvudsakliga funktion är gång- och cykelvägen som många använder för att passera förbi, där utmed ligger ett flertal valfria aktiviteter som en del har som målpunkt och i anslutning till dessa finns sociala ytor och möjlighet att stanna till. Även vid cykelställ och WC finns bänkar trivsamma perennmiljöer att stanna till vid. De valfria aktiviteterna ligger i kluster men med spridning över hela ytan, vilket gör att en stor del av ytan blir befolkad.

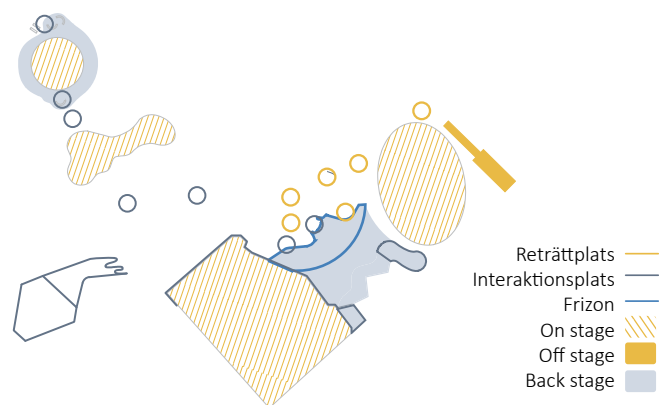
3.7.3 Uppehållande möjligheter

Här ligger fokus på att skapa en fysisk miljö som bidrar till att förbipasserande stannat till, sitter ned, står och väntar, saktar in, börjar interagera och ökar den sociala närvaron och tryggheten. Det kringliggande öppna, stora rummet som utgörs av befintlig gräsmatta har minskats kring platsen för att bli mer inbjudande och intimt. Variation i rummens storlek och separationen av gångvägen från cykelbanan skapar en dynamik som gör platsen intressant. Platsens entréer är tydliga och välkomnande och till aktiviteterna finns också mindre entréer för den som vill smita in obemärkt.

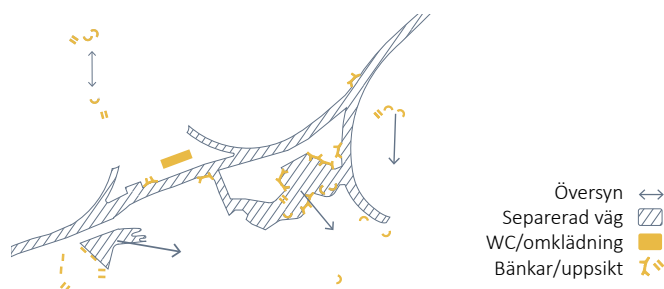
3.7.4 Interaktion & aktivitet

Tidigare utgjordes ytan av en stor on stage-yta som dessutom var väldigt exponerad. Istället har ytan delats upp i olika karaktärer med olika funktioner och nivåer av interaktion och aktivitet, för att passa olika personlighetstyper. Bänkar och sittplatser är både utåtriktade "interaktionsplatser" och undangömda "reträttplatser". Skaterampen har utökats med en interaktionsplats som gör steget in på banan mindre. Mellan skaterampen och roller derby-ytan finns ett back stage-område med helt andra aktiviteter som användarna själva styr och där de genom sin närvaro bidrar till ökad variation och tolerans, en så kallad "frizon". En del av aktiviteterna i frizonen är planerade i form av utrustning men det ska även finnas utrymme för brukarna själva att agera och bestämma aktiviteten.

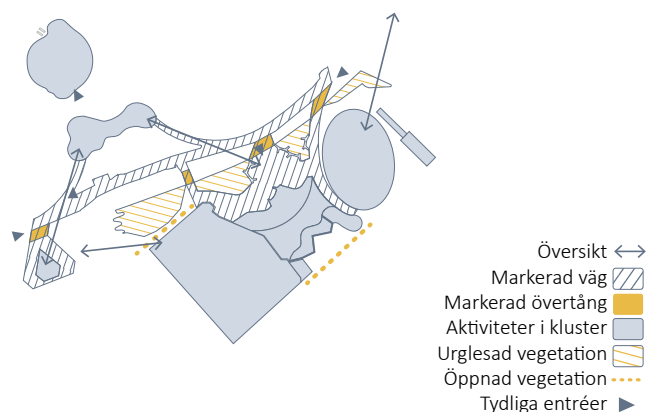
3.7.5 Social reproduction

Under arbetes gång har vikten av att uppvärdera erfarenheter och behov kopplade till social reproduction och omsorgsarbete lyfts. Därför har förslaget tagit fasta på att skapa en trygg och bekväm miljö med vardagliga funktioner och bekväma faciliteter. I WC-delen föreslås ett omklädningsrum byggas till. Bänkar är placerade i trivsamma miljöer med god översikt på leken, vilket skapar trygghet för både föräldrar och barn. Den separerade gångvägen och de markerade övergångarna gör området mer trafiksäkert.

3.7.6 Trygghet

Trygghetsfrämjande ändringar har gjorts genom att glesa ur täta buskage och öppna upp hål i det buskage som omgärdar skaterampen. Vidare har orienterbarheten ökat genom tydligt markerade vägar och entréer. Aktiviteter i kluster ökar närvaron av andra människor och därmed känslan av trygghet. Aktiviteterna ligger med tydliga och synliga kopplingar till varandra. Genomgripande har den visuella kontakten med omgivningen ökat, samtidigt som vegetation med låga marktäckare kan bidra till trygghet tack vare distans och en ombonad känsla.

3.8 Workshop

3.8.1 *Workshop med potentiella brukare*

För att få respons på mina idéer och bredda min bild av vad som behövdes på ytan ville jag bjuda in potentiella brukare ifrån olika grupper. Fokus låg på att bjuda in tjejer och kvinnor som kunde fylla i där jag själv saknar kunskap, om till exempel utövandet av vissa sporter, upplevelser av att vara på stranden i slöja, ha funktionsnedsättning eller inte syssla med sport. Deltagarna bestod av en tjej från skejtföreningen Bryggeriet, en tjej från roller derby-föreningen Crime City Rollers och två tonårstjejer från Bunekflo tillsammans med en kvinnlig ledare från fritidsgården där. För att introducera dem till vad workshopen skulle handla om och vilka tankebanor vi skulle behandla hade jag inför mötet skickat ut bilder av analyser, de två olika gestaltungsförslagen och några frågor att fundera över. Detta utskick återfinns som bilaga till uppsatsen.

Vi träffades på Gatukontoret för att ha en workshop och diskutera för- och nackdelar med mitt förslag. Jag hade förberett en kort introduktion till varför det är viktigt att prata om jämställdhet och på vilket sätt kvinnor ofta missgynnas i staden. Därefter inledde vi med en första workshop som gick ut på att de fick välja ut tre stycken favoritfotografier utifrån ett urval av foton som jag förberett. Med bakgrund av sådant som jag presenterat i fråga om trygghet, rumslighet, aktivitetsform skulle de sedan förklara varför de valt foton. Flera av svaren fokuserade på vikten av mysiga, trygga platser att umgås och att hänga på och aktiviteter och lek som passade även för vuxna men som inte nödvändigtvis måste vara en sport.

Den första övningen var till för att få dem att börja formulera tankar och relatera dem till en fysisk plats. I nästa övning skulle de själva beskriva och skapa platsen och ge sina erfarenheter av den. Jag bad dem rita och beskriva en plats de tyckte om och en plats de inte tyckte om. Deltagare 1 beskrev en solig vägg vid kafét på Torups slott som sin favoritplats därför att den är lugn, solig och med bra utsikt över folk och rörelse. Hennes sämsta plats var den långa slingan runt Bulltofta rekreationsområde eftersom hon gärna går där när det är ljusst men inte känner att den är

tillgänglig på kvällen eftersom det är mörkt, svårt att se och obefolkat. Deltagare 2 sa att hennes bästa plats var en promenadstig ifrån hennes hus ned mot en sjö. Den är lagom lång för att gå en kvällspromenad med hunden och hon tyckte den var mysig. Hennes sämsta plats beskrev hon som Møllevångstorget eftersom hon tyckte det var fult och utan saker att göra. Deltagare 3 föredrog strandpromenaden längs Västra Hamnen, en fin plats för promenad och att sitta och hänga. Däremot önskade hon mer platser för lä i solen. Den sämsta platsen var en mörk skog med dålig belysning. Deltagare 4 tyckte också att Västra Hamnen var fint med sol, ljudkullarna, närhet till olika aktiviteter och bra läge mellan olika ställen att skejta på. Hon tyckte det var dåligt att så många hus är i tråkiga färger, de skulle livas upp genom att målas. Dessutom ogillade hon mörka, ödsliga industriområden som man måste korsa för att komma hem. Deltagare 5 tyckte om Pildammsparken eftersom det är fint när det luktar av växter och skog. Hon tyckte om de stora bokträden och avenbokshäckarna som bildar väggar, där hon brukade sitta och ha picnic med sin familj.

Avslutningsvis presenterade jag gestaltungsplanen mer i detalj och därefter fick de sitta i par och diskutera och kommentera den.

Svaren från workshopen har summerats på följande sidor och underlaget inför mötet återfinns som bilaga.

3.8.2 Sammanställning från workshop

I en av övningarna fick deltagarna välja bland ett stort antal bilder och sedan förklara varför de tyckte om just den bilden. Bilderna visade olika miljöer på temat rekreation, strand, vegetation, aktivitet, umgänge, rumslighet och kreativitet. Från kommentarerna kategoriserade jag olika teman och grupperade de utvalda bilderna därefter. Av upphovsrättsliga skäl har deltagarnas utvalda bilderna bytts ut till foton som representerar det övergripande temat. Citaten är ord som deltagarna använde för att beskriva sitt bildval.

Mysiga platser för umgänge

“Bra strandhäng för unga tjejer.”

“Kul med fest utomhus, när många umgås på samma gång.”

“Fint med lite avskiljda, mysiga platser att umgås på.”

“Mysig plats att hänga på med sina kompisar.”

“Mer platser med sol och lä!”

“Mysig miljö med träden nära.”

Vegetation

“Fin, enkel natur som unga kan umgås vid.”

“Fina växter gör det mysigt på många platser.”

“Härligt att gå under träden när det precis har regnat och allt doftar skog.”

Multifunktionell aktivitet och lek för vuxna

“Roligt med platser som är även vuxna kan leka med. Som inte bara är utegym.”

“Roligt när saker kan ha flera funktioner och man också kan leka och skejta på dem.”

“Bra med aktiviteter som man kan hålla på med länge, utan tydlig början och slut.”

“Lekplatser för både barn och vuxna. Man kan gå dit med kompisar och småsyskon.”

“Bra att de kan användas på olika sätt, leka, sitta, klättra. Man kan göra allt möjligt.”

“Kul att gå, fota fina bilder, titta på andra. Rolig stig och bra med mycket folk.”

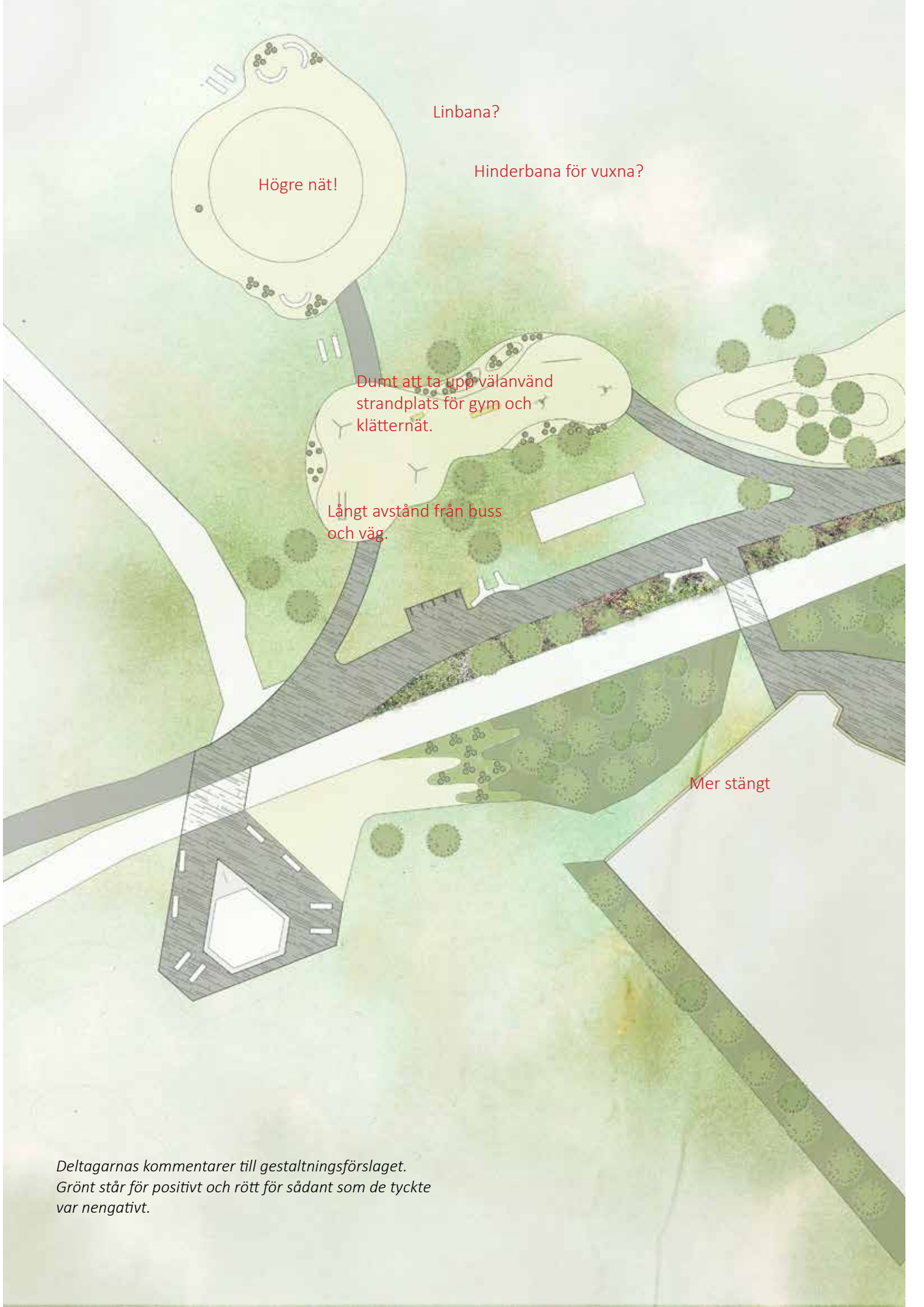
Natur och design

“Fint med hav och natur.”

“Fint med träd inbyggt i designen.”

“Taket gör ett snyggt mönster.”

Högre nät!

Linbana?

Hinderbana för vuxna?

Dumt att ta upp välanvänd strandplats för gym och klätternät.

Långt avstånd från buss och väg.

Mer stängt

*Deltagarnas kommentarer till gestaltningsförslaget.
Grönt står för positivt och rött för sådant som de tyckte
var negativt.*

A landscape design plan for an outdoor area. It features a large, light-colored oval central space. To the left, there's a dark grey path or ramp with several white, Y-shaped markers. Below the path is a green area with small trees and a white structure. To the right of the oval is a long, narrow white rectangular structure. Further right is a dark grey path with a row of small trees. The bottom part of the plan shows a light-colored area with a white structure and a path. The background is a light green wash. Annotations in green and red text are scattered throughout the plan.

Bänkar med växter blir fina platser att fota vid.

Bra med landmärke

Svårt att ta sig med hjul mellan platserna

Bra lek!

Dumt med sand nära skate.

Dansaltan

Farligt att barn leker så nära skaterampen

Skärmar och skydd runt dansen?

Väg härifrån.

Mer kullar och höjdskillnare!

Pingisbord?

Hängmatta?

Agility?

Fint även på vintern?

Diskussion

4. DISKUSSION

Utgångsläget till den här uppsatsen har varit att undersöka de rumsliga och arkitektoniska medlen som kan användas för att skapa jämställda miljöer. Genom mitt intresse för jämställdhetsfrågor har jag under åren tagit del av rapporter och strategidokument som syftar till att skapa jämställda processer och förvaltning av platser. Modellen för den jämställda processen har blivit alltmer etablerad men jag har ofta undrat om det inte går att göra fler kopplingar till hur den byggda miljön faktiskt ser ut. Jämställda processer och efterföljande drift är absolut relevant men det är trots allt i det byggda rummet som aktiviteterna ska ske, så nog måste väl också gestaltningen av platsen ha betydelse?

I arbetet med uppsatsen har jag fått möjlighet att fördjupa mig i teorier om upplevelsen av rum och hur människor förhåller sig olika till den byggda miljön. Syftet var att undersöka hur patriarkala strukturer påverkar kvinnors tillgång till det offentliga rummet. En hållpunkt har varit Forsbergs (2003) konstaterade att män och kvinnor har olika erfarenheter och därför förhåller sig olika till den byggda miljön och att rummet hela tiden är medaktör till att ojämställdhet upprätthålls. Larsson och Jalakas (2008) har lyft betydelsen av att ge mäns och kvinnors erfarenhetsvärldar lika stort utrymme och möjliggöra för båda könen att röra sig över de olika områden som män och kvinnor traditionellt sett besuttit. Genom läsning av Butler (1990) och Young (2000) breddades förståelsen för rummet som skapare av genus och performativitet och därmed dess förändringskraft. Om män och kvinnor agerar olika i det offentliga rummet kan man som planerare och arkitekt formge ett rum där en ny typ av agerande är möjligt, där trygga rum gör att människor vågar tänja på könsrollerna och där det förväntade beteendet inte får lika stort utrymme. Forsberg (2003) och Koskela (1997) beskriver de paradoxala rummen som fria från omvärldens begränsande åsikter. Det är genom att låta tjejer appropriera och sätta agendan för hur platser ska användas som deras utrymme växer, både fysiskt och mentalt. Hermansen (2013) lyfter fram vikten av att uppgradera tjejernas val av

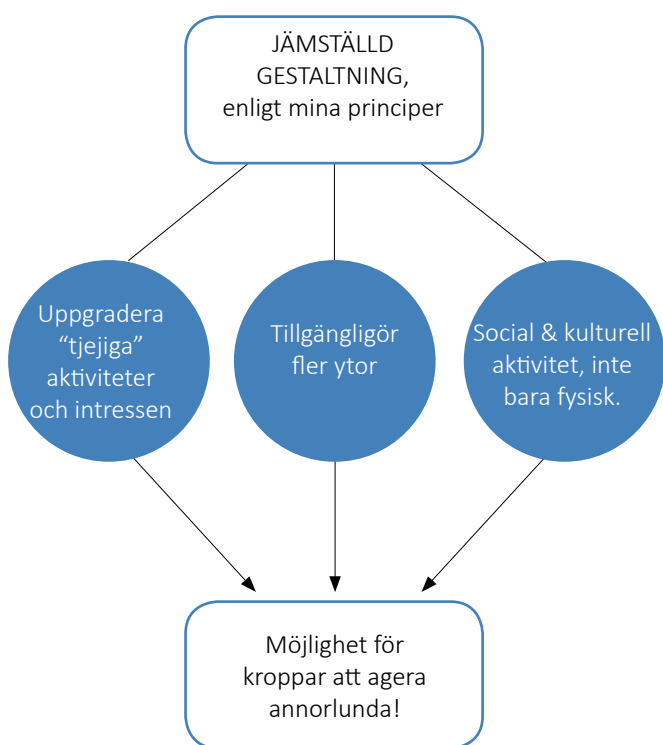
aktivitet och deras önskan om platser för socialt umgänge. Hirdmans (1990) teorier om genussystemet har varit behjälpliga och vägledande i läsningen och tolkningen av litteraturen. Med förståelse för hur könsmaktsordningen hela tiden upprätthålls genom premierande av de manliga erfarenheterna och genom särskiljandet av kön är det lättare att vända på perspektiven och börja uppgradera kvinnors erfarenheter och sträva efter att jämna ut skillnaderna mellan könen.

Som metod fungerade inläsningen bra och gav en pålitlig teoretisk bakgrund att basera mina tolkningar på. Platsbesöken och analyserna bidrog ytterligare till att öka förståelsen för platsen. Workshopen med potentiella brukare var mycket givande. Dels gav det detaljinformation om saker som jag själv inte uppmärksammat, som till exempel att det är dåligt att ha sand nära skejt- och roller derby banan, eftersom det lätt fastnar i hjulen och gör att man ramlar. Dels gav det också förståelse för hur viktigt det är att lyssna på brukarna och bredda sin egen erfarenhetsbild.

Inför workshopen kontaktade jag flera personer men upplevde att det var svårare än väntat att få respons, kanske beroende på att det rör sig om ett hypotetiskt projekt som folk inte vill engagera sig i. De frågor som jag skickade ut till deltagarna var medvetet inriktade mot trygghet, representation och aktivitet för att väcka tankar inom det fältet. Jag upplevde det som en svår avvägning att inte lägga orden i mun på deltagarna samtidigt som viss styrning gör det lättare för dem att formulera svar som är relevanta för undersökningen. Det är svårt att veta om de hade svarat samma sak om jag ställt andra frågor eller inte gett dem någon bakgrundinformation alls. Samma sak gällde urvalet av bilder som deltagarna fick välja bland. Som upplägget var nu så hade ju jag gjort ett medvetet urval av bilder som kunde representera olika former av strandmiljöer, uteaktiviteter, rekreation och intima miljöer. Hade deltagarna helt förutsättningslöst fått svara på frågan om vad de gillar att göra utomhus kanske svaren skulle

legat långt ifrån den kontext som uppsatsarbetet berör.

Arbetet för jämställdhet sker förstås på flera nivåer eftersom problemet är strukturellt och utbrett. Den byggda miljön är en av många nivåer som bör förbättras, parallellt med andra jämställdhetsfrågor som exempelvis löneskillnader, föräldraförsäkring och våld i nära relationer. I det offentliga rummet pågår det som är en förlängning av de strukturella och de privata könsskillnaderna. Förändringen bör komma från båda håll och den här uppsatsen har utforskat hur den förändringen kan se ut i fråga om aktivitetsytor, i det här fallet på Sibbarp i Malmö. Mot bakgrund av teorin har jag haft utgångspunkten att planeringen och gestaltning till stor del traditionellt sett haft ett förhållningssätt som premierar män och pojkars intressen och behov. Kvinnor

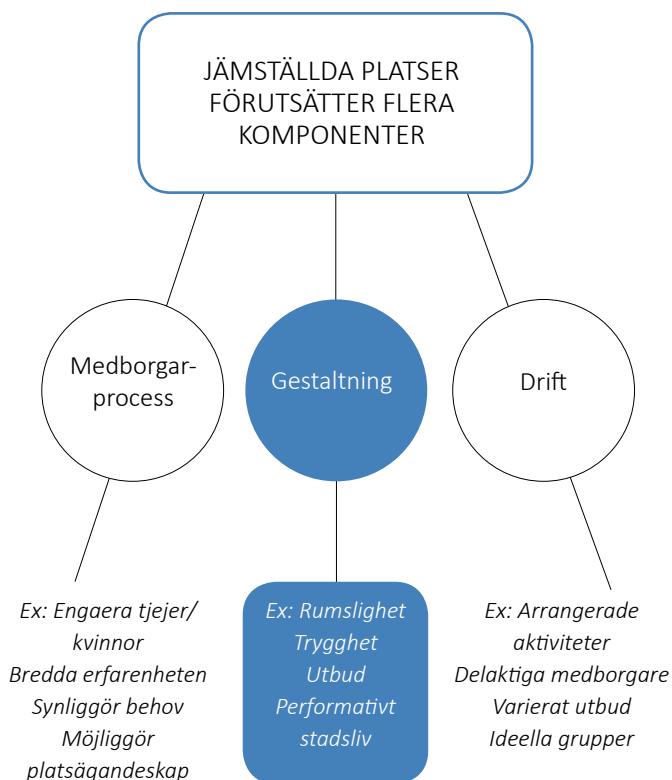

Figur 19. För att möjliggöra för människor att kunna agera utanför dagens förväntade könsnormer krävs flera typer av åtgärder i den fysiska miljön.

och tjejer fostrar in i andra könsroller vars behov och intressen i mindre utsträckning har uppmärksammats i den offentliga miljön.

Ytterligare en del av uppsatsens syfte var att studera hur den rumsliga gestaltningen kan bidra till ökad jämställdhet. Till stor del handlar det om att skapa variation och trygghet, både i fråga om fysiska rum och aktiviteter men också i fråga om representation och mental känsla. För den specifika platsen på Sibbarp har arbetet resulterat i ett förslag som ger större plats åt tjejers fritidsintressen, vilka är bland annat friidrott, gymnastik och kulturutövande (Ungdomsstyrelsen, 2013). För att bredda den mansdominerade skejtytan kompletteras platsen med två huvudformer av aktiviteter, dels de tjejdominerade och dels de sociala funktionerna. På så sätt erbjuder platsen flera nivåer av umgänge, aktivitet och interaktion. I förslaget finns sport som domineras av tjejer och sport som domineras av killar, det finns också mer könsneutrala aktiviteter så som klätterställning. Dessutom uppgraderas de sociala platserna, för att göra området intressant även för den som inte vill vara fysiskt aktiv. Så från att ha varit en plats för endast en form av aktivitet bygger förslaget på att möjliggöra fler fysiska och sociala aktiviteter.

I syftet ställdes också frågan om hur den byggda miljön kan bidra till förändring. En kortfattad förklaring är att den byggda miljön helt enkelt är till för att agera och verka på och genom att skapa en fysisk plats som möjliggör fler former av agerande kan också strukturer förändras. Som visat enligt Larssons och Jalakas (2008) modell måste jämställdhetsarbetet ta fasta på dagens strukturer men sträva mot framtidens upplösning av könsrollerna. Det gör att det kan vara nödvändigt att identifiera och kategorisera aktiviteter och intressen utifrån kön, trots att det är just könsuppdelningen som ska uppläckras. Anledningen till att kön måste identifieras och uppmärksammas är att tjejer och kvinnor annars riskerar att negligeras till förmån för den "könsneutrala" planeringen, då den ofta utgår ifrån

Figur 20. Den jämställda staden bygger på flera principer, både förberedande dialoger, gestaltning och efterföljande drift av platsen.

att ge kvinnor tillträde till ett manligt perspektiv snarare än att uppgradera det kvinnliga. I det långa loppet är förstås målet att både tjejer och killar ska använda sig av alla aktiviteter, utan att dess genus spelar någon roll men för att nå dit måste man möjliggöra för tjejer att ta mer plats på aktivitetsytan och ge dem ett försprång som annars domineras av killarna. Genom den rumsliga utformningen kan man skapa trygga och välkommande miljöer, där även de som inte vill visa upp sig eller utöva fysisk aktivitet kan vara bekväma med att ta plats. Det handlar om att skapa insteg, att bredda gränssytor och övergångarna. Från att skejtrampen endast varit en tvär mur i betong kan den luckras upp med kringliggande sittplatser och trappsteg in

på ytan vilket gör det lättare att närma sig den, både fysiskt och mentalt (Fig 19).

Som tidigare påpekat är det viktigt att understryka att gestaltning inte ensamt kan förbättra jämställdhet eller förändra strukturella könsroller. I fråga om planering och offentliga miljöer är det viktigt att se till tre delar i processen, den inkluderande medborgardialogen, själva gestaltningen och slutligen, den efterföljande förvaltningen och aktiveringen av platsen (Fig 20). Exempel på medborgarprocess och efterföljande förvaltning har nämnts i fråga om Rosens Röda Matta (Björnsson, 2014 och Krook, 2014) och det visar på betydelsen av att engagera tjejer i förändringsarbetet för att få en socialt hållbar effekt över en lång tid. Platsen kan inte byggas fränskilt dess användare för då blir den anonym och identitetslös. I en dialogprocess med potentiella brukare kan man ge tjejer företräde att sätta agendan för platsen. Detta är något som bör vidareutvecklas efter att platsen är byggd, då aktiveringen och förvaltningen av den kan göras genom aktiva fritidsföreningar i området eller genom ideella krafter. Arbetet med dialogprocess och förvaltning bygger till stor del på valfritt engagemang och eldsjälur i närområdet och därför blir platsen känslig för mänskliga förändringar. Om en eldsjäl tappar lusten eller en förening avslutar sin aktivitet på platsen blir den plötsligt tom och ödslig. Därför krävs en gestaltning och en fysisk grund som gör platsen mer robust och tålig, oavsett generationer eller sociala förändringar. Den fysiska grunden ska vara en ram som fungerar med eller utan aktivering men den ska samtidigt vara transparent och flexibel för att uppmuntra brukarnas egna initiativ.

Det är känsligt att diktera specifika gestaltningsprinciper eftersom det kan tolkas som allmängiltig sanning och ordet "principer" signalerar att det inte finns någon flexibilitet eller något tolkningsutrymme i fråga om hur de ska användas. Det är därför viktigt att poängtera att de gestaltningsprinciper som använts i arbetet är

platsspecifika för området på Sibbarp och har tolkats i relation till dess funktioner, brister och potential. Samtidigt är förståelsen för rum och dess inverkan på olika människor väl användbar i tolkningen av andra platser. De gestaltungsprinciper som listats i arbetet är i mångt och mycket användbara på andra platser men de kräver en grundlig analys och platsspecifik anpassning, likt den som gjorts på Sibbarp. Som tidigare poängterat är processen och det efterföljande arbetet minst lika viktigt och många av gestaltungsprinciperna kan appliceras på det arbetet, där brukarna får komma med egna förslag på aktiviteter och evenemang som skulle intressera dem.

Många av principerna som jag applicerat på Sibbarp är framtagna i en stadsmässig miljö, med byggnader och vägar att relatera till. De har varit användbara även på Sibbarp men platsen har lite andra förutsättningar till följd av att vara ett avskilt rekreationsområde, känsligt för väder, dygnsrytm och årstider. En förutsättning till trygghet är närvaron av andra människor och därför är det viktigt att skapa kluster av aktiviteter som ger besökare anledning att stanna upp och söka sig till platsen.

Att gestalta en plats baserat på teorier om mänskliga upplevelser och strukturella problem är komplext. En del skulle kanske hävda att det inte går att teoritisera en plats på det sättet och att den offentliga miljön är frikopplad sociala strömningar. Tvärtom menar jag att det sociala, strukturella samhället är direkt sammankopplat med den fysiska miljön och att växlingen mellan dem är under ständig utveckling. Att läsa teori är nödvändigt för att förstå rummets effekter på den sociala människan. Att sedan tolka det i form av gestaltungsprinciper är komplext eftersom det bygger på den personliga analysen och bakgrunden. Men precis på samma sätt sker all stadsbyggnad, utifrån tolkningar, erfarenheter och åsikter ifrån den som ritar platsen. Ingen är fri från sin bakgrund och man tar den

med sig in i arbetsprocessen. Det är dock viktigt att vara medveten om sin egen position och makt eftersom den som planerar råder över en miljö som påverkar många människor. I det här arbetet har jag strävat efter att bredda min förståelsevärld för att på så sätt kunna göra tolkningar och slutsatser av analyser som jag kanske annars inte gjort.

Slutsats

Mot frågeställningen ”Hur kan gestaltningen se ut för att främja jämställt användande på Sibbarp?” har uppsatsen strävat efter att förstå hur den byggda miljön påverkar människor olika beroende på deras kön. En grundläggande förståelse för utgångsläget har varit att män och kvinnor fostras in i olika könsroller och genus, som bland annat får effekten att vårt beteende, våra preferenser, våra ansvarsområden och våra val av aktiviteter skiljer sig åt. Dessa skillnader värderas olika och enligt genussystemet så premieras maskulina egenskaper och områden högre än feminina. Det här sker även i planeringen av staden och får effekten att kvinnors erfarenheter och behov negligeras. Även på Sibbarp finns samma tendenser, där en skejtramp som främst brukas av killar dominerar ytan. Ett led i att göra platsen mer jämställd är att bredda dess användningsområden och att skapa en rumslig miljö som fler känner sig välkomna till och trivs i. På Sibbarp handlade det om att göra ett gestaltungsförslag med plats för fler aktiviteter, som i dagsläget domineras av tjejer, det handlade om att skapa variation i den rumsliga skalan för att besökare ska slippa känna sig uttittade eller exponerade och det handlade om att möjliggöra för mer än bara fysiska aktiviteter, som exempelvis sociala och kulturella. Bakgrunden till dessa förslag är förståelsen för att tjejer inte fostrats in i en könsroll där de är bekväma med att vara fysiskt aktiva på allmänna platser och att tjejer många gånger hellre ängar sig åt socialt umgänge.

Det är viktigt att understryka om att det här inte handlar om att tjejer endast skulle vara intresserade av sociala aktiviteter, till följd att de är fostran och sociala koder. Givetvis finns det tjejer, likväl som killar, som vill vara fysiskt aktiva, på samma sätt som det finns tjejer och killar som inte vill det. Att jag trots det lyfter fram tjejer som de som efterfrågar sociala aktiviteter beror på att dagens könsroller format olika grupper och som visat i teoridelen är killar främst aktiva medan tjejer föredrar sociala möten. Framtidsförhoppningen är förstås att alla oavsett kön ska kunna ägna sig åt båda delar, utan att känna påtryckningar av normer. Men för att komma dit måste man börja med att tillmötesgå önskemål och erfarenheter baserade på dagens strukturer. De föreslagna aktiviteterna är ett sätt att uppmuntra tjejers preferenser och uppvärdera deras val av aktiviteter, istället för att stigmatisera det som anses vara feminint. Även om det i dagsläget känns motstridigt att kategorisera aktiviteter till olika genus är det ett led i att ge fler grupper tillträde till platsen. Förhoppningen är att det sätter igång en förändringseffekt som flyttar fram diskussionen till en plats där varken kön eller genus spelar någon roll och där inget eller ingen värderas lägre än det andra. På så sätt kan genussystemet brytas och ett mer jämställt samhälle blir möjligt.

Fortsatt forskning

Den här arbetsprocessen har fokuserat på gestaltningen, snarare än dialogprocessen och den efterföljande driften.

Det gör att resultatet och gestaltningsförslaget till stor del upptagit tiden och detaljerna. För fortsatt arbete krävs att gestaltningsförslaget omarbetas utifrån de kommentarer som kom in under workshoppen med brukarna och därefter att platsen förankras och aktiveras av intresserade brukargrupper. I en verklig process hade även de efterföljande stegen varit med men i den här uppsatsen låg huvudfokus på att studera gestaltning och rumslighet och det krävdes tid och fördjupning i den delen för att överhuvudtaget ha ett underlag att diskutera med brukarna i workshoppen (Fig. 21).

Som nämndes inledningsvis strävar den här uppsatsen till att vara ett komplement till de dialoger och medborgarprocesser som sker i fråga om jämställdhetsarbete och stadsbyggnad. Utan att förringa betydelsen av medborgarmedverkan vill jag föra fram en diskussion om förändringskraften och potentialen som finns i det gestaltade rummet. Att kombinera dialog och drift med gestaltning tror jag är en framgångsfaktor för det fortsatta jämställdhetsarbetet och den här uppsatsen presenterar en modell för hur ett sådant arbete kan se ut och studeras ytterligare.

Jämställdhetsarbete bör som sagt pågå parallellt inom flera områden. Även i fråga om stadsplanering finns det olika problem att belysa. Den här uppsatsen har behandlat jämställdhet och planering i relation till en aktivitetsyta med fysisk och social aktivitet men det finns fler områden där stadens rumsliga utformning kan bidra till jämställdhet.

Figur 21. Tidslinjen visar vilka steg som tagits i processen med Sibbarp, inom tidsramen för kursen, och vilka steg som bör tas för framtida vidareutveckling av förslaget.

Därför vore det intressant med vidare forskning om hur gestaltningen påverkar exempelvis resandemönster, boendeformer och ofredande på offentliga platser. I stadsplanering förekommer förstås även andra typer av projekt men oavsett skala eller ämne är jämställdhetsfrågor något som alla planerare och arkitekter ska ha med sig, vare sig projektet handlar om aktivitet, boendemiljö, infrastruktur eller servicefunktioner. Dock är det inte i alla projekt där man aktivt kan, hinner eller har ekonomisk bäring för att jobba fördjupat med medborgardialoger, även om det vore önskvärt. Trots avsaknaden av dialog är det viktigt att hitta sätt att implementera jämställdhetsfrågorna i alla former av projekt, annars riskerar jämställdhetsaspekten att bli något som bara appliceras i specifika, småskaliga projekt. Att begrunda sådana infallsvinklar som exempelvis upplevelsen av trygghet, möjligheten att fördela gratisarbete jämt, orienterbarhet, vegetationens genomsiktighet, tillgång till kollektivtrafik, uppgraderingen av social omsorg och reproduktion, belysning som inte bländar, interaktionsplatser och känslan av möjliga flyktvägar handlar om den rumsliga gestaltningen och fördelningen av resurser och bör beaktas i alla projekt. Med ökad kunskap om vilka områden som är särskilt viktiga i gestaltningen kan fler lära sig att aktivt rita städer som främjar jämställdhet. På samma sätt som många städer har parkeringsnormer, barnperspektivmetoder och cykelstrategier bör det finnas tydliga och lättapplicerade riktlinjer för hur jämställdhet ska realiseras i arbetet. Den här uppsatsen lägger en första grund till en sådan strategi och framtida forskning kan bidra till att konkretisera den ytterligare.

Referenslista

5. REFERENSLISTA

Alingsås: Plan & bygg. *Alingsås ljusguide: råd och riktlinjer för ljussättning i Alingsås tätorter : antagen 2004-12-13*. (2004). Tillgänglig: http://www.lightsinalingsas.se/sites/default/files/content/attachments/alingsas_ljusguide.pdf [2016-03-09]

Alingsås stad, (2010). *Tryggt och jämställt ljus*. https://www.alingsas.se/sites/default/files/tryggt_ljus_principer.pdf [2016-03-04]

Andersson, B. (2005). *RISK – om kvinnors erfarenhet och fysisk planering*. (Rapport från Centrum för arkitekters bransch- och medlemstidning, (2), ss.48-49. Tillgänglig: <http://web.retriever-info.com/services/archive/displayDocument?documentId=05753920140226eccdad8825d4d1d01eef0fc74e1b23245&serviceId=2> [2016-02-18]

Björnsson.Moa (2014). *Rosens röda matta. Stadsplanering på tjejers villkor*. I Listerborn, Carina (red.) (2014) *Strategier för att belä en delad stad. Samordnad stadsutveckling i Malmö*. Malmö: Institutionen för urbana studier, Malmö högskola. ss. 73-80. Tillgänglig: https://www.mah.se/upload/FAKULTETER/KS/Urbana%20studier/Urban%20forskning/MAP16_strak_12maj_FINAL.pdf [2016-03-09]

Blomdahl, U., Elofsson, S. & Åkesson, M. (2012). *Spontanidrott för vilka? En studie av kön och nyttjande av planlagda utombusytor för spontanidrott under sommarhalvåret*. (Forskningsrapport, juni 2012). Stockholm: Stockholms stad, Idrottsförvaltningen & Stockholms universitet. Tillgänglig: <http://www.helsingborg.se/wp-content/uploads/2015/09/Spontanidrott-f%C3%B6r-vilka.pdf> [2016-01-26].

Butler, Judith (1990). Utdrag ur '*Subversive Bodily Acts*', från *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. I Rendell, Jane, Penner, Barbara & Borden, Iain (red.) (2000). *Gender, space, architecture: an interdisciplinary introduction*. London: Routledge ss.96-98

Engstöm, Lars-Magnus (2011), Vem känner smak för motion? Svensk idrottsforskning, nr 2. Tillgänglig: <http://centrumforidrottsforskning.se/wp-content/uploads/2014/04/Smak-for-motion.pdf> [2016-01-28]

Forsberg, G. (2003) *Genusforskning inom kulturgeografien – en rumslig utmaning*. Högskoleverket, Stockholm. Citerar Gillian Rose (1993), *Feminism and Geography*. Polity Press, Cambridge.

Kalmar kommun, Kultur- och Fritidsförvaltningen (2014) *Genus smart, säklart!*. Kalmarsundtryck. Tillgänglig: https://kalmar.se/Kalmar%20kommun/Demokrati/Vad_vill_vi_i_Kalmar/SocialHallbarhet/Jamstalldhet/Jamstallda_fritidsgardar_del1.pdf [2016-03-28]

Gemzöe, Lena (2002) *Feminism*. Bilda förlag. Fälth & Hässler, Smedjebacken.

Gunnarsson, Allan, Jansson, Märit, Fors, Hanna & Kristensson, Eva (red.) (2012). *Vegetationsstyrning för ökad trygghet*. Alnarp, Sverige: Område Landskapsutveckling, Sveriges lantbruksuniversitet. Tillgänglig: http://pub.epsilon.slu.se/9014/7/gunnarsson_et_al_120903.pdf [2016-03-27]

Göteborgs stad (2014). *Parker och Naturområden, Riktlinjer för jämställdhet*. Antagen: 2014-12-04. Tillgänglig: https://goteborg.se/wps/wcm/connect/7857827d-cb5c-4a37-a598-461e8fc9db6c/Parker+och+naturomr%C3%A5den_Riktlinjer+f%C3%B6r+j%C3%A4mst%C3%A4lldhetsarbete.pdf?MOD=AJPERES [2016-03-25]

Hansson, Fredrik (2015) *Ett piggt Malmö med aktiva mötesplatser*. I Stadsliv. Nyheter och information från Malmö stads gatukontor. (2) ss. 18-19 Tillgänglig: http://malmo.se/download/18.12bec02c14db49ab84d1b83a/1434002277877/STADSLIV_215_webb_sida.pdf [2016-04-10]

Hermansen, M. Bianca (2013). *Er der også plads til piger i det aktive byrum?* I Arkitektur N, (7), ss. 46-55. Tillgänglig: <http://www.cititek.dk/wp-content/uploads/2015/03/ArkN-7-13-p.46-55-Hermansen-2.pdf> [2016-02-19]

Hirdman, Yvonne (1990). *Demokrati och makt i Sverige - Maktutredningen*. Slutrapport. SOU 1990:44. Graphic Systems AB, Göteborg.

Jämställ.Nu (2014). *Ordlista*. Tillgänglig: http://www.jamstall.nu/fakta/ordlista/kommunstrategiska_studier. Linköping: UniTryck & Linköpings universitet. Tillgänglig: <https://www.isak.liu.se/cks/forskning/>

publikationer/copyoffilarkiv-bocker/1.433214/RISK.pdf [2016-

Koskela, Hille (1997) *Bold walks and breakings: women's spatial confidence versus fear of violence*. I *Gender, Place and Culture*, 4(3), ss. 301-320

Krook, A.(2014). *Rätten att svettas – om aktivitetens demokratiska värde*. Arkitekten – Sveriges

Larsson, Anita & Jalakas, Anne (2008). *Jämställdhet nästa!: samhällsplanering ur ett genusperspektiv*. Stockholm: SNS förlag

Lieberg, Mats (1998) *Ungas rum och rörelse i stadens periferi*. Citerar Goffman, Erving (1988): Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik. I *Nordisk arkitekturforskning* 1998, (3), ss. 21-35. Tillgänglig: <http://arkitekturforskning.net/na/article/view/559/507> [2016-03-10]

Listerborn, Carina (2002). *Trygg stad: diskurser om kvinnors rädsla i forskning, policyutveckling och lokal praktik*. Citerar Susan Brownmiller (1977), *Väldtäkt*. PAN/Norstedt, Stockholm. Diss. Göteborg : Chalmers tekniska högsk., 2002. Tillgänglig: <http://www.fot.se/documents/349.pdf> [2016-03-09]

Lunds kommun, AF Bostäder, SLU, (2010) *Tröj – Trygghetsfrämjande röjningar av planteringar i parker och bostadsområden*.

Lynch, Kevin (1960) *The City aImage and its Element*. I *The Image of the City*. Cambridge Mass. : M.I.T. Press & Harvard Univ. Press

Malmö stad, (2015). *Program för aktiva mötesplatser* Tillgänglig: <http://malmo.se/download/18.31c3054014af302e87411c7b/1421671096987/Program+f%C3%B6r+aktiva+m%C3%B6tesplatser.pdf> [2016-01-07]

Massey.D, (1994) *Space, place, gender*. Oxford: Polity Press Tillgänglig: https://selforganizedseminar.files.wordpress.com/2011/07/massey_space_place_gender.pdf [2016-03-07]

Ordlista (2016) Tillgänglig: <http://www.hbtqkojan.se/ordlista> [2016-05-03]

Patel, Runa & Davidsson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder - Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. (3) Lund: Studentlitteratur

Regeringen (2015). *Mål för jämställdhet*. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/jamstallldhet/mal-for-jamstallldhet/> [2016-01-25]

Rendell, J. (2000). *Introduction: "Gender, Space"*. I Rendell, Jane, Penner, Barbara & Borden, Iain (red.) (2000). *Gender, space, architecture: an interdisciplinary introduction*. London: Routledge

Riksidrottsförbundet (2014). *Idrotten i siffror*. RF Verksamhetsberättelse Tillgänglig: http://www.rf.se/ImageVaultFiles/id_48735/cf_394/2013_-_Idrotten_i_siffror_-_RF.PDF [2016-03-28]

Sibbarp Skatepark (2016) Tillgänglig: <http://skatemalmo.se/parks/sibbarp-skatepark/> [2016-05-02]

Statistiska Centralbyrån: SCB (2014) *På tal om kvinnor och män. Latbund om jämställdhet*. SCB-Tryck, Örebro. Tillgänglig: http://www.scb.se/Statistik/_Publikationer/LE0201_2013B14_BR_X10BR1401.pdf [2016-04-04]

Stockholms universitet (2015). *Begrepp och ordlista*. Tillgänglig: <http://www.su.se/utbildning/studentservice/j%C3%A4mlikhetlikabehandling/begrepp-och-ordlista-1.10235> [2016-04-11]

Sveriges Riksdag (2010). *Plan- och bygglag (2010:900) plan- och byggförordning*. Tillgänglig: http://www.riksdagen.se/sv/DokumentLagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900/#K1 [2016-04-11]

Tillgänglig:<http://malmo.lokaltdningen.se/stor-skateboardt%C3%A4vling-till-sibbarp-/20150422/artikler/712319455/> [2016-05-02]

SVT Nyheter Småland (2014) *Så blev Funkabo fritidsgård jämställt*. Tillgänglig: <http://www.svt.se/nyheter/lokalt/smaland/sa-blev-funkabo-fritidsgard-jamstallt> [2016-03-10]

SWOT-analysis (2016) Tillgänglig: <http://www.provenmodels.com/37/swot-analysis/c.-roland-christensen--edmund-p.-learned--kenneth-r.-andrews--william-d.-guth> [2016-05-03]

Ungdomsstyrelsen (2013), *FOKUS 13 – Unga och jämställdhet*. (Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:4). Stockholm: Taberg Media Group AB. Statistik hämtat från: Centrum för idrottsforskning (2012b), Indikatorer för uppföljning av statens stöd till idrotten, Stockholm: Centrum för idrottsforskning. Tillgänglig: <http://jamda.ub.gu.se/bitstream/1/798/1/unga-och-jamstalldhet.pdf> [2016-03-25]

Young, Iris, Marion (2000) *Att kasta tjejkast*. Atlas, Stockholm.

Zavalia.L, Vinthagen.R (2014). *Normkreativ*. Premiss förlag. Bulls Graphics, Halmstad

Östlund, Niclas (2009). *E-deltagande i fysisk planering: att fånga lokal kunskap med webbGIS*. Diss. (sammanfattning) Alnarp : Sveriges lantbruksuniversitet, 2009 Tillgänglig: http://pub.epsilon.slu.se/2034/1/Avhandling_N%C3%96_090831.pdf [2016-04-15]

Bildkällor:

Illustrationer, figurer och foton utan angiven upphovsperson är skapade av författaren, Karin Brodin, 2016.

Flygfoton:

Malmö Stadsatlas (2015) http://malmo.se/karta?zoom=15¢er=12.90924,55.5758&ol=adress&bl=malmo_ortofoto&config=../configs-1.0/malmo_atlas.js

Karaktärsbeskrivningar:

1. Forest Road av Scooter Lowrimore. CC, <https://www.flickr.com/photos/vesparado/10129042543>
2. "There are seasons we walk with others..." av Ian Sane. CC, <https://www.flickr.com/photos/31246066@N04/4559004485/>
3. Deer Herbivory av Wisconsin Department of Natural Resources. CC, <https://www.flickr.com/photos/71295177@N06/6628834823>
4. Perennials plot av Andrey Korzun. CC, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Perennials_plot_001.JPG
5. Twig av CCY18999. CC, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Songshan_Airport_Observation_Deck_Styling_chair.jpg
6. The inevitable bench av VirtualWolf. CC, <https://www.flickr.com/photos/virtualwolf/8596564433/in/album-72157633110318198/>
7. P1020871 av randy Moy. CC, <https://www.flickr.com/photos/moysauce/6067649851/in/album-72157627491510320/>
8. Bridge av Walt Stoneburner. CC, <https://www.flickr.com/photos/waltstoneburner/2727558217/in/album-72157605732323312/>
9. Beach Dunes, av ThatsaBigIf. CC, <http://bestandworstever.blogspot.se/2012/11/best-place-to-imagine-being-at-when.html>
10. Pebble Beach Golf Links, av Metallion. CC, https://en.wikipedia.org/wiki/Pebble_Beach_Golf_Links#/media/File:Pebble_Beach_Golf_Links,_hole_7.jpg
11. Climbing net in Laune Central Park, Lahti av Tiia Monto. CC, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Climbing_net.jpg
12. Outdoor gym equipment av UpSticksNGo Crew. CC, <https://www.flickr.com/photos/upsticksnego/22807833493/in/album-72157661116968965/>
13. Patio av Matthew Romack. CC, <https://www.flickr.com/photos/stoichiometry/2520844507/in/album-72157604007279336/>
14. Union Square Manhattan New York City 2010 av chensiyuan. CC, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/1_new_york_city_union_square_2010.JPG
15. Umbrellas on Sundance Square in Fort Worth, Texas, USA av Sekretärin. CC, https://en.wikipedia.org/wiki/Umbrella#/media/File:Umbrellas_on_Sundance_Square_in_Fort_Worth,_Texas,_USA.JPG
16. Qingdao's landmark sculpture av spitshine. CC, <https://www.flickr.com/photos/72187426@N00/3802900422/in/album-72157621984614120/>
17. Moorooka Community Centre - outdoor seating av Brisbane City Council. CC, <https://www.flickr.com/photos/brisbanecitycouncil/16828632441/in/album-72157651371648871/>
18. Sailors and Marines... av BotMultichillT. CC, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:US_Navy_030303-N-9109V-006_Steel_Beach_picnic_ aboard_USS_Saipan.jpg
19. Interactive Light Display Vivid sydney 2014 av Paxtons Camera Video Digital. CC, <https://www.flickr.com/>

photos/paxtonscameravideodigital/14299891461/

20. Picture of outdoor public art sculpture av Glogger. CC, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hydraulophone_water-pipe-organ-flute_as_public_interactive_art.jpg

Sammanställning från workshop

1. An Evening At Kozhikode Beach av Ekuttan. CC, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fd/An_Evening_At_Kozhikode_Beach.jpg
2. Toronto: High Park cherry blossoms av The City of Toronto. CC, <https://www.flickr.com/photos/cityoftoronto/17103378200/in/album-72157658183301575/>
3. Lush vegetation within Bridgnorth Castle av Basher Eyre. CC, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Lush_vegetation_within_Bridgnorth_Castle_-_geograph.org.uk_-_1453567.jpg
4. Interactive art av Shelleylyn. CC, <https://www.flickr.com/photos/shelleylyn/326490064>
5. Monument to the Holocaust av Lishay Shechter. CC, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:PikiWiki_Israel_32072_Holocaust_and_Resurrection.JPG
6. Stone Basin Bamboo Water Fountain av Paul VanDerWerf. CC, <https://www.flickr.com/photos/pavdw/14802789841/in/album-72157625836055468/>

Bilagor

6. BILAGOR

På följande sidor visas materialet som skickades ut till deltagarna inför workshop 2.

Material som skickades ut till deltagarna inför workshop 2.

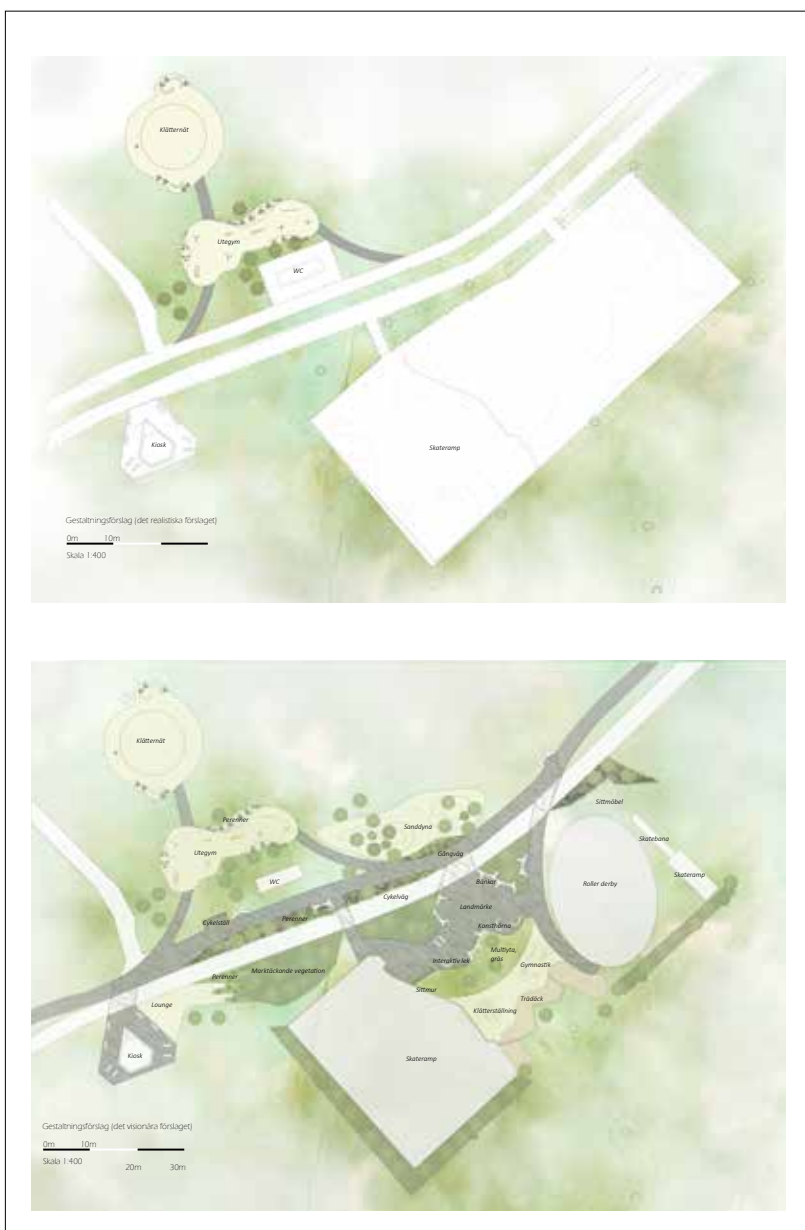
Analys av skaterytan i detalj, baserat på teorier om rum som en teaterscen. Att vara "on stage" är ofta en yta där man känner sig bekväm och behåskar den sport eller aktivitet som platsen avser. "Off stage" är en plats där man inte behöver vara aktiv men kan stå bredvid och ova eller umgås.

Dessa platser kan vara exponerade eller skyddade. Ibland vill man bli sedd av andra, för att visa upp sig eller känna trygghet. Ibland vill man vara mer dold och undångömd, för att känna sig bekväm eller slippa bli uttrådd.

Ljus och trygghetsanalys baserat på en modell från Alingsås.
Håller ni med om den?

Material som skickades ut till deltagarna inför workshop 2.

GENERELLT:

1. När känner du dig trygg/otrygg utomhus? Är det beroende av tid, olika typer av platser, vad du gör, vem du är med?
2. När känner du dig bekväm/obekvämt utomhus? (Med bekväm menar jag trygg, oblyg, avslappnad, vågar göra vad man vill, obrydd). Är det beroende av tid, olika typer av platser, vad du gör, vem du är med?
3. Händer det att du avstår från saker utomhus, tex utöva en sport, gå en viss väg, korsa ett torg, sitta på vissa ställen? Om ja, varför?
4. Vart känner du dig representerad och vart känner du dig inte representerad? Exempelvis om utbud av aktiviteter och formspråk tilltalar dig?
5. Vilka fördelar/nackdelar finns med att som tjej

6. Vilka aktiviteter skulle du vilja göra utomhus? Tex kultur, sport, umgänge, lek?

KOLLA PÅ FLYGFOTOT (pdf, s1):

1. Har du varit där? Hur känns ytan idag?
2. Vilka platser undviker/föredrar du?
3. Vart kan man sitta, hänga utan att delta i aktiviten?

KOLLA PÅ RITNINGEN (pdf, s 4):

1. Om du kollar på kartan och tänker dig att du är på platsen och ska använda den, vart hade du velat vara och vilka platser skulle du undvika?
2. Vart skulle du helst vilja hänga, sitta ner och umgås?
3. Skulle någon plats kännas otrygg?

